

זכרון

עלוי

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

עלה 26

בס"ד. י"ב תשרי תשע"ז

בגליון:

ב יחוסו של התורני געצל הלוי שפיץ מפרעשבורג

זקנו של הג"ר בנימין שלמה זלמן שפיצער אב"ד שיפשוהל בוויען - מהרב
י.נ. שטראה

יב המגיד מפרשבורג

לתולדות רבי שרגא פייש פישמן בעל 'אור שרגא', חייו ופעלו - מהרב
ש.ב.י. סיימון

ל הרבני מוה"ר אליעזר פיין מקאוואטשהאזא

לתולדותיו, בית אבותיו וצאצאיהם - מהרב ש.צ. שפיצער

סט בנו של הרב מאדא – רבי דוד וועבער

לתולדות בנו רבי זלמן וועבער וצאצאיו - מהרב ב. פריינד

צ לפני תשעים שנה (2)

לקט ידיעות מהעתונות בשנת תרפ"ה - מהרב ש.י. שפיצר

צח עוללות

ה'דברי ר"ש' מלאקענבאך – הב' י.מ.מ. וידר / רבי שמואל ליב
פעלבערבוים, חותנו רבי אהרן יצחק וויינבערגער, מחותנו רבי ראובן
חיים ראזענבערג – הרב י.א. טעסלער, הרב י.צ. מארגירעטען / צאצאי
רבי אהרן יצחק פעלבערבוים, ר' יוסף פעלבערבוים - הרב ב. קלוגר / רבי
מאיר קרויס - הרב ח.א. רייניץ / מצאצאי ה'שערי תורה' רבי שמואל
דונאט - הרב י. לוי, הרב י. גולדשטיין

הרב יצחק נחמן שטראה - ברוקלין

יחוסו של התורני הר"ר געצל הלוי שפיץ מפרעשבורג

זקנו של הגאון ר' בנימין שלמה זלמן שפיצער זצ"ל אב"ד שיפשוהל בוויען

אודות יחוסו של הגאון ר' בנימין זלמן הלוי שפיצער זצ"ל אב"ד שיף שוהל בוויען חתן הגאון בעל החתם סופר זצ"ל, כתב ידידי הדגול הר"ר בעריש וועבער שיחי' בירור מקיף, אשר לפיו היה הגאון הנ"ל בנו של מו"ה ליב שפיץ מאובן ישן, כאשר נרשם בפנקס המילה של הג"ר מאיר ליב עסטרייך אב"ד דק"ק אויבן ישן. עוד בירר בראיות ברורות ומוכיחות כי מו"ה ליב שפיץ היה בנו של התורני מו"ה געציל שפיץ מפרעשבורג ששימש לאח"כ כראש הקהלה באויבן ישן (עי' בכל הנ"ל במכתב הוספות והערות אשר בסוף ספרי קרית סופרים - מאטערסדארף (ג.י. תשע"ד) עמ' רפ"א-רפ"ז).

[מקור השם הוא מהעיירה שפיץ בנידר אסטרייך, וכיתר שמות שמקורם בשמות ערים ועיירות, לפעמים מוסיפים סיומת של האותיות "ער" כמו פראנקפורט פראנקפוטער וכדומה, וכן שפיץ ושפיצער שניהם שם אחד הם, ולפעמים מצינו גם שפיצין].

דברים אלו כתובים גם בספרו של הרה"ג ר' מא"ז קינסטליכער שליט"א בספרו 'פנקס המוהל - חתם סופר' (עמ' רפ"א ועמ' תרל"א). וז"ל שם אודות רבי געציל הלוי שפיץ: מוצאו כנראה מפראג, גר בפרעשבורג כבר בשנת תקי"ח ועדיין בשנת תקמ"ד, ולאחר מכאן ראש הקהלה בפעסט. אבי אביו של רבי בנימין שלמה זלמן שפיצער אב"ד וויען חתנו של החת"ס.

ידידי הר"ר בעריש וועבער שיחי' העתיק כמה קטעים מפנקס הנימולים של הקצין ר' וואלף טעבין מק"ק פרעשבורג, שבהם רשום לידת בני הרבני הר"ר געציל הלוי שפיץ וז"ל:

קנב. יום ג' א' דחה"פ [תקי"ח] הייתי מוהל עם ר"ב הנ"ל אני מל והוא פורע אצל הילד נחום בן הר"ר געציל שפיץ סג"ל

רלט. יום ד' א"ח דפסח [תקכ"ג] הייתי מוהל עם ר"ב הנ"ל הוא מל ואני פורע אצל הילד אברהם בן ש"ב התו' ר' געציל שפיץ סג"ל

שץ. יום ב' חית סיון [תקל"ל] היתי מוהל עם דודי ר' קאפיל הנ"ל הוא מל ואני פורע אצל הילד יהודא המכונה ליב בן ר' געציל שפיץ סג"ל

תמוז. יום א' ג' כסלו [תקל"ג] הייתי מוהל עם דודי ר"ק"ט הוא מל ואני פורע אצל הילד בנימין זלמן בהר"ר געציל שפיץ סג"ל

תקג. יום א' ב' דפסח [תקל"ה] היית סנדיק ומוהל עם ר' ליב הנ"ל אני מל והוא פורע אצל הילד ברוך בן ש"ב ר' געציל שפיץ סג"ל

וכעת עלה בידי לברר יחוסו של הרבני מר"ה געציל שפיץ סג"ל למעלה בקודש כמה וכמה דורות, ומקור הדברים הוא על פי מה שמצאתי במפקד קהלת פרעשבורג משנת תקכ"ו לפ"ק (Magyar zsidó okleveltar כך ט"ז עמ' 172). ושם נרשם "Goetzel Joachim Spitzer" אשר ברור שמדובר בהרבני געציל שפיץ סג"ל, שכנ"ל היה בין בני הקהלה בשנה ההיא, שהרי כאמור בניו נולדו שם בין שנת תקי"ח-תקל"ה.

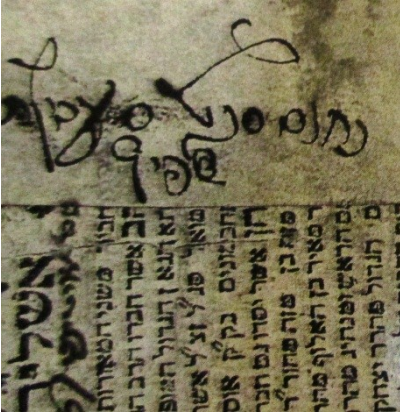
והעולה משם ששם אבי מר"ה געציל היה Joachim, השם יואכים בדרך כלל הוא שם לוועזי להשם חיים, אבל מצינו ג"כ שמשתמשים בהשם Joachim כשם לוועזי עבור השם נחום. ובנידון דינן קרוב לודאי הוא ששם אבי מר"ה געציל שפיץ סג"ל ז"ל היה נחום [ולא חיים] שהלא בשנת תקי"ח כשנולד לו בן קרא לו בשם נחום, וגם בנו של מר"ה געציל, מר"ה ליב, קרא לאחד מבניו בשם נחום (הועתק ע"י ידידי הר"ר בעריש וועבער מפנקס ק"ק אויבן, תקע"ד הילד נחום במר"ה ליב שפיץ א' ר"ח אלול. השם נחום אינו שם נפוץ כל כך).

[והנה מצינו אחד מנכבדי משפחת הלויים שפיץ בשם חיים, והוא הר"ר חיים, בן הגאון מוהר"ר נפתלי הירץ שפיץ סג"ל זצ"ל אב"ד ווירמייזא בעל המחבר ספר מלא רצון, שנפטר בנ"ש בשנת תקכ"ז, אבל היות שלא מצינו בין בני ונכדי מוהר"ר געציל שפיץ סג"ל זצ"ל אף אחד שנקרא בשם חיים וגם לא בשם נפתלי הירש, מסתבר שאין הר"ר חיים הנ"ל אבי מוהר"ר געציל שפיץ סג"ל זצ"ל. והנני להעתיק מצבות הר"ר חיים הנ"ל: "נ בש"ק (היום והחודש חסרים בההעתיקה) תקכ"ו לפ"ק ובא לקבורה ביום א' למחרתו פ"נ הר"ר חיים שפיץ סג"ל ז"ל ב"ה הרב המנוח מהור"ר צבי הירש שפיץ סג"ל רעבץ אב"ד ור"מ דק"ק ווירמייזא והגליל. מיטיילונג צור יודישע פאלקסקונדע מאת מ. גרינוואלד (907) חלק א' עמ' 27].

ובאמת מצינו איש אחד בשם נחום למשפחת שפיץ סג"ל שחי בעת ההיא - שנולד בערך בשנת תנ"ה ונפטר קודם שנת תק"ו - עם קשרים משפחתיים לקהלת פרעשבורג.

זכרו של מר"ה נחום שפיץ מצאתי בג' מקומות, וקרוב הדבר שבכולם מדובר באיש אחד ה"ה הקצין מוהר"ר נחום שפיץ סג"ל רעבץ, מן הסתם מבני בניו של הר"ר משה שפיץ רעבץ סג"ל ממגורשי וויען ונידר עסטרייך שהגלה עם הגולים בשנת ת"ל לק"ק ניקלשפורג.

א. בספר יש מנחילין סימן קנ"ז כותב הגאון ר' פנחס קאצען אלין בויגען: והיה רבינו ז"ל [ה"ה הגאון ר' גבריאל עשקעלעש אבדק"ק נ"ש ורב המדינה, כפי הנראה היה זה בשנת תע"ב שאז היה בעל היש מנחילים בק"ק נ"ש (ע"ש עמ' רנ"ה הערה 2)] מגיד חילוק במקום כבודו שהיה קבוע לו בתוך עזרה של ביהכ"נ בק' נ"ש הנק' ניא שול והיו כל הלומדים שומעים דבריו, וגם אני עמדתי לנגדו ובצידו של המנוח מ' נחום שפיץ

סג"ל ז"ל שהיה לי לחבר... ואמרתי לאותו עמיתי מוה"ר נחום סג"ל הנ"ל שאין אני מבין הדבר הזה שהיה בהמצאת עפ"י אותו הדין...
ב. באוצר הספרים של ישיבת חתן סופר [כנראה מספרי הגאון האב"ד דמט"ד זצ"ל כעת מונח העותק אצל אחד מבני הגאון האב"ד מט"ד שליט"א] היה עותק של שולחן ערוך יו"ד 'ספר אשלי רברבי' הנדפס בשנת תנ"ד בק"ק פראג עם כמה חתימות של הר' אברהם איטינגין מוויען, ונמצא עליו גם חתימה עתיקה כנראה מתקופה היא נחום סג"ל רעבץ שפיץ.

ג. בביה"ח בנ"ש נמצא מצבת האשה מרת חי' אשת מוהר"ר נחום שפיץ סג"ל שנפטרה בשנת תקי"ט [תש"ח לידידי הר"ר בעריש וועבער שנתן לי צילום המצבה] וז"ל: האשה החשובה מרת חיי' אשת / הקצין מהור"ר נחום שפיץ סג"ל זצ"ל / ביו' ועש"ק ג' אב מיספוד וקרחא [=תקי"ט] לפ"ק / חיי יחידה נשמה הפרידה: ועלתה /

למקום כבודה: חיי אחת ושמה נודע / בכל עברים: שכל מעשיה ישרים: חיי / שחננו' בפרדס: וריחה נודף כעצי שמן / והדס: בת הדראי ויאה נשמתה תשכון / בשכוני גוואה: כמורהררי א' צדקתה: / להנות ת"ח ה' חפצה ותאותה: ברוך / טעמה כי טוב סחרה: כי הגדילה בניה / לתורה: יפה כתרצה ואיומה: נשמתה / תשכון בגבהי מרומה: מרגליות שפירת / .... חדותה על משכבתא נשמתה / תהיה תחות אילנא דחיי' ותעמוד לתחי' / ת.נ.צ.ב.ה.

וברשימת דיירי ק"ק ניקלשפורג משנת תק"ה לפ"ק (מכון לתצלומי כת"י, מס' CS-

326) בבית מס' 15 נמצאת האלמנה חי' אלמנת Jachim שפיץ, וברור הדבר שמדובר במרת חי' אלמנת הקצין מו"ה נחום שפיץ סג"ל זצ"ל.

על פי מה שנאמר ונרמז על מצבתה היתה מרת חי' בת כמוהר"ר ברוך מרגליות זצ"ל, וזה מחזק השערתנו, שבעלה מו"ה ר' נחום שפיץ סג"ל היה אבי מו"ה געציל סג"ל מפ"ב, כי בנו הנולד לו בשנת תקל"ה קרא בשם ברוך.

גם שמות שנים מבניו הנותרים מצאנו במשפחתו, דוד אביו אחי אמו הר"ר ליב יפה מרגליות מפרעשבורג שנפטר בפ"פ דמיין בשנת תקל"ב, ובנו אברהם נקרא מן הסתם על שם הקצין המפורסם ר' אברהם שפיץ סג"ל מאייזנשטאדט וויען [אשר יתכן שמוהר"ר נחום היה בנו, ראה להלן]. וגם השם געציל נמצא בהמשפחה, כי מוהר"ר ברוך שלעזינגער בן הר"ר וואלף היה חתן ר' שמעון מיכל מפ"ב [ראה עוד להלן] אשת בתו מרת זעמלי, ואחות מרת זעמלי מרת שרה היתה אשת ר' לאזר (ליזר) בן יוסף די געלדערן, ולהנ"ל היה בן בשם געטשליק [דהיינו געצל, שכן געצל וגעטשליק שניהם כנויים להשם אליקים כידוע], וכנראה שאחד מאבות המשפחה מצד משפחת הר"ר שמעון מיכל פרעשבורג היה שמו געצל.

מי היה אבי מוהר"ר נחום שפיץ סג"ל זצ"ל אינו ברור, אבל יתכן שהוא היה בנו של הקצין המפורסם מוהר"ר אברהם ב"ה משה סג"ל שפיץ רעבץ ז"ל מוויען, שנולד בשנת תט"ז, וא"כ יתכן מאד שהוא היה אבי מוהר"ר נחום שפיץ זצ"ל שנולד בערך בשנת תנ"ה, וגם אחד מבני מוהר"ר געצל שפיץ סג"ל זצ"ל היה שמו אברהם.

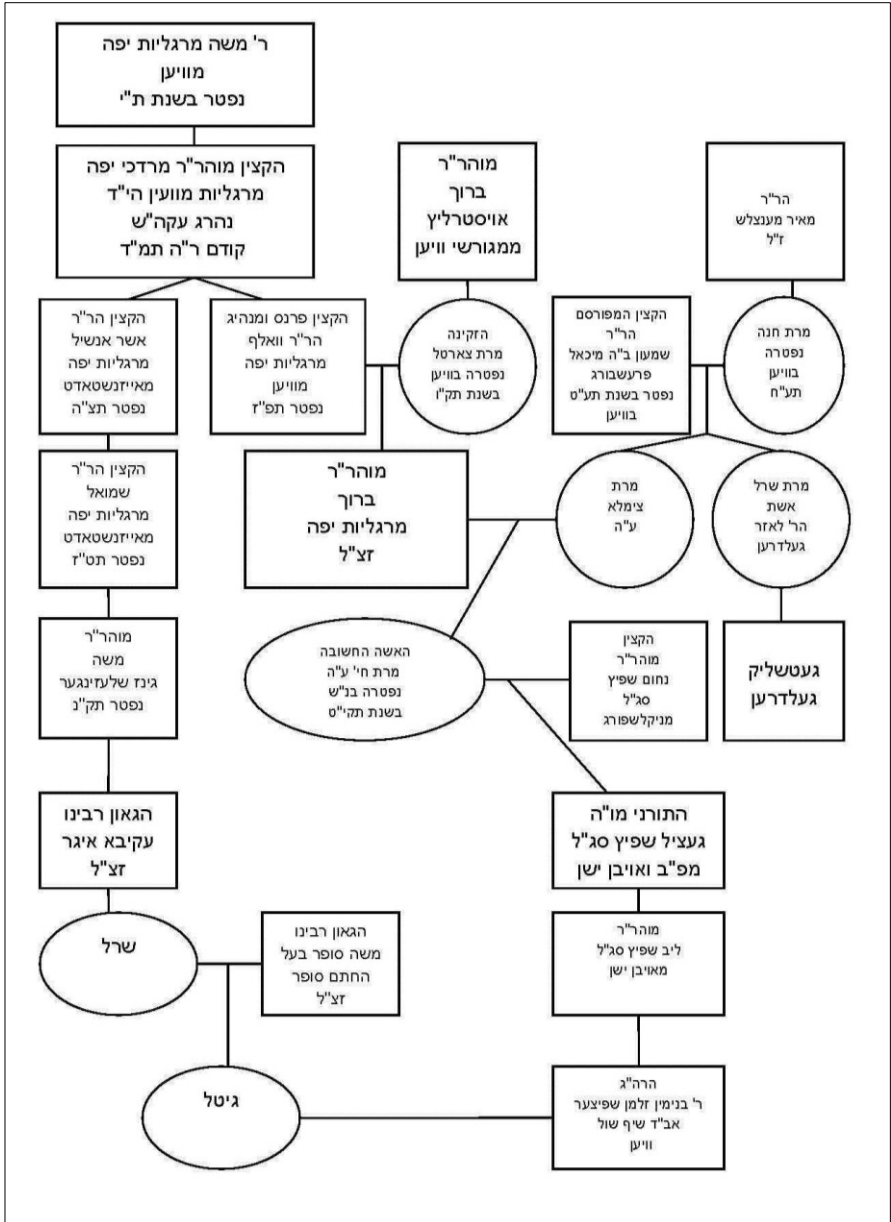
ובאמת שבאחד מתולדות רבינו הגאון מוהר"ר בנימין זלמן הלוי שפיצער זצ"ל כתוב שאחד מאבות משפחתו היה רבי אברהם הלוי שפיץ זצ"ל (תולדות רבינו זלמן שפיצר שבסוף ספר לקוטי תקון שלמה (תל אביב, תשל"א) עמ' רמז. אבל קשה לסמוך על כל הפרטים הכתובים שם, כי כנראה בעליל לא דייק כלל בכמה וכמה פרטים ואכ"מ), אבל אינו ברור אם היה בזה איזה מסורת אבות או שזהו השערה, אבל לפי מה שביררנו יש מקום לומר שהאמת כן הוא, כי כנודע היה מוהר"ר אברהם שפיץ סג"ל מוויען זצ"ל למשך זמן מתושבי ק"ק ניקלשפורג.

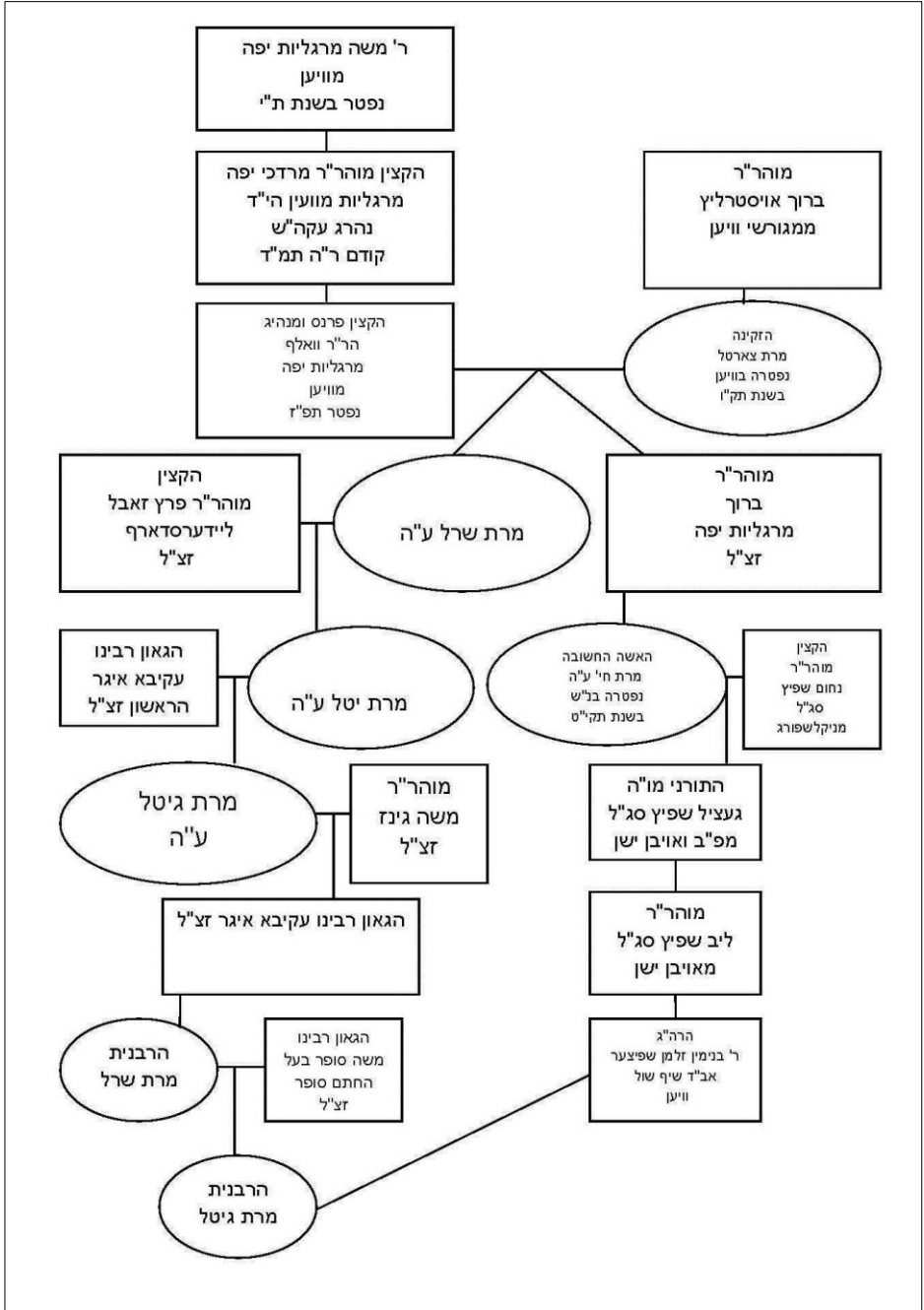
כמוהר"ר ברוך מרגליות זצ"ל

אחת ממשפחות המיוחסות בק"ק וויען היתה משפחת שלעזינגער, אשר מהם יצאו גדולים וצדיקים קדושי עליון, אשר המפורסם מביניהם הלא הוא הגאון רבינו עקיבא איגר זצ"ל אב"ד פוזנא.

זקן זקנו של הגאון רבינו עקיבא איגר היה הקצין המפורסם מוהר"ר מרדכי מרגליות יפה זצ"ל הי"ד, שנהרג בשנת תמ"ג בקלויסטערנויברג, בן מוהר"ר משה מרגליות מוויען זצ"ל מגזע בעל הלבושים זצ"ל (סדר היחס עד הגאון בעל הלבוש זצ"ל תמצא בספר תולדות אבות שבסוף ספר מילי דאבות).

להקצין מוהר"ר מרדכי הנ"ל היה ב' בנים מפורסמים האחד הקצין הר"ר אשר צ"ל, והשני הקצין פו"מ הר"ר וואלף מרגליות יפה מוויען צ"ל.

הקצין הר"ר וואלף מרגליות יפה הנ"ל נפטר בווען ביום ו' כ"ד סיון שנת תפ"ז, והשאר אחריו את אלמנתו האשה החשובה מרת צארטל בת מוהר"ר ברוך אויסטרליץ ממגורשי וויען. מרת צארטל האריכה ימים ונפטרה כעשרים שנה לאחר פטירת בעלה ביום ו' כ"ה ניסן תק"ו בווען.

כאשר באו לחלק עזבונה אחר פטירתה רשמו רשימה של יוצאי חלציה וביניהם נכדיה בני בניה, ובין נכדיה נרשם משפחת בנה [כמוהר"ר] ברוך שלעזינגער וכך כתוב שם (טאגליכט, נאכלאזע דער וויענער יודען עמ' 162) [בתרגום]: "צארטל שלעזינגר נכדיה בני בניה הנפטרים, מאת [בנה] ברוך שלעזינגר פרעשבורג: ליב, אברהם, הענאך, מרדכי, הירץ, מיכל, אסתר ארנשטין, חי' התחתנה עם שפיצין, שרה התחתנה עם ווירמזירין, צירל התחתנה עם שלעזינגער".

ר' ברוך שלעזינגער מפרעשבורג [בנה של מרת צארטל] ובניו נזכרו גם בצוואת זקנם אבי אמם, הלא הוא הקצין המפורסם מוהר"ר שמעון בן מיכל פרעשבורג זצ"ל שנפטר ביום ב' כ"א ניסן תע"ט ומנו"כ בק"ק וויען, וכך כתוב בצוואתו אודות חתנו הנ"ל: "לביתי (!) סגולתי מרת זעמלי תי' זול הבין איר שטר חצי זכר כנהוג צו ירשן וגם אני נותן במתנה מעתה ומעכשיו ושעה א' קודם מותי לנכדיי היתומי' להאחיו' והאחיו' קטני' דיא נאך לידג זיין ילדי שעשועי' בני' מברוך אשר היה תלמיד חכם בתורה ומושלם במעלות ומידות ה"ה חתני כמוהר"ר ברוך זצ"ל סך חמשה אלפי' זהובי' רייניש חלק כחלק לזכרי' ולנקבות ובאם שיעדר ח"ו אחד מהם יהי' חלקו במתנה לשארי יתומי' חלק כחלק בלי שום עורר וטוען".

יש לציין כי בעת ההיא הקפידו על תוארי הכבוד, ובפרט על התואר מורינו שניתן אך ורק למי שהיה מוסמך לכך, וכנראה שהתואר כמוהר"ר [בהוספת האות כ"ף] היתה דרגה נעלה יותר שהשתמשו בה גם לאלו ששימשו בפועל כדיינים או רבנים, ומזה שהן בצוואת מוהר"ר שמעון פ"ב הנ"ל והן במצבת מרת חי' אשת הקצין מוהר"ר נחום שפיץ סג"ל ז"ל השתמשו באותו תואר "כמוהר"ר ברוך", ברור הדבר שמדובר באדם אחד והיה מיחידי סגולה תלמיד חכם גדול ממשפחה מפוארה.

בניו הגדולים של הר"ר וואלף מרגליות יפה זצ"ל

אבי זקנו של מו"ה געציל שפיץ סג"ל

על מצבת מ' צארטל אלמנת מוהר"ר וואלף מרגליות יפה זצ"ל כתוב 'ראתה י"ח גדולי' בני רבעי' יולדו על ברכה', ואכן בניה היו גדולים בתורה ת"ח מובהקים מבני עלי'.

מלבד בנה מוהר"ר ברוך הנ"ל חותנו של מו"ה נחום שפיץ סג"ל שהיה תלמיד חכם בתורה ומושלם במעלות ומדות, כפי שמציין חותנו מוהר"ר שמעון פרעשבורגער בצוואתו, היו לה עוד בניו גדולים מופלגים בתורה ויראה, וגם חתניה כבניה היו

מבני עליה מריה תורה ועובדין טבין, ואלו שמות בני הר"ר וואלף מרגליות יפה וזוגתו מרת צארטל:

(א) מוהר"ר יהודא ליב מרגליות יפה מניקלשפורג זצ"ל שנפטר בווען כ"ב סיון תק"ה, מנוסח מצבתו: ארי' דביה עילאי ותתאי גבר בגוברין בראש כל מעהררין, ראשי הברושים ק"ק ניקלשפורג ראש המדינה ... פני' מסבירות סבר וגמיר שמעת' ומתניתן וברייתות ... טוביינא דחכימי חכם ונבון משתבח שבח גדול מגדול עוז ותעצומו' בין החכמים בין הרבני' ה"ה הקצין המופלא מורינו הרב ר' יהודא ליב בצלאל בהמפואר הר"ר בנימין וואלף יפה ז"ל (מצבות ווען של וואכשטיין חלק ב' מס' 868, ועי' שם כי היה בן 64 בפטירתו וא"כ נולד בערך בשנת תמ"א).

(ב) מוהר"ר מרדכי מרגליות יפה זצ"ל שנפטר בווען ב' תשרי תקט"ו, מגדולי ווינא ת"ח מופלג מראשי העדה ומתלמידי הגאון ר' אברהם ברודא זצ"ל. מנוסח מצבתו: ה"ה הרב המופלא ומופלג השתדלן הגדול ... ידיו רב לו למשקל ולמטרה בשמעתא כא' מן הראשונים, מקום הניחו להתגדר בפלפולו מראה צד לכל פנים, ראש מדברים בכל מקום ... גדול שמו בשערים ... לבש עשרת לבושים [רמז לספרי הגאון ר' מרדכי יפה בעל הלבושים זצ"ל] ... יגע והציל כמה נפשות וקהלות מגרושים וצרות משונים (מצבות ווען ב' מס' 917, נולד בשנת תמ"ד. ועי' עוד עליו בקונטרס תולדות אבות שבסוף ספר מילי דאבות).

(ג) כה"ר משה ז"ל היה מראשי הקהלה בק"ק אייזנשטאדט ונפטר שם כ"ח ניסן ת"ץ. מנוסח מצבתו: גבר בכולהו קם על נדיבים, ... מנהיג ומנהל עדרת צאן קדשי' לעיני העמים ... (אבני א"ש מס' 104).

(ד) מוהר"ר ברוך מרגליות יפה הנ"ל חותנו של מו"ה נחום שפיץ זצ"ל.

(ה) בתו מרת צירל אשת הקצין כהר"ר יוסף מרדכי גומפל עמריך בן הקצין התורני כהר"ר ארי' ליב מאמשטרדם זצ"ל נפטר בווען י"ז חשון תק"ז. מנוסח מצבתו: ... בן ששים וארבע שנה פרקו בכל יו' קבע עת לומר שירות והילולים ... גבר' יקיר' דמוקיר ורחים רבנן ובניו לתורת ה' היה מגדילים ... (מצבות ווען ב' מס' 877).

(ו) בתו מרת חנה אשת הקצין הר"ר משה וויסוויילר שנפטר בווען ח' מרחשון תקכ"ד. מנוסח מצבתו: דבק בה' ולמצותיו היה רץ בלי עצלתים...

(ז) מרת שרל אשת הקצין המפורסם מוהר"ר פרץ זאבל ליידרסדארף מפרעשבורג זצ"ל, אבי זקנו של הגאון המפורסם רבינו עקיבא איגר זצ"ל, שנפטר ביום כ"ה ניסן תקכ"ב (כחמשה חדשים אחר לידת נינו הגאון רבינו עקיבא איגר) ומנ"כ בווען. מנוסח מצבתו: איש תם וישר לכל דבר שבקדושה רב שבחבורה ממקדמי וממחשכי לבי כנישתא לשירה ולזמרה ... בנן של קדושים, הוי ליה חתנותא רבנן חכמי חרשים ... (מצבות ווען ב' מס' 953).

הקצין ר' פרץ זאבל ליידרסדארף היה חותן הגאון רבי עקיבא איגר הראשון זצ"ל בעהמ"ח משנת רעק"א, אשת בתו החשובה מרת יטל ע"ה.

גם הקצין מוהר"ר וואלף טעבן זצ"ל, מוהל מומחה מיקירי ק"ק פרעשבורג, היה חתן [בזווג שני] ר' פרץ ליידרסדארף [עי' בהקדמת בני המחבר לספר משנת דר' עקיבא "ואפריון נמטי' להקצינים ... ודודי הק' ... ליב ליידרסדורף ... ודודי הק' החו' כ"ה משה ליידרסדורף וגיסו בעל דודתי מהו' וואלף טעבון ... כ"ה משה הנ"ל הוא בנו של מהור"ר פרץ זאבל לד"ד, ומוהר"ר וואלף טעבן הוא חתן מוהר"ר פרץ זאבל לד"ד בעל בתו מרת בריינדל (עי' מצבת ווען ב' עמ' 96, 432-431 ושם הערה 3, ועי' במאמרו של מאקס שיי ביודישע פאמיליא פארשונג, יאהרגאנג 2 מס' 1, אודות משפחת טעבן, עמ' 117, ועמ' 119 הערה 15)]. על ידו באו לברית קודש מאות ילדי ישראל, כאשר אחד המיוחד מביניהם היה הגאון הגדול נכד גיסו שנקרא על שמו ה"ה רבינו עקיבא איגר השני זצ"ל.

[ובזה תבין גם מה שהמוהל מוהר"ר וואלף טעבן, ברשימת המילה של כמה מבני מוהר"ר געצל שפיץ, קורא אותו ש"ב, והוא כי מרת חי' אשת מוהר"ר נחום שפיץ (הורי מוהר"ר געצל שפיץ), היתה בת דוד אשתו ה"ה מוהר"ר ברוך מרגליות יפה זצ"ל.]

(ח) בתו מרת הינדל בזו"ש אשת הגאון מוהר"ר משה ברודא אב"ד באמבערג זצ"ל בנו של הגאון מוהר"ר אברהם ברודא זצ"ל.

בני מוהר"ר ברוך מרגליות יפה זצ"ל

זקנו של מוהר"ר געצל שפיץ סג"ל

ואלו בני מוהר"ר ברוך מרגליות יפה זצ"ל:

(א) כהר"ר ליב מרגליות יפה מפרעשבורג ואח"כ בפראנקפורט דמיין, נפטר שם כ"א אייר תקל"ב (אבני זכרון מס' 3448). וואכשטיין (במצבות ווען ב' עמ' 165 הערה 1) מסופק בדבר, אמנם בהראנדבאמערקען שלו החליט, שמצבה הנ"ל באבני זכרון הוא של הר"ר ליב בן מוהר"ר ברוך. וכן עולה גם מהנוסח דפנקס הזכרות נשמות (בכת"י) דק"ק פפד"מ: "יזכור אלקים את נשמת האלוף התורני המופלא כהר"ר ליב בן המנוח התו' המופלא והמופלג כהמהור"ר ברוך יפה מרגליות זצ"ל מפרעשבורג איש תם וישר צדיק בדרכיו ובמעשיו היה עוסק בתורה ובגמ"ח ובקי בש"ס ופוסקים ויראתו הגדולה קודמת לחכמתו שע"י נתקיימה חכמתו ... נפטר בשם טוב בליל ש"ק ונקבר למחרתו י' א' כ"א אייר תקל"ב לפ"ק".

(ב) ר' אברהם מרגליות יפה זצ"ל, נזכר ברשימת היהודים בפרעשבורג משנת תק"ח (בספרו של הוגא גאלד, די יודען און יודען געמיינדע בראטיסלאווא עמ' 87, מס' 103. וב-

Magyar_zsido_okleveltar חלק ז' עמ' 791: Abraham Paroch Schlesinger, והוא מחודש מאי שנת 747).

ג) מוהר"ר חנוך העניך מרגליות יפה מפרעשבורג זצ"ל, נפטר בקרעמזיר כ' אדר תק"ט לפ"ק (מצבות וויען ב' עמ' 165 הערה 2).

ד) מו"ה מרדכי מרגליות יפה מפרעשבורג זצ"ל.

ה) הערצל. (בפנקס הנימולים של מוהר"ר וואלף טעבן בפ"ב מס' תע"ב: יום ה' כ"ד כסלו הייתי מוהל לבד אצל הילד אליעזר המכונה ליפמן בן ש"ב ר' הרץ גינז שי', ואולי הוא ר' הרץ בנו של מוהר"ר ברוך מרגליות יפה).

ו) מיכל, שנפטר לפני שנת תק"ו.

ז) מרת אסתר בעלה [כנראה הקצין ר' מרדכי, מראשי הקהלה בק"ק פרעשבורג] ארנשטיין (עי' מצבות וויען וואכשטיין עמ' 187 הערה 3, וספרו של גאלד, בראטיסלאווא עמ' 82 מס' 75 ובהערות וואכשטיין שם, ושם עמ' 88 מס' 7).

ח) מרת חי' אשת מוהר"ר נחום שפיץ סג"ל זצ"ל מניקלשפורג הנ"ל.

ט) מרת שרה אשת הר"ר הירש ווירמש, נפטרה י"ז כסלו תקי"ז בווען. בעלה הישיש הר"ר צבי בהר"ר משה זצ"ל חזן דק"ק ווירמש נפטר בווען כ"ג תשרי תק"ך.

י) מרת צירל רחל זור"ש של דודה מוהר"ר מרדכי בן הר"ר וואלף יפה מרגליות זצ"ל [עי' לעיל אצל בני הר"ר וואלף יפה מרגליות].

יא) הבחור ר' אליעזר יפה מרגליות זצ"ל, שנפטר באייזנשטאדט בין השנים תצ"ו-תצ"ז, על מצבתו כתוב ארי שבחבורה (אבני א"ש מס' 1127).

משפחת מוהר"ר שמעון פרעשבורגער זצ"ל

אבי זקנו של מוהר"ר געציל שפיץ סג"ל

אבי זקנו של מוהר"ר געציל שפיץ סג"ל זצ"ל - אבי אם אמו - היה הקצין המפורסם הר"ר שמעון ב"ה מיכאל פרעשבורג זצ"ל, שנפטר בווען ביום ב' כ"א ניסן בשנת תע"ט. היה שתדלן שפעל הרבה לטובת הכלל, הקים בתי מדרשות בכמה קהלות, וגם היה הבעל תפלה בק"ק פרעשבורג בימים הנוראים, ככתוב על מצבת קבורתו:

השתדלון הגדול אשר כל ימי פעל ועשה לטובת ישראל ומצא חן בעיני מלכים ושרי' לבטל גזירות שוות קלות וחמורים במקומות אשר לא עבר בו איש ישראל כנס בראש הטורני' להוציא בכושרות אסירים וכבוד ה' מהונו ומגרונו רוממות א-ל בימים נוראים ובנעילת שערי, שערי ציון המצוינים בהלכה החזיק ידי לומדי תורה, והקן קיימת אשר הוקם עמוד התורה בתי מדרשות, בכמה קהלות קדושות ...

בתו מרת זעמלי היתה אשת מוהר"ר ברוך יפה מרגליות, ובתם מרת חי' היתה אשת מוהר"ר נחום שפיץ סג"ל זצ"ל הורי מוהר"ר געציל שפיץ סג"ל זצ"ל.

הרב שמחה בונם יוסף סיימון - בני ברק

המגיד מפרשבורג

לתולדות רבי שרגא פייש פישמן זצ"ל

תולדות חייו ופעלו של זקני המגיד הגדול מפרעסבורג רבי שרגא פייש פישמן זצ"ל, נכתבו ותוארו בהרחבה ע"י אחיו ר' יוחנן פישמן ממישקולץ, ותורגמו ע"י זקני הרב מאיר פישמן זצ"ל בהקדמה לספרו 'אור שרגא' (תל אביב תשי"ט), שהוסיף עוד ממקורות שונים שצויינו שם על ידו. אמנם עדיין לא הושלמה המלאכה ויש עוד מה להוסיף. להלן רשמתי את תולדותיו בקצרה עם מה שיש להוסיף ולהעיר. קצרתי מאוד במה שמתואר כבר בהקדמת 'אור שרגא' בהרחבה. כמו"כ הוספתי גם תולדות צאצאיו ומשפחתו הענפה. עם זאת כיון שלא עלה

בידי להקיף את תולדות חייו באופן מושלם ולהגיע לכל המקורות בהם נמצא תיעוד עליו, לכן אודה לכל מי שיוסיף פרטים להשלים היריעה.

זרח השמש

רבי שרגא פייש פישמן בן הג"ר יחזקאל משה אב"ד מישקאלץ [ראה עליו בעלה 14 עמ' כ"מ'] נולד ביום כ"ח בסיון, כנראה בשנת תקפ"א, בעיר מיסקאוויטץ. נראה שט"ס מ"ש בהקדמת 'אור שרגא' (וכן הוא במקור) שנולד בשנת תקפ"ה, שהרי כתב שם שנולד במיסקאוויטץ זמן קצר לפני שאביו עבר לשאפא, ואילו אביו עבר לשם כבר באלול תקפ"א, כפי שכתוב בתולדותיו שבס' 'קרית ארבע', וכך גם רואים בפנקס

רבי פייש פישמן

הרב הגה"צ חסיד וענו כקש"ת מרן שרגא פייש פ

המוהל שלו [על הפנקס ראה 'עלי זכרון' שם]. כן ברישום פטירתו בתרמ"א כתוב שהיה בן שישים ושנולד במיסקאוויץ, וברישום פטירת אחיו רבי שמעון צבי פישמן אב"ד קעטשקעמעט שהיה מבוגר ממנו בשנה וחצי, כתוב שהיה בן 59, וא"כ נולד בתקע"ט או תקפ"פ, ואחיו ר' פייש בתקפ"א. כמו כן לפי המסופר בתולדותיו חגג את הבר מצווה שלו בישיבת טרעביטש, ואח"כ כשעבר אביו למישקולץ חזר לבית אביו, א"כ נמצא שנעשה בר מצווה לפני שנת תקצ"ו, וא"כ בהכרח שנולד לפני תקפ"ה. גם מסופר שם שאת חינוכו קיבל מאביו בהשתתפות זקנו רבי אברהם שנפטר בשנת תק"ץ, ולא מסתבר לומר כן על ילד בן ארבע. וראה גם שם להלן "כעבור שנה לאחר פטירת זקנו הגאון ר' אברהם והוא עדיין צעיר בן שתים עשרה". גם מזה

שלא מוזכר מילתו ומילת אחיו ר' שמעון צבי בפנקס המוהל של אביהם שמתחיל בראשית שנת תקפ"ב הגם שמסתמא נימולו על ידו, מוכח שנולדו לפני כן.

כאחיו הגדולים ממנו קיבל את עיקר חינוכו מאביו הגאון בהשתתפות זקנו הג"ר **אברהם ליבשיץ** זצ"ל [ראה עליו ב'עלי זכרון' שם עמ' ל"א ובעלה 18 עמ' מ"ד] שהיה בעת הזאת כבר זקן מופלג ומאור עינים.

כבר בהיותו צעיר לימים כבן שתיים עשרה גלה למקום תורה לישיבת הרב הגאון ר' **חיים יוסף פולק** בעיר טרעביטש, שם שקד על התורה והעבודה ואף חגג שם את הבר מצוה שלו. כשאביו נקרא בהמלצת החתם סופר לכהן פאר בק"ק מישקולץ חזר לבית הוריו שם למד אצל אביו והשתתף בשיעוריו. כבר בימי חורפו הוכר כחריף ובקי בחדרי תורה ולפעמים אף הביע את דעתו וסברותיו הישרות בשאלות הלכה שהגיעו לשולחן אביו. בשנת תר"א נקלע לבית אביו רב חשוב אשר נתקבל באותה עת לאב"ד פוחוב [בגלילות טרענטשין] (לא ברור מי התקבל אז לאב"ד שם שכן לכאורה אז כיהן שם הג"ר יהודה לייבוש לבוב), והשתומם מעוצם חריפותו ובקיאותו עד שביקש מאביו שישלח עמו את בנו הצורב הצעיר לגלות למקום תורה. לאחר הסכמת אביו יצא לדרכו והגיע לק"ק עיר-חדש שהיתה בעת ההיא עיר מלאה חכמים וסופרים, שם למד תורה מתוך הדחק בישיבת הג"ר **אלעזר שטראסער** זצ"ל האב"ד דשם. בתקופה מאוחרת יותר, יסד בעיר ישיבה קטנה לבחורים שם הרביץ תורה ויראת שמים.

בהקדמת 'אור שרגא' כותב זקני המו"ל שמתקופה זו ישנם תשובות אליו בשו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' קל"ח ושכ"ח. אמנם זה טעות, תשובות אלו נכתבו אל הג"ר פייש וינטער דיין בהאליטש, אליו יש הרבה תשובות במהר"ם שיק, כך שכלל אין מקור לקשר כל שהוא עם המהר"ם שיק.

לאחר שש שנים עבר לעיר בודפסט, שם גם התעסק בחינוך במשך שנה, ולאחר מכן חזר לבית אביו כשהוא מלא וגדוש בתו"ש שם גם הרביץ תורה ויראה, הן ע"י דרשותיו שדרש לפרקים, והן ע"י חברת ש"ס ושיעור בחובת הלבבות שיסד לבני הקהילה.

בחודש אلول שנת תר"ח לאחר שביקש רשות מאחיו הגדולים להנשא לפניהם, בא בקשרי שידוכין עם אלמנה צעירה מרת מרים בת ר' **זעליגמאן נעטער** וזו' מרת בלומא [לבית שווארץ]. סוחר עורות מדיאנדיאש שעלה בסוף ימיו לירושלים וחזר. היא נולדה בדיאנדיאש בשנת תק"ץ לערך ונפטרה בפרעסבורג ביום כ"ב אדר תרנ"ד לפ"ק ומנח"כ שם. לאחר נישואיו התגורר ליד חותנו בדיאנדיאש, וגם שם עסק בהרבצת תורה לתלמידים שהתאספו סביבו. מתקופה זו ישנה תשובה אליו בשו"ת 'גורן דוד' סי' מ' "להרב המופלג בתורה ובמעשים טובים כקש"ת מו"ה פייש פישמאן נ"י מדינדיש". ושם בסי' מ"ב "שו"ר לכבוד אהובי הרב הגדול חו"ב משנתו

רב ונקי כקש"ת מו"ה פייש פישמאן נ"י" ובסוף התשובה "ואם תנוח דעתו הטהורה בזה ישמח נפשי".

שם בדיאנדיאש תפס אומנות אבותיו בידיו, ואף הוא כאביו מל רבים מילדי ישראל, כפי שנרשם הדבר ברישומי הלידות של הקהילה. גם בהמשך בשבתו בעיר פרעסבורג המשיך באומנות זו, ובין הנימולים על ידו היה תלמידו המובהק רבי שבתי שעפטיל וייס זצ"ל אב"ד שימאני.

על טיב קשריו האמיצים עם בני הקהילה שם ניתן ללמוד ממכתב המלצה שנתן בשנת תר"ז להר"ר יצחק חיים גליקזון שעלה אז לארץ הקודש, שם הוא פונה לאנשי דיאנדיאש בבקשה לתמוך בו ולסייעו בכך. וז"ל:

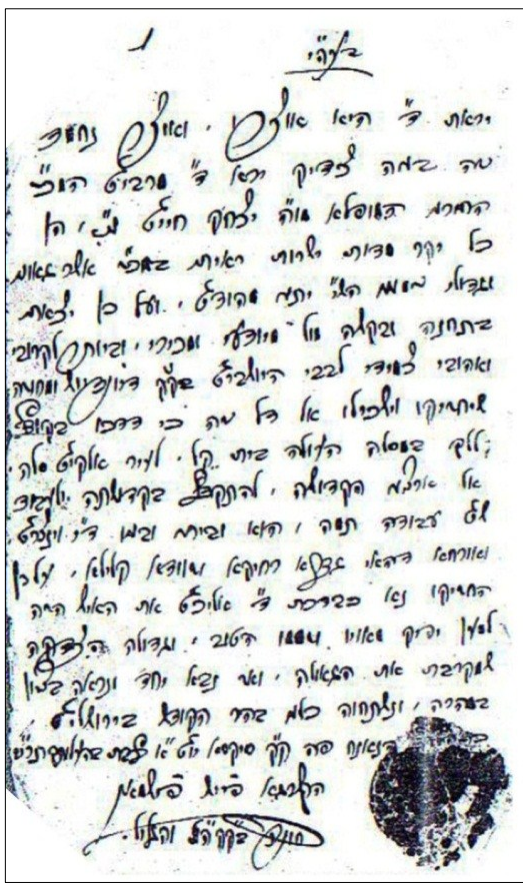
בעה"י

יראת ד' היא אוצרו ואוצר נחמד זה ב..ה צדיק ירא ד' מרבים המכ"ז התורני המופלא מו"ה יצחק חיים נ"י, הן כל יקר מדות ישרות ראיתי במכ"ז אשר גאוני

וגדולי זמננו הע"י יתנו מהודם, ועל כן יצאתי בתחינה ובקשה מול מיודעי ומכירי, וביותר לקרובי ואהובי צמידי לבבי היושבים בק"ק דיינדייש ומחוזת שיחזיקו וישכילו אל דל זה כי דרכו בקודש ללך במסילה העולה בית קל, לעיר אלקים סלה אל ארצנו הקדושה, להתקדש בקדושתה ולעבוד שם עבודה תמה, הוא וביתו ובניו ד"י וינצרו, ואורחא דהאי גברא רחיקא וזוודא קלילא, על כן החזיקו נא כברכת ד' אליכם את האיש הזה למען יפיק מאויו וזממו הטוב, וגדולה הצדקה שמקרבת את הגאולה, ואז נבא יחד ונראה בציון במהרה, ונשתחוהו כולנו בהר הקודש בירושלים.

...הנאנח פה ק"ק סיקסא יום א' בשבת בהעלותך תר"ז

הק' שרגא פייש פישמאן חונה בק"ק הנ"ל והגליל

משפחת חותנו רבי זעליגמאן נעטער

לפי הרישומים במאטריקל דיאנדיאש, נפטר חותנו בשנת תר"ח [29 יולי 1858, י"ח אב] בגיל 68. שמו זעליגמאן רשום בעברית, ובלועזית רשום שמו Josef. לפי רישום הפטירה הוא נולד בבוהמיה. עם זאת יצויין שבמפקד התושבים משנת תר"ח רשום בדיאנדיאש יוסף נטר בן 57 יליד פעסט עם בניו יוסף בן 17 [שמו המלא 'יוסף חיים' ונפטר באותה שנה] ושאמואל בן 11, כנראה שהוא ר' זעליגמאן. במפקד רשום גם מיהאלי נטר יליד פעסט בן 51, כנראה שהוא אחיו. ברישומי המאטריקל רשומים הרבה משפחות בשם נטר או שהאמא לבית נטר, וכנראה שהם ילדיהם של האחים הנ"ל. בין שמות הילדים שנולדו אצל המשפחות הנ"ל, חוזרים על עצמם השמות 'זעליגמאן' 'יוסף חיים' 'קלמן'. [פרטים אלו נודעו עפ"י המאטריקל ע"י ש. יוסט, תשוחח"ל].

על כס הרבנות

בשנת תר"ז עלה על כס הרבנות בסיקסא, שם גם החזיק ישיבה. מתלמידיו שם היה הג"ר אברהם חיים גראסמאן מליסקא [ראה עליו בעלה 12]. כבר אז התפרסם לגאון וצדיק, וראה בס' 'בזך לבונה – דברי זאב' (ירושלים תשע"ו) עמוד 101 במכתב המחבר משנת תר"ז אל הג"ר שמעון דייטש מירושלים, שכותב אודות אחיו ר' אברהם דב: "ועתה נסע גם הוא לישיבה אחרת לק"ק סיקס לשמש שם את הרב הגדול הצדיק קש"ת מו"ה פייש מיסקאלץ נ"י

מדינדיש שנתקבל שם לרב אב"ד כעת עתה".

בשנת תרכ"א התמנה לאב"ד קלויזנבורג, שם ישב כשנתיים. מתקופה זו הוא נזכר כאב"ד קלויזנבורג בשו"ת 'רמ"ן' אה"ע סי' י"ג, ובשו"ת 'בית הלל' סי' מ"ז. כאמור לא ארכו לו שם הימים כי בשנת תרכ"ד נענה לקריאת אנשי קהל פרשבורג ובראשם רבם הגה"ק בעל כתב סופר זצ"ל אשר קראוהו בקריאה של חיבה לבא לשמש בעירם כמגיד מישרים, [ואכהמ"ל על הנסיבות שהביאו לכך].

כשהיה בדרכו לפרסבורג עצרוהו כמה רבנים תלמידי הכת"ס שחששו שהתמנותו למגיד היא נגד רצון רבם ולא לכבודו, וביקשוהו שיחזור לאחוריו. אך כשהוא הראה

להם את מכתבו של הכתב סופר שבעצמו פנה אליו בבקשה לבוא לכהן כמגיד בעירו, חזרו בהם.

הערצתו של הכתב סופר אליו ניכרת היטב בכתב מורינו שנתן לחתנו הג"ר משה שמואל שטערן זצ"ל, וז"ל שם בתו"ד: "אשרי יולדתו והורתו כי זכה לידבק בבת ת"ח ויאמר לדבק כי טוב הוא ה"ה ידיד נפשי המאהג"ד המפורסם כש"ת מו"ה פייש פישמאן נ"י מגיד מישרים דקהילתנו יע"א". מסופר כי בבואו לכהן כמגיד בפ"ב אמר לכתב סופר בדרך צחות: הרב הוא ה"רמב"ם" ואני אהיה "הרב המגיד". ונענה הכת"ס לעומתו: אבל הקהילה תהיה זקוקה עתה ל"כסף משנה".

עם בואו בא בקשרי ידידות עם רבני וחכמי העיר ה"ה הגאונים רבי משה קטנדארף, רבי דוד ניימאן בעל מח"ס 'ניר לדוד', ורבי עזריאל ליטש-רוזנבוים בעל מח"ס 'נחלת עזריאל', זצ"ל. בשו"ת 'ניר לדוד' ישנה תשובה אליו בסי' קכ"ד. גם בשו"ת 'נחלת עזריאל' ישנה תשובה אליו (סימן ב') הפותחת בזה"ל: "בין כסא לעשור מכל טוב אדוני לא יחסור ושלוש וכ"ט יבוא וימהר להאיש הגדול בענקים ובהיר וחתימה טובה בעדו יגמור הוא ניהו כבוד י"ע וידיד נפשי הרב המאוה"ג מעוז ומגדול חריף ובקי משנתו זך ונקי איש חי ורב פעלים עומד לתלפיות חרב פיפיות כבוד מהו' שרגא פייש פישמאן נ"י העומד לנס ולמגיד מישרים בקהילתנו המעוטרה ק"ק פרעשבורג. טוהר מכתבו הגיע לידי ע"י הרבני המופלג מהו' ישראל נ"י ועשיתי ככל פקודותיו ומצוותיו נצר לבי וב"ס כבר הודיעו הרבני את כל ונוכחת אשר נעשה עמי וכו'. (אמנם ראה 'סדר אליהו' להאדר"ת - ירושלים תשמ"ד עמוד 44). כן היה בקשרי ידידות אמיצים עם הג"ר אברהם ביק מחבר הספרים 'אוהל מועד' ו'ביכורי אביב' שמביא בספריו כמה חידושים באגדה ממנו. הוא מספר שבתחילה ביקש ממנו ר' פייש לרשום חידושיו בעילום שם, אך לאחר פטירתו החליט שעל כך לא התכוין ולא נמנע לרשום את שמו במפורש. גם הגאון האדר"ת שבמשך נדודיו הגיע גם לפרסבורג מספר בזכרונותיו ['סדר אליהו' שם] "גם את הדרשן ומ"מ דפ"ב הרה"ג הצדיק ר' פייש פישמאן ז"ל התרועעתי במשך שבתי שמה".

בספר 'מעלות התורה' [לרבי אברהם אחי הגר"א] שנדפס בפרעשבורג בשנת תרל"ה, נדפס מכתב תהלה ממנו לצד הסכמת ה'שבט סופר', כנראה שזו ההסכמה היחידה שנמצאת ממנו.

זה לשון מליצתו:

"כקרא יהודי שלש דלתות וארבעה" בספר הזה מעלות התורה יענה ויאמר חמותי ראיתי אור! אור יקר הולך אור מאיר ברוח ונפש ומעיר תשוקה ואהבה עזה אל הלימוד והגות בתורה. בספר הזה קיבץ ואסף המחבר הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם זצ"ל מקראי קודש ומאמרי חכמינו ז"ל המאירים ומלהיבים כל רעיוני לב להצמד ולרוות במעיני התורה. גם אסף מאמרים מהזוהר הקדוש הקוראים בקול חוצב להבי אש הוי

כל צמא לכו למים מבאר לחי רואי ממעין החכמה והמוסר וכל דברי הזוהר הקדוש הנאספים בספר הזה יבין כל יודע ספר וכל לב ישר יחס בקראם וימלא ברגש חזק וחשק נמרץ לחבק בתורת ה' תמימה המשיבת נפש. ועוד הגדיל המחבר הקדוש תושיה להאיר אותנו בכמה דברים המאירים מאחיו הגאון האמיתי רבן של ישראל מוה' אליהו ווילנא זצוק"ל אשר נודע בישראל כי כל תורותיו משעשעות.

כל לומד ואוהב תורה הן בחור הן זקן אשר יעשה כרצון המחבר הקדוש לקרוא בכל חודש פעם אחד הספר הזה יראה נפלאות בחפצו וחשקו ואהבתו אל למוד התורה בה ימצא שמחה יקר ואורה וחפץ ה' בידו יצליח אלה דברי הכותב להגדיל תורה ולהאדירה.

פרעסבורג מנחם אב תרל"ה

הק' שרגא פייש פישמאן מ"מ דק"ק פ"ב יע"א

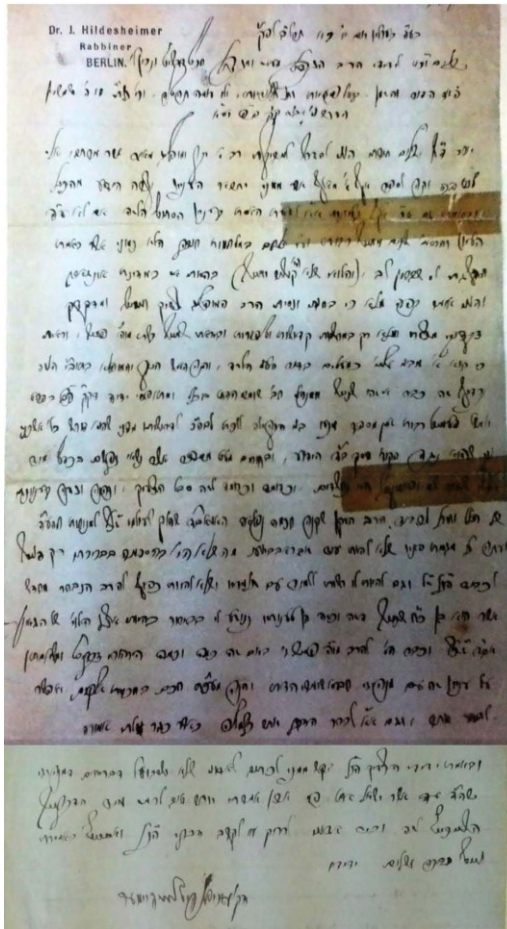
בימי שבתו בפרסבורג התעוררה הסערה הגדולה של פילוג הקהילות בשנת תרכ"ט. ר' פייש היה מעורב בזה כיון שנבחר עפ"י 304 קולות לציר של קהילת פרסבורג, ולהשתתף כנציג מטעמה בקונגרס הידוע שקדם לפילוג. כמי שמעלת השלום גדלה בעיניו, קיוה בכל לבו ליישר את ההדורים ולמנוע את הפילוג. מסיבה זו נשארו בקונגרס עד תומו, הוא ועוד רבנים נוספים שהיו בדעה זו. חתימתו מופיעה על תצהיר מחאה של הצירים הנ"ל נגד החלטות הקונגרס, [ראה צילום בס' 'זכור ימות עולם' ח"א צילום מס' 32]. אמנם לאחר הפילוג משך ידו מכל פעילות ציבורית והתמסר לתפקידו הנעלה בלבד.

גם כשנפטר מרן בעל 'כתב סופר' נטל ר' פייש חלק פעיל באשכבתיה דרבי ונשא עליו את קינתו במהלך הלוייה. ידידו הג"ר עזריאל הילדסהיימר זצ"ל שהשתתף בהלוייה רשם לזכרון ראשי פרקים מהספדו של ר' פייש. הדברים תורגמו ונדפסו בקובץ 'צפונות' גליון ו'. גם רבי ישראל גראס בתיאורו על ההלוייה [נדפס ב'האהל' שנה י"ג עמ' ס"ז] מזכיר את הספדו של ר' פייש: "ולאחר הטהרה עמד הרב המגיד והצדיק מה"ו ר' פייש מ"מ דק"ק פרעסבורג ובנועם שפתיו ובקול גדול פתח לקונן בקרא ויהי ביום השלישי... והתחיל לספר בשבחו ותהלות רבנו עדי נמסו כל הלבבות מרוב הבכ"ל. אכן יצויין שבתיאור הלוייה שבעיתון 'שבת אחים' מתעלם לחלוטין מהספד זה.

בהקדמת 'אור שרגא' (עמ' 23) מסופר: "כשנפטר הרה"ג הצדיק רשכבה"ג בעל הכת"ס ז"ל, צידדו רוב בני הקהילה לבחור בו כממלא מקומו, אך רבינו בענוות קודשו עלה הבמתה ופתח את ארון הקודש, ובמעמד כל הקהל הצהיר חגיגת כי לבנו של הכת"ס ז"ל הגאון הצדיק ר' שמחה בונם סופר יאתה כסא הרבנות ומעולם לא עלתה על דעתו לקבלה". בהערה שם מציין זקני המו"ל: "על דבר זה שאלתי את רבי ביחוד ומנו רבינו הקדוש כ"ק אדמו"ר הגאון ציס"ע מרן ר' עקיבא סופר שליט"א אב"ד דק"ק פרעסבורג, ועפ"י עצתו אמונה והסכמתו המפורשת כתבת

הנ"ל" [וראה עוד על פרשה זו בס' 'לתולדות הריפורמציאן הדתית בגרמניא ובאונגריא' עמ' 100 הערה 61]. הרב העורך מוסר בשם הר"ר גרשון יהודה קנאי ז"ל מפרסבורג, כי למרות זאת מקומו של ר' פייש בביהכ"נ היה בצד שמאל של ארון הקודש, ומקום הרב הגאב"ד בעל 'שבט סופר' היה בצד ימין, שלא כמקובל. מצב זה נשאר בפרסבורג גם לאחר פטירתם, שהרב ישב בצד ימין. כיו"ב מסופר בס' 'ערים ואמהות בישראל' (ברטיסלבה - עמ' 112) שהמליצו בפרסבורג על הש"ץ רבי מיכאל קונשטאט: "מיכאל מימין מהלל ור' פייש משמאל ממלל".

בעניין הזה יש להעתיק איגרת ששיגר הג"ר עזריאל הילדסהיימר זצ"ל אל הרש"ר הירש זצ"ל בפרנקפורט, לאחר פטירת מרן ה'כתב סופר'. המכתב שופך מעט אור על הפרשה, ומלמד גם על מעמדו של ר' פייש בפרסבורג בימי ה'כתב סופר', ועל ענוותנותו הגדולה. בד בבד ניכרת בו ההערכה וההערצה המיוחדת שרחש אליו רבי עזריאל. את הצילום מסר הרב העורך (מתוך אוסף המכתבים אל רש"ר הירש בבר-אילן) תשוח"ח לו. וז"ל:

בע"ה בערלין יום ב' בא תרל"ב לפ"ק

שלום וכ"ט לידידי הרב הגדול מעוז ומגדול חכם חרשים ונבון ל' פאר הדור והזמן, בעל פיפיות ותל תלפיות, ולו דומיה תהילה, וכו' כש"ת מו"ה שמשון הירש נ"י אב"ד ק"ק פ"פ יע"א.

אחר ד"ש ושלום תורתו הנני להדרש למגינת רב א' יקר ומופלג מאוד אשר מכתבו אלי לוטה פה. והנה לספר אף א' מאלף אשר ממנו יתבאר העניין קצרה היריעה מהכיל ובאמת גם ע"י אלף גליונות א"א לדעת האמת בעניין הסתום הלזה אם לא ע"פ העיון והראי' שנים וימים רבות וע"י הלחם במלחמות חובה הלא כמוני אשר באמת השגתי לי שברון לב, (והלואי שלא הי' קיצור ימים) בהיותי אז במדינת

אונגארן. והנני אומר בפה מלא כי בחנתי ונסיתי הרב המופלג צדיק תמים ומדקדק דקדוקי מצות ומלא רק במחשבות קדושות וטהורות וביראת שמיים כש"ת מו"ה פייש, וראיתי כי הוא א' מבני עליי' כמעטים בדור העני הלזה. והנה האיש היקר והמופלא בתוב"י הלזה נרדף זה כבר איזה שנים ממנהלי חב' שומרי הדת בכלל, ומתופסי ידיה דק"ק פ"ב בפרט, ולמשל פעמים רבות אין מספר מנעו בני הקהילה ללכת לבה"כ לדרשותיו מפני שהוא דורש בל' אשכנז נקי שהוא נגד פקוד' פסק ב"ד הידוע [מיהאלאוויץ תרכ"ו], ובחורים מעט מספר אשר נשאו נפשם בכפם ללמוד אצלו שיעור ש"ס ופוסקים היו נחשדים, וכדומה וכדומה לזה סבל הצדיק, וכנהנה וכנהנה בענוונותו של הלל והכל לכבוד הרב הזקן שקנה חכמה נפלאה הגאב"ד [ה'כתב סופר'] שהלך לעולמו זצ"ל למנוחות ולהע"ה. ועתה כל מגמת פניו שלא להיות עוד אבראבינעו מה שלא היה בהסכמה בבירתו רק פנים? לכבוד הג' ז"ל, וגם להיות לו רשות ללמוד עם תלמידיו ושלא להיות כפוף להרב הנבחר מחדש אשר הוא בן כ"ח שנים, דזה וכזה הן טענותיו כנודע לי בבירור בהיותי אצל הלוי"ה של הגאון אב"ד זצ"ל. וכבר היה להרב מו"ה פייש נ"י ביום זה כמה וכמה הרהורי דברים ומשא ומתן על עניין זה עם מנהיגי חברה שומרי הדת. והנה מעל"ת חכם בחכמת אלקים ואפשר לקצר? יותר, וגם א"א לברר הדבר יותר כשמלה כאשר כבר מילתי אמורה, ובאמת ידידי הצדיק הנ"ל ביקש ממני לכתוב לאדוני שלא ישיבו על דבריהם דמנהיגי שה"ד עד אשר ישאל את פי, אכן אמרתי יותר טוב לרמז עוד הדברים השייכים לזה וביד אדוני לרחק או לקרב דברי הנ"ל. ואחתום באמירת חיים ברכה ושלוש ידידי

הק' עזריאל הילדעסהיימער

כשנפטר, ציין אחד הספדנים בהלוייתו כי כשמו כן היה, מה 'שרגא' – נר זה נותן מאורו לאחרים והוא אינו חסר כלום, כך ר' פייש ויתר על הרבנות בקלויזנבורג לאור קריאתו של ה'כתב סופר', ועל הרבנות בפרעסבורג למען בנו ה'שבט סופר', ומאורו לא חסר כלום ('עולמו של אבא' עמ' פ"א).

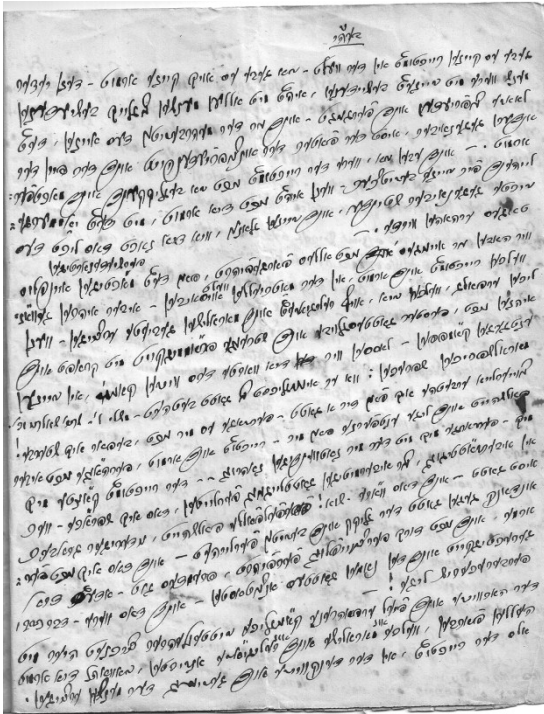
עם זאת בדברים שכתב הר"ר פסח האהן מתושבי ירושלים עיה"ק לזכרו של מרן הכת"ס (מל"ע חבצלת – ירושלים תרל"ג) הוא מתנחם בבנו ממלא מקומו בעל 'שבט סופר', ומוסיף: "ולא זו אלא אף זו יסדו ותקנו בסגולת עירם עבור אנשי תורנים יראי ה' אשר המה כפי מצב הדור הזה, לדרוש להם לזמנים העיתים לפי העת אשר הם חיים אשר מעולם לא יצא מפיו דבר שאינו מתוקן ה"ה הה"ג מ' פייש פישמאן נ"י. ושני מאורות הגדולים הנ"ל יהלו אורם לכל ב"י במושבותם במדינותינו, וזאת נחמה כפולה לעיר המפוארה פ"ב...".

מן הראוי לסיים בדבריו של הרב יקותיאל יהודה גרינוואלד ז"ל בספרו 'טויזנט יאר אידיש לעבן אין אונגארן', בהעתיקו תיאור על קהילת פרסבורג בימים ההם [בתרגום חופשי מאידיש]: "המגיד ר' פייש פישמאן תופס מקום גדול בפרעסבורג. הוא מאוד מוערץ ומוערך. ר' פייש הוא אחד מגדולי הדרשנים בדורנו אם לא הגדול

שבהם. הוא היה רב בסיקסוי, קלויזנבורג, ובשנת 863 לקחה אותו הקהילה בפרעסבורג למגיד מישרים. הוא דורש כל שבת בבית הכנסת הגדול ומאות באים לשמוע אותו. הוא ממש מסעיר את העיר. מי שלא שמע את ר' פייש לא שמע דרשן מימיו". וראה גם את תיאורו המלבב בספרו 'קורות עיר פרעסבורג וגדוליה' (סיגעט תרע"ב) עמ' 42.

דורש טוב לעמו

דרשותיו התחבבו במיוחד על בני הקהילה והתפרסם שמו כאחד המגידים הגדולים שבדורו, עד אשר היה כינויו בפי בני דורו "אבי כל תופש כנור האגדה". כמו"כ היה

עומד בפרץ נגד המתחדשים למיניהם אשר היו מטרה לחיציני בדרשותיו, והדף בדבריו את טענותיהם. לדוגמא נעתיק קטע מדרשתו שתורגמה לאחרונה מכת"י, ובה הוא תוקף את דעתם של המתחדשים שבהתקרבות לגויים יפחיתו את השנאה כלפיהם. וז"ל:

עתה נשיב על השאלה השנייה: מהי התכלית הדתית בזכרו הבלתי נשכח של עמלק ומה המשמעות בשבילנו - היום, כשכבר אין אנו יודעים את זהותו של העם העמלקי?

זכר גילוי העוינות הראשונה [כלפי עם ישראל] הוא בעל ערך בל ישוער - זכרו של האויב הראשון שהשליך את הכפפה אל

תוך עריסתו של העם היהודי, שזה עתה נולד, ויצא נגדו למלחמה. מלחמה זו ודומותיה מספקות לנו כלי נשק מנצחים במלחמה הכוללת הנוכחית - מלחמה בהשקפות המסתערות בשורות מלוכדות ובבליסטראות על המבצר עתיק היומין של היהדות.

בכל החוגים, בין צעירים וזקנים, בין נשים וגברים, בכל המקומות הציבוריים ניתן לשמוע את הטענה הנדושה: מדוע מופלה היהודי לרעה, מדוע הוא נרדף, מוקנט ומושפל משך מאות שנים? בגלל השיטה המיוחדת של דתו, המפרידה ומבדלת אותו במאכלו ובשתייתו, במלבושיו ובנימוסיו, במנהגיו ובתפילותיו. עיקרון ההיבדלות הוא מקור שנאת היהודים ומקור כל האפליה.

השקפה זו בטעות יסודה, היא אינה נכונה ואין לה על מה לסמוך! הבה ניגש לאויב הראשון של ישראל, לאותו רשע ימ"ש שאת זכרו אנו מציינים היום, ונשאל אותו מדוע רדף את ישראל ויצא נגדו למלחמה! עם ישראל הצעיר, שהיה אז עצמאי וחופשי בקושי שלושה חודשים ועדיין ניכרו בו שרידים של כבלי העבדות והטיט; עם שברוחו עדיין היו חרותות עקבות של עבודת אלילים; עם שטרם זכה אז לדת או למנהגים יהודיים, ובהיותו במחנה רפידיים לא גילה דבקות מיוחדת בקב"ה – מדוע פגע בו האויב המר? האם גם שם נוכל לקבוע כי השיטה המיוחדת של הדת היהודית והמנהגים הלאומיים הייחודיים הם הם הסיבה לרדיפה?

על ידי זכירת רדיפתו של עמלק נהדפות בעוז ההתקפות נגד הדת היהודית ונגד המנהגים היהודיים. על כן זכירה זו חשובה במיוחד דווקא בימינו אנו ונחוצה על מנת לפגום בכלי נשקם של אויבינו. באופן בהיר מתבררת מחשבה זו מן הפסוק שלנו: "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים" – זכור תמיד מה שעשה לך עמלק עוד לפני שהיו לך מנהגים ומוסדות ממלכתיים ולאומיים, בזמן שרק יצאת ממצרים. למען יהיה ברור לך כי לא נאמנותך לדתך [לאמונתך] ולמנהגיך היהודיים מעוררת את השנאה כלפיך. כי: "אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים וכו' ולא ירא אלקים" – הוא תקף אותך בדרך ופגע רק בנחשלים, בדיוק שלא הייתה בך יראת ה'. נצור זיכרון זה בתור נשק הגנתי כלפי אויביך הפנימיים, אויבי הדת היהודית והמנהגים היהודיים: "והי' בהניח ד' אלקיך לך מכל אויביך מסביב תמחה את זכר עמלק מתחת השמים" – רק כאשר נוח לך מאויביך יימחק זכרו של עמלק.

הבה נתעמק בתולדות חג הפורים! אפילו האדם השבוי לחלוטין בתפיסתו חייב להכיר באמת: לא שיטתה המיוחדת של היהדות גורמת לבוז, להסתה ולשנאה. הרי בימי שלטונו ההפכפך של אחשוורוש התמזגו היהודים בחברה ובאו בקשרי נישואין עם כל העמים שבתוכם חיו. הם נשאו להם נשים בנות כל האומות, דיברו בשפתם של כל העמים ולא נמנעו מליטול חלק בסעודתו של אחשוורוש, במאכל ובמשתה. וכאן נשאלת השאלה: האם עדיין ניתן להחזיק בטענה ששורש שנאת ישראל והסיבה לה היא הדת [היהודית]?

גזירתם של אחשוורוש והמן הביאה את האור, אך לא את אור ההשכלה ההרסנית והמסנוורת, אלא את אור האמת – תורת ה'. היהודים ראו את האור והגיעו למסקנה כי ההתמזגות באומות וזניחת דרך ישראל סבא אינן מגינות מפני שנאת ישראל, אלא רק מלבות אותה, וקיבלו בששון ובשמחה את התורה הקדושה ואת המסורת היהודית עתיקת היומין.

שפת דרשותיו היתה גרמנית, דבר שמנוגד לצוואת החתם סופר ולתקנות מיהאלאוויטץ, מה שעורר עליו את התנגדותם של הרה"ק ר' הלל מקולומייא [ראה שו"ת 'בית הלל' סי' ל"ד ל"ה מ"ז] וחתנו הג"ר עקיבא יוסף שלעזינגער ('לב העברי' עמוד ע' ע"א), אולם הוא סבר שהשעה צריכה לכך וכעדות תלמידו הגה"ק משימאני: "ומסר נפשו הגם שהיה נגד רצונו לדרוש בלשון לאומים" [ראה להלן

ציטוט מלא], וראה גם 'דיד השם' עמ' רל"ח ועמ' ר"מ, ובאיגרת אל רבי עזריאל הילדסהיימר ב'המעין' כרך ל"ד גליון א' עמ' 15, ובאיגרת ממנו שהועתקה לעיל. יצויין שגם רבו הג"ר **אלעזר שטראסער** דרש בלשון לאומים, וראה מה שמספר על כך הגאון בעל 'משנה שכיר' בספרו עה"ת עמ' 455. כמו"כ יש לציין שלפי מקורות מסויימים לאחר שהתפרסמו תקנות מיהאלאוויטץ הפסיק ר' פייש את דרשותיו עד שהכת"ס ביקש ממנו במפורש שימשיך (ערים ואמהות בישראל עמ' 99, וכמדומה שמקורו במאמרו של ר' יוחנן פישמן).

הג"ר **יצחק צבי סופר** זצ"ל בהסכמתו לספרו 'אור שרגא' כותב את אשר שמע מדודו הג"ר **יוסף ליב סופר** אב"ד פאקש שתיאר את דרשותיו של ר' פייש, וז"ל: "שהקריב את ישראל לאביהם שבשמים בתוקף אמריו, והשפעתו על השומעים היתה עצומה, כאשר שמעתי מפי דודי הרב הגה"צ מהר"ל סופר אבדק"ק פאקש בעל ילקוט וליקוטי סופר, שמע בבחרותו דרשותיו, וראה איך דבריו שהשמיע בהתעוררות גדולה, נעשו לאש בוערת בלבבות לאהבה וליראה את ה' ולקיום מצוותיו ית"ש בכל לב ונפש". (וראה ב'דרשות ילקוט סופר' דרוש נ"ה שמזכיר את מאמרו של ר' פייש עה"פ "יונת

על הקהלה בפרשבורג תקופת רבי פייש פישמן
'הלבנון' גליון ט"ו חשוון תרל"ד

בחגוי הסלע").

והג"ר **צבי קינסטליכער** זצ"ל אב"ד סעבען כותב בהסכמתו בתו"ד: "כי רבים השיב מעון באמרי פיו פה מפיק מרגליות שפתים ישק, ותהלתו מלאה הארץ למגיד נפלא, וכל העם העומדים בעזרה כשהיו שומעים את הקול יוצא מפה קדוש ולב טהור

נכנסים אל הלב היו מוכרחים להרהר בתשובה כמו ששמעתי בילדותי בלמדי בפרעסבורג מהיראים דשם".

תיאור נוסף על דרשותיו נמצא באיגרת מחד מקהילת פ"ב (שמו לא פורש) אל ר"ע הילדסהיימר (נדפס ב'המעין' הנ"ל) וז"ל: "כי גם הרב ר' פייש פישמן הדורש טוב לעמו מתאמץ תמיד בכל דרשותיו להשיב דברי האפיקורסים ואנו שמחים בראותנו שבעה"י פועל אצלם ונכנסו דבריו באזנם והרבה מהם אשר עד עכשיו לא הלכו לבית הכנסת בקביעות עכשיו הולכים בקביעות... ונא יכתוב אמור"ר גם לתלמידיו שיכנסו תמיד לדרשות הרב ר' פייש המפורסם שבכל שבת קודש בין הערבים דורש ומוכיח מאד ויותר מזה שמוכיח בבהכ"נ עצמו... גם הרב ר' פייש דורש טוב לעמו בכל ער"ח ומעורר על כל ענין אפי' על ברכת המזון ועל קידוש שבת וסעודתו ובע"ה דבריו נשמעים כי הם דברים היוצאים מן הלב הטהור..."

על כוחו הגדול בפיו סיפר הרה"ג ר' דוד יששכר טויסיג ז"ל, פעם דרש ר' פייש בגודל החיוב לתת צדקה לעניים. היה שם באותו מעמד קמצן אחד שהדורש לא התכוין אליו במיוחד כלל, והתחיל לצעוק: רבי, כמה צריך לתת? (בית ישראל השלם עמ' צ"ה). כך גם מספר בן אחותו אברהם וייס [במאמרו בהונגריה על משפחות ווארמאן ווייס סופר ופישמן – בודפסט 1907]: "כשהיה מעורר על איסור שעטנז, היו שומעים שבשעת מעשה התפשטו עד לחולצה והורידו את הכפתורים והבטנה".

מאמריו וביאוריו למאמרי חז"ל זכו לפרסום רב והיו מברדן בפי הרבנים והמגידיים בארץ הגר. בהרבה ספרים מופיעים מאמרים בשמו וחלקם לוקטו ונדפסו בספר 'אור שרגא'. הג"ר יהושע בוקסבוים זצ"ל אב"ד ור"מ דגאלאנטא היה מרגלא בפומיה הרבה מאמרים בשמו, וכנראה ששמעם מרבו הדיין מפאפא רבי משה יוסף האפמאן זצ"ל שהיה תלמידו.

צדקת הצדיק

בצעירותו לאחר נישואיו נשבה על ידי שודדים וחייו ניצלו בנס, ממאורע זה והלאה התנהג בדרכי החסידות. כדוגמא לפרישותו וחסידותו המופלגת יש לציין את מה שמספר בן אחותו הנ"ל: "כשביקר את אביו היה מביא אוכל וכלים משלו, ולא אכל שם את השומן אווז. אחיותיו שהסתובבו במטבח של הוריו היה שרוולם רק עד המרפק, ואחת האחיות לא היה לה שפיצל אלא פאה נכרית. הוא גם לא סמך על השוחטים של אביו, והוא לבד שחט את העופות, בישל וצלה בכליו, ושמר את זה בקפדנות".

על צפייתו ואמונתו בביאת המשיח הוא מספר, שר' פייש לפני שהיה עורך תיקון חצות, היה שולח שנים מבחוריו אל שערי העיר לראות אם הגואל צדק כבר הגיע, וכשחזרו בתשובה שלילית אז פתח בבכי והתחיל לומר תיקון חצות.

תפילתו היתה בהשתפכות הנפש ובהתלהבות יתרה, כפי שמתאר הג"ר יעקב גרינוואלד זצ"ל בספרו 'חלק יעקב' עמ"ס אבות [עמ' י"ט] בזה"ל: "כן הה"ג ר' פייש ז"ל כשאמר נשמת כל חי בדביקות ובקול חוצב להבת אש, כל עצמותיו אמרו מי כמוך וכל קרב וכליות יזמרו לשמך, שבר עצמו לשברים". ר' יעקב אף העיד באוזני בנו הרב יקותיאל יהודה גרינוואלד, כי עד שלא שמע תפילת נשמת מפי ר' פייש, לא הרגיש בתפילה זו נעימות מעולם.

גם במצות צדקה הצטיין במיוחד, הוא סייע לעניי עירו בעצה ובמתן עזרה, ואת כל אשר לו נתן לצדקה.

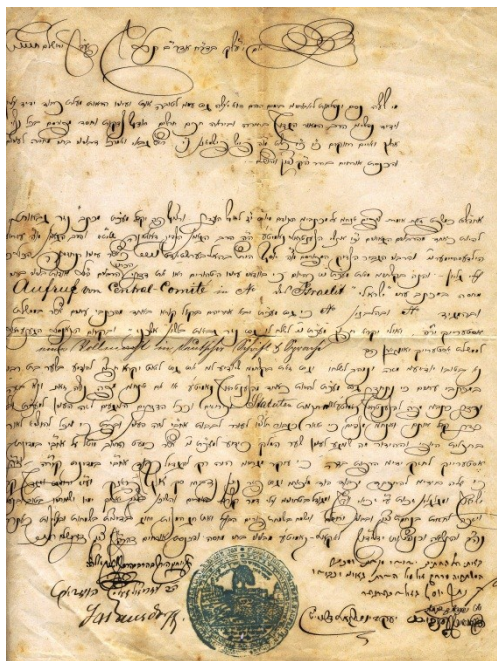
לעזרת תושבי ארץ הקודש

תקופה מסויימת היה ר' פייש גבאי ואמרכל של בניני בתי מחסה לעניים אשר בירושלים עיה"ק, וראה בהקדמת 'אור שרגא' (עמ' 22) שמעתיק קטעים ממכתב שנשלח אליו בענין זה. מכתב נוסף שנשלח אליו ובו מוזכר המכתב הראשון, התפרסם בקטלוג 'קדם' (מכירות פומביות) מס' 6 (פריט מס' 428). במכתב ישנם פרטים נוספים אודות 'בתי מחסה' בכלל, ואודות גבאותו של ר' פייש בפרט, ומתפרסם כאן באדיבות בית המכירות 'קדם'.

יום ו' עש"ק בדרי"ח אדר ב' תר"ל לפ"ק פעה"ק ירושלים תובב"א

מי שעשה נסים ונפלאות לאבותינו בימים ההם הוא יעשה גם עמנו לטובה אות

ועיניו הראות מעלת כבוד ידיד
 עליון וידיד נפשינו הרב המאור
 הגדול בתורה וביראה חכם
 חרשים רודף צדקות וחסד
 מפורסם בכל קצוי ארץ ואיים
 רחוקים כו' כו' כש"ת מו"ה פייש
פישמאנן נ"י ראש גבאי ואמרכל
 דבניני בתי מחסה לעניים
 והכנסת אורחים בהר הק' ציון
 ירושלים.

אחדש"ת כמשפט זאת אומרת
 צופים אנחנו על מכתבינו הקודם
 מיום י"ז לחודש העבר ורצוף פה
 יקבל מעכ"ת מכתב נזר גבאות
 להיות כאחד מהרבנים הגאונים וכו'
 אנשי הצענטראל קאמיטע ה"ה הרב
הגאון הצדיק דאלטונה שליט"א
 [בעל 'ערוך לנר'] והרב הגאון

מ"ה עזריאל הילדסהיימער נ"י והרבני הגביר הצדיק המפורסם מ"ה יוסף הירש בהאלבערשטאט נ"י כאשר עיניו תחזינה הכול [כתוב] עלי גליון - והנה בקשתינו מאת מעכ"ת נ"י כהיום כי בוודאי עיניו הטהורים ראו את דברי הכרוז הרבנים הנ"ל אודות בניני בתי מחסה במכתב עת "ישראל" ... ובהמגיד ובהלבנון, כי גם מעכ"ת יבא אחריהם בקול קורא באחד מהכתבי עתים אשר בממשלת אסטערייך יר"ה, ואולי יקרא חפץ מעכ"ת נ"י לשלח לו גם נזר גבאות בלשון "אשכנז" ובקיום הקאנסול הגענעראל לממשלת אסטערייך ואונגארן פה... נא בטובו יודיענו מזה ונמהר לשלחו, וגם זאת בקשתינו שיודיע לנו אם גם לזאת יקרא חפצו להודיע בשער בת רבים במכתבי עתים כי נתחבר גם מעכ"ת להיות כאחד מהצענטראל קאמיטע או אם אנחנו מפה נעשה זאת ונא בזה... וכבר כתבנו מפה להצענטראל קאמיטע תקנות Statuten וכרוזים וככל הדברים הנוגעים לזה הענין למעכ"ת ובלן"ס] כבר קבל אותם, ואנחנו מצפים כי יאזור כגבור חלציו לעורר לבבות אחב"י לזה הענין ובפרט כי נוכל להוציא לאור בתכלית היופי וההידור מה שנוגע לענין שער המלך כידוע למעכ"ת נ"י אשר כמעט החיוב מוטל על אחב"י במדינת אסטערייך לחזק ידינו הרפות בזה כי עיקר מגמ[ת]ינו היה רק להגדיל כבוד אחב"י במדינת קיר"ה וב"ה כי עלה בידינו להתכבד בכבוד הוד מלכותו וגם פזר נתן נדבתו רק אלף פראנק ועי"ז ירומם ויגדל קרן ישראל ומגלגלין זכות ע"י זכאי וד"ל ומגודל בטחונינו עלי דמר קצרנו באמרים והשוכן בציון יאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנע[ים]מים ויזכה לחזות בנחמת ציון ובבנין ירושלים וישמח בשמחת פורים הבע"ל ואת חג המצות יחוג בדיצות בשמחות ובדיצות כעתרת נה"י והנשאה וכנפשות ידיד"נ לאקאל-קאמיטע מבניני בתי מחסה והכנסת אורחים בהרה"ק ציון בירושלים תר"ב

באתי על החתום ידידו ומכבר המשתחוה מרחוק אל מול הדרת גאונו וכבודו

הק' נתן יוסף גאלדבערגער

נאם יהודא בערגמאן הק' יוחנן הירש בהרב מהרם שלאנק זללה"ה

הק' מאיר שעהנבוים יעקב יוסף גאלדשמיט הק' עזריאל זעליג הויזדארף

שמעו הטוב הגיע עד לקהל ספרדים אשר בעיה"ק חברון הרחוקה. הללו שחפצו לייסד בעירם בית חולים וקופת צדקה עבור יתומות שהגיעו לפרקן, שיגרו בשנת תרל"ט את השד"ר רבי משה ישראל מלמד לארצות אירופה, ונתנו בידו מכתב אל ר' פייש, ובו הם מבקשים שיעמוד לימינו ויעמיד עמו שני אנשים שיסייעו לו לקבץ

את נדבות הציבור. את המכתב הם פותחים בזה"ל: ראש הממשלה, לשם ולתהילה, העומד לנס עמים צדיק יסוד עולם. ראש המדברים, שמו נודע בשערים, ת"ת חכמים מכריע את כולם. ראש בני ישראל, המלאך הגואל, חיליה לאורייתא ולבו כפתחו של אולם. דין הוא

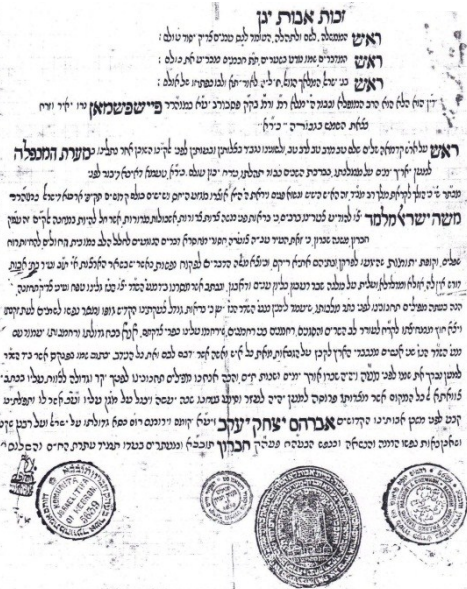
306 שרעמבורג, בעזרת הרב הגאון הגדול נ"י פ"ה פ"ה, ארי בן ארי וויס"ר אברהם שמואל בנימן סופר הי"ו, ובעזרת הרב הגדול מנדי מייזיס, ח"ו פומקיס וכלי מוחתמים * וויס"ר פייש פייסמאן, ובעזרת הרב סופר גדק וישר וויס"ר דוד גיימאן סופר פניני אה"ק ובעזרת הרב הגדול הנכבד רודף גדקה וויס"ר מו"ה אברהם רוזנבוים ופג"ה י"ו -

לעזרת השד"ר רבי משה מלכא

'חבצלת' גליון י"ב חשון תרל"ב

הלא הוא הרב המופלא וכבוד ה' מלא ר"מ ור"מ בק"ק פ[ר]סבורג יע"א כמוהר"ר פייש פישמאן נרו יאיר וזרח כצאת השמש בגבורה כיר"א. על המכתב חותמות של רב העיר הג"ר רחמים יוסף פראנקו זצ"ל ושל כוללות הספרדים בעיה"ק חברון, ועוד. (את הצילום קיבלתי מהרב העורך).

כשעלה הרב ר' יצחק חיים גליקזון מגוערעש לארץ ישראל, חתם ר' פייש בפנקסו לנדב עבורו סכום מסויים בכל שנה, (זאת בנוסף למכתב ההמלצה

Handwritten notes in Hebrew, including a signature and a date: "יום ארבעה עשר שבט תשס"ח". The text appears to be a continuation or commentary on the document above.

שכתב לו, ראה לעיל). את הצילום קיבלתי מהנ"ל. וז"ל שם: גם אנוכי בכתובים להטפל ולסייע ידי עושי מצוה ועלי בלי נדר כשיאחז צדיק דרכו בקודש ויבא לשלום לארצינו הקדושה לתת לו סך זהב כ"ח בכל שנה ושנה.

הק' שרגא פייש פישמאן חונה פק"ק סיקסא והגליל

אחריו חתם גם אביו הג"ר יחזקאל משה אב"ד מישקאלן, וז"ל:

ישמח האב לחזק ולקשר חכמת בני הרה"מ הג' התמים הנ"ל נ"י, ולהדור בנדבת בני בהיות לאל ידי וברצוני בעת ההיא אשר יקבץ לפני האיש התמים אשר ישכון בארץ הקדושה, להיות גם אנוכי בתוך המתנדבים בעם, מדי שנה בשנה, פק"ק מישקאלטץ יחזקאל משה פישמאן...

ובא השמש

ביום כ"ט אייר תרמ"א נצחו אראלים את המצוקים ונשמתו הטהורה עלתה לגנזי מרומים לאחר ייסורים קשים. על מצבתו נכתב לפי בקשתו רק "פ"נ ר"ם פייש פישמן בן הרב יחזקאל משה אשר היה מגיד מישרים פה ובשאר קהלות קדושות", אכן הקהלה התחכמה וכתבה את שנת הפטירה בפסוק: "תורת' א'מ'ת' היתה בפיחה ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך איתי ורבים השיב מעון".

בס' 'לקוטי בית אפרים' (מונקאטש תרמ"ג) להגאון רבי נפתלי סופר דרוש ח"י מספיד בתו"ד גם את ר' פייש, וז"ל שם: "ועל הדרשן הגדול הרב הצדיק מו"ה פייש ז"ל

שהיה אב"ד בק"ק סיקס ובק"ק קלויזענבורג והעמיד שם תלמידים הגונים והיה יושב בכבוד והניח מקומו והלך לק"ק פ"ב להיות דרשן להקהיל קהילות בכל ש"ק... והנ"ל הזהיר על גמ"ח הן בענייני הגוף ובענייני הנפש ורבים השיב מעון והיה מגדל בניו ובנותיו על דרכי תורה ויראה ולבנותיו היה בוחר בחורים מופלגים בתורה ויראה ויש לקונן מאוד". וראה שם עוד בדרוש ט' "והארכתי בהספד על הדרשן הרב מו"ה פייש מק"ק פ"ב".

כן נספד גם ע"י הג"ר אברהם אבלי זעלנפריינד אב"ד קאשוי כפי שמובא בספרו 'אגרא דהספידא' [עמ' כ"א] וז"ל: "והרב המה"ג החרוף ובקי מו"ה פייש פישמאן שהיה מגיד משרים דק"ק פרעשבורג אשר היה ג"כ מזכה הרבים בגודל תפארת דרשות שלו במקום שהיה רב מקודם כשבא יומא דשוקא היה דורש ומוכיח בכל אמצעי כחו לזכות את הרבים בכל מה דאפשר והיה בודק תמיד לכל אחינו בני ישראל אשר באו אצלו אם אינו הולך בבגדי שעטנז וכדומה, ולהללו ולשבחו ללא צורך הוא כי המפורסם אין צריך ראייה כידוע לכל שכל מעשיו וכל דרכיו

פרעססבורג. נדה כבוד מעירנו, כי עדה המוח בחלוננו ולקח מאהנו נור ערחנו, הרב הנאמן המפורסם בצדקתו, בחורוהו ובהכמתו מו"ה שרנא פייש פ"ב מ"א, מניר וראשי המרברים פה קריה נאמנה, לא עת עתה, לרבר דבר על השר ונדול בישראל, רק כמלין מעטים אילה במרי שיחי, כי נאסף האור הנדול אשר באורו היכנו. כשמו שרנא כן התלתו והליכות, מיום האיר באור ננה תורתו, הכמתו ויראתו כחוכנו, היה אור כטושכות ביי. מלבר תורתו, מרא דתלמודא, היה חכם בהכמות ומדעות. למופת ולאות כלשונו, לשון הזהב, וכשפתי הזכה והצחה על מרחק לשון אשכנזי באופן מאד נעלה ובחן אשר הוצק על שפתותיו השיב רבים מעין, העיר לכות שומעיו לכל דבר טוב ומועיל בערתו, ועל "ישראל היתה הרתו. הוא כבד את ר' בנרונו, כדברי המדרש, מרגליות טובה היה תלוי על צארו" (יעו"י מש"כ בעל העקרה) וגם כהנו, כי ביתו היה פתוח לעניים לרוחה, והוא היה מעוז לדל ומחסה לאביון. אם גם רבו מקנאיו, אשר כמתלהלה ירו עליו זיקים למרות כבורו 'והודו, אבל היה ביר ו... בים להקדיר את צדקת וענת לבו שהיה כעצם שמים לטהר? וזה שרנא בטירה אהני לן, כי נרש חשבת הבערות, ורמס ודיכא נאון ושאון מספניו ומתנדיו. — עיני העדה למרו דהכיר את חין ערכו הנעלה, והיא עעמדה לו, כי מצבו ועמרתו היו כראי מוצק, ולא היה ביד מקנאיו, לפרפר כסא כבורו. על האהבה הנאמנה אשר אהבוהו וכברוהו בני עדתו נפרט וכל ישרי לב בישראל בכלל, ועירו הכבוד, הנדורה והתפארת אשר הראו לו ככל עת, וביחוד נבחר זה עשר שנים אל הקאנדרעס הנדול בעיר פעסט ושם זרוע נדולתו וחין ערכו כלשונו לשון למודים נלחח, ונלחם תמיד מלחמת חובה, להרים קרן עמו ודת קדשנו בכר מאמצי כחו כפי העת והזמן.

ביום ג' הובל לקברות, ובשעה התשיעית בבוקר נהרו אלפים לעשות לו חסד האחרון, ובביה"כ הנדול, נגד הארון והעדות אשר משם נפוצו דבריו הנעלים והיה סכוסה כמספחת שחורה זכר לתרבן, הניחו את ארוננו, ארון הקודש, ורבים מהשרים בלי הכול רת היה שם, ויספרו אותו ורבים נדולים אשר באו מקרבו ורתוק. וגם הרב הנאב"ד ורייניס נשאו קנים ונהי ומהספרו של אדם היה ניכר מה אברהם פ"ב, ושהיא אברהם שאין לה תמורה. די ניחם לבות האכרים, ובאשר ראינו ובאזינו שבענו, הדאג העדה, לכלכל יו"ה לכל יהיה זרעו חיו נעזב בלי עור ומשען, ותשים עליהם עיניה לטובה. דברי הכותב ברמע יעקב הלוי בכר"ך.

ידיעה על פטירת רבי פייש פישמן
'עברי אנכי' גליון כ"ה תמוז תרמ"א

בכל ענין שבעולם הכל היה לשם שמים וכו'. כשהלך לעלמא דקשוט ג"כ לא היה זקן

בשנים, כמעט לא נמצא כמותם במה שהיו מזכו רבים כשני קדושים הנ"ל ואעפ"כ לא האריכו ימיהם כדבעי ובודאי מפני חטאינו נעדרו מאיתנו...".

מן הראוי להעתיק גם את דבריו של תלמידו הגה"ק משימאני מה שכתב אודות רבו בהקדמת ספרו 'הלכתא רבתא לשבתא', וז"ל:

"שנית אזכיר מורי הגאון מוה"ר שרגא פייש פישמאנן ז"ל הגם שנדפס במ"ע נטעי בחורים אעפ"י כן אכתוב הנה, אשר ראיתי בעיני. היה מתמיד גדול היה שונא עצלות וכל עסקיו היה רק עבור עבודת ה', והיה מוסר גופו בפועל, אשר כמעט נהרג עבור קידוש ה' כי כמעט הרגו אותו אשר היה לו לזכרון בין עיניו כאשר פצעו את ראשו. והיה אומר תמיד ק"ש במסירות נפש דהיינו נשמתו כמו שפירש ר"ר ברוך שזהו עיקר מסירות נפש. ומסר נפשו הגם שהיה נגד רצונו לדרוש בלשון לאומים, כאשר אמר לגאון אחד כאשר היה על לויית הגאון מופת הדור בעל מהר"א ז"ל, וכן שמעתי ממנו מאמר כזה. וכן היה מתמיה ואמר על ר' שמשון רפאל הירש, הוא הכניס עצמו לסכנה גדולה נור געראטען איז עז [רק שזה הצליח]. והיה מלומד בניסים, כאשר ידוע ב' מעשיות ממנו בעיני יולדות, והיה בעל צדקה, בעל תענית, ומחבב היסורין כאשר ידוע שהיה חולה. והגאון ר' משה קטנדארף ציוה עליו מאמר שיקבל יסורין באהבה. היה אדוק באמונת משיח, כי ג' ימים היה ר"ל גוסס והיה צועק משיח בן דוד עדיין אתה לא בא. וכל ימיו היה לומד מסכת שבת, לא היה יום שלא היה לומד ממסכת שבת, ואיזה מדקדק היה על פסח. כללו של דבר כתבתי הנה

רק זעיר מעט מתרומת מידותיו כאשר ראיתי בעיני כאשר למדתי אצלו ג' שנים.

מורשתו הרוחנית

הוא השאיר אחריו ברכה כתבי יד רבים במקצועות התורה, אולם רובם המוחלט אבד בימי הזעם. חלק מתוך המעט שנותר לפליטה הדפיס נכדו זקני הרב מאיר פישמן זצ"ל בשנת תשי"ט תחת השם "אור שרגא", אולם עדיין נותרו ביד צאצאיו כשישים דרשות לשבתות ומועדי השנה [בגרמנית] אשר רק אחדים מהם תורגמו, והשאר מצפים לגואל.

בספר 'אור שרגא' נדפסו חוץ מכתבי יד שלו, גם הרבה מאמרים שליקט זקני המו"ל מספרים שונים שמביאים בשמו חידושי אגדה. אמנם, זקני לא השלים המלאכה

בזה ומצאתי עוד הרבה מאמרים בשמו בספרים שונים, להלן רשימה מהם (ואודה לכל מי שיוסיף): **ילקוט הגרשוני**: אגדות הש"ס ח"ב קונטרס לקט שכחה על פרקי אבות ה' י"ג, איוב א' ו', משלי כ"ח ט'. **שו"ת אור פני יהושע**: תולדות המחבר. **ברכת הנפש** (פאקש תרע"א): הקדמה. **מתוק לנפש** [מצורף להנ"ל]: דרשה ליום ב' סוכות תרע"א. **אלף כתב**: אותיות תקמ"ח תתע"א. **שו"ת ניר לדוד**: חידושי בן המחבר בסוה"ס. **בית אברהם** [אוהל מועד] (פרסבורג תר"נ): עמ' ה'. **קובץ וילקט יוסף** (שווארץ): שנה י"ב סימן קס"ה. **קובץ מגד ירחים**: אלול תרפ"ה דף כ' וכ"ב, חשון תרפ"ו דף י"ג, אייר סיון תרפ"ז - פר' שלח, שנה א' פר' שקלים ח' מהר"י גראסמאן, שנת תר"ץ פר' ויק"פ. **פרחי אזב**: אבות אות קט"ו. **קהלת ברוך** (רייז): עמ' ז'. **משאת בנימין** (רייך): פר' פנחס. **לחם רב**: פרק שירה. **בן יוסף** (שווארץ): פר' ויגש. **תשב"י** (עה"ת): עמ' פ"ו, קי"א. **אמרי יהודה** - אבות (סעקעלהיד): עמוד רכ"ז. **מאמר מרדכי** (וויטצען תרע"ו): פרשת וזאת הברכה. **תוספות יום טוב** (פאקש תרע"ב): תהילים ל"א. **כנסת ישראל**: אבות אות רכ"ח. **חידושי שמואל הרמשי"י** (אונגוואר תרצ"א): עמ' 12, 128, 200. **זוהרי תורה** (אבעלעס): פר' לך לך, חיי שרה, תולדות. **זהב שבא** (גראס): עמ' מ"ג. **ויקהל משה** (רובין): עמ' ו'. **הלכתא רבתא לשבתא**: מהדו"ח בהקדמה.

כמו"כ בספרית הסמינר ישנו כת"י (rab.1901) מהרה"ג ר' **יוסף ישעיה גליק** ז"ל משאמלויא ובו ישנם גם חידושי אגדה בשם ר' פייש (תשו"ח להרב שלמה וייס שהעירני לזה).

בס' שם הגדולים מארץ הגר' בקונטרס אחרון (עמ' ז') כותב שבשו"ת נחלה לישראל סי' מ"ח מ"ט אות ל"ד נדפס מכתב מר' פייש, אך לא מצאתי ספר בשם זה שעונה לנתונים הנ"ל.

תלמידיו:

המובהק שבתלמידיו היה כנראה הגה"ק רבי **שבתי שעפטיל וייס** זצ"ל משימאני שמזכירו בהערצה בהקדמת ספרו כאחד מרבותיו. גם בגוף הספר 'הלכתא רבתא לשבתא' [בעמ' קמ"א] הוא מזכיר מעשה רב ששמע ממנו, וכן בדבריו שהדפיס בקובץ 'בית ועד לחכמים' (שנה ב' סי' קצ"ה) מביא "מעשה רב היה בפרעסבורג שעשה מורי הגאון מה"ו **פייש פישמאן** זצוק"ל סעודה בשנת תרכ"ו...". כן היו מתלמידיו הגאונים: רבי יוסף משה אונגאר אב"ד פישטיאן, רבי משה יוסף האפמאן דיין דפאפא, רבי דוד פאלאטשעק ראב"ד לאשאנץ-טיגאר, ורבי אברהם צבי קליין אב"ד ס. באלאהש זצ"ל. בין שומעי לקחו באגדה היו הגאונים רבי יוסף ליב סופר אב"ד פאקש, רבי משה דייטש אב"ד ש'. טאריאן, רבי יהודה גרוסמן אב"ד איפאלישאג, רבי שמחה אבעלעס רב בארה"ב, ועוד.

הרב שמואל צבי שפיטצער - קרית יואל מאנרא יצ"ו

הרבני הנכבד מוה"ר אליעזר פיין ז"ל מקאוואטשהאזא לתולדותיו, בית אבותיו וצאצאיהם

כהמשך למאמרי בעלה 23 על ראשי משפחתי שנטמנו בביה"ח בעיר קאוואטשהאזא, ממשפחת שפרייזער ורובינשטיין, אכתוב בעז"ה כעת אודות ראשי משפחתי ממשפחת פיין החשובה, אשר יש בהם משום חידוש מהמצבות שנתגלו לנו בעת העבודה של תיקון ביה"ח ע"י מוסד הק' "אבותינו", וגם פרטי המשפחה מה שקבצתי ממקורות שונים.

מוה"ר אליעזר פיין ז"ל ממאקאווא

מוה"ר אליעזר פיין ז"ל (הראשון), נשא את זוגתו מרת שיינדל ע"ה לבית פרוסניטץ, ודרו בק"ק מאקאווא. לע"ע נעלם מאתנו מצבת ר' אליעזר ז"ל אשר כנראה נטמן בביה"ח במאקאווא, גם לא ידוע לנו יום ושנת פטירתו.

זוג' מרת שיינדל ע"ה, שכפי שנראה מנוסח מצבתה היתה אשה הגונה צדקנית וגומלת חסד, זכתה להגיע לשנות זקנה ונפטרה בעיר מאקאווא ביום ו' שבט תרל"ד, ונטמנה בביה"ח הישן בק"ק מאקאווא, וזה נוסח מצבתה:

פ"נ / אשה זקינה צנועה במעשיה / מרת שיינדל פיין / מתה ו' שבט תרל"ד לפ"ק / רב טוב בחייה גמלה / לעני ורש אשר לו מחלה / להעלות למכתו

ארוכה / חנם בלא כסף טרחה / ת'נ'צ'ב'ה'

מיוצאי חלציהם של מוה"ר אליעזר ז"ל וזוג' מרת שיינדל ע"ה, ידוע לנו: בנם אא"ז מוה"ר שלמה זלמן פיין ז"ל. וכנראה גם בנם מוה"ר יעקב פיין ז"ל. (בן 'לאזל' פיין מק"ק מאקא) נפטר בן מ"ח שנה, ביום י"ט סיון תרמ"ד ונטמן בקאוואטשהאזא. (כנראה בתו יסכה בת יעקב ומלכה פיין, נפטרה י' חשוון תרנ"ט, ונטמנה בקאוואטשהאזא).

מוה"ר שלמה זלמן פיין ז"ל

בנם ר' שלמה זלמן ז"ל נולד בשנת תקע"ז בעיר מאקאווא. ביום ח' תמוז תר"ו נשא בעיר קאוואטשהאזא את מרת מרים ע"ה, הנולדה שם בשנת תקפ"ד, להוריה LEPLOD (כנראה אריה) דייטש זוג' מרת גיטל ע"ה לבית בלייער. מו"ה שלמה זלמן נפטר ביום כ"ב ניסן תרכ"ח בן נ"א שנים, ולפי השמועה נטמן בא' הגלילות של עיר קאוואטשהאזא, ולא ידוע לי לע"ע באיזה עיר. זוג' מרת מרים ע"ה נפטרה בת ס"ה שנים ביום ז' טבת (או אולי ו' טבת) תרמ"ט, ובסייעתא דשמיא אחר שניקו את כל שטח הביה"ח מצאנו ב"ה מצבתה בביה"ח בקאוואטשהאזא אשר לא היה נראה עד עתה בהיות שהיתה שקועה באדמה (אולי גם היא נטמנה בביה"ח הישן, עיין במאמרינו בעלה 23), וזה נוסח מצבתה:

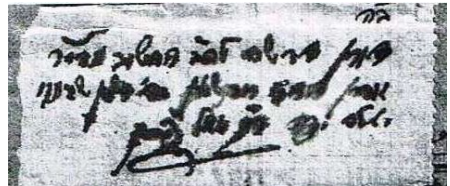
פ'נ' / האשה החשובה והצנועה / מנשים באוהל תברך / מרת מרים אשת ר' / זלמן פיין / נפטר[ה] בשם / טוב ז' טבת תרמ"ט / חי[ת]ה ששים וחמשה שנה / ת'נ'צ'ב'ה'

מיוצ"ח של מוה"ר שלמה זלמן פיין ע"ה זוג' מרת מרים ע"ה ידוע לנו על שלשה בנים ובת: א. בנם מוה"ר יואל פיין ז"ל מקאוואטשהאזא-מאקאווא. ב. בנם אא"ז מוה"ר אליעזר פיין ז"ל ממאקאווא-קאוואטשהאזא. ג. בנם מוה"ר אברהם פיין ז"ל מקונאגאטא-בעקעשטאבא. [וראה ב"פרעמעראנטן" של ספר הישר והטוב מהרה"ק מליסקא זצוק"ל, נדפס במונקאטש בשנת תר"מ, אצל העיר מאקאווא. ר' יואל פיין מקאוואטשהאזא, אחיו ר' אליעזר, אחיו הב' אברהם]. ד. בתם האה"ח מרת אסתר ע"ה אשת מוה"ר מאיר לעווי ע"ה ממאקאווא.

ברשימות הלידות מצאנו בן בשם SIGMUND FEIN בן SOLOMON זוג' MARIA DEUTSCH שנוולד ביום י"ז אדר תר"ט. כנראה זה בן נוסף מר' שלמה זלמן ע"ה זוג' מרים ע"ה.

(א) מוה"ר יואל פיין ז"ל מקאוואטשהאזא-מאקאווא

אין לי הרבה פרטים על ימי חייו של מוה"ר יואל ז"ל, נשא את מרת ראכיל ע"ה, בשנת תר"מ דר בקאוואטשהאזא, כנראה העתיק אח"כ מושבו לק"ק מאקאווא. יש תחת יד אאמ"ר שליט"א הספר עטרת חכמים שנתן מוה"ר יואל ז"ל לדורן דרשה למו"ז הגה"צ רבי אהרן דוד רובינשטיין זצ"ל הי"ד אבדק"ק קאוואטשהאזא חתן אחיו מוה"ר אליעזר פיין ז"ל לרגל יום חתונתו.

ואלו שמות יוצ"ח מה שעלה בידי לקבץ לע"ע. (אינו מדויק עפ"י שנות הלידה, וכן אולי יש עוד ילדים שלא נודע לי):

א. בנם מוה"ר דוד יודא פיין ז"ל שו"ב בעיר קונאגאטא.

נזכר ברשימה בין שמות התורמים לצדקת רמבעה"נ בעיר קונאגאטא (בגלילות עיר קאוואטשהאזא), הנרשם ע"י מו"ז רבי אהרן דוד רובינשטיין זצ"ל אבדק"ק קאוואטשהאזא והגלילות, נדפס בסוף ספרו נטיעות אד"ר הנדמ"ח בשנת תשס"ט, "דוד יודא בן ראכיל פיין שו"ב".

זוגתו של מוה"ר דוד יודא ז"ל היתה מרת רבקה ע"ה הי"ד בת מוה"ר אפרים ניימאן ז"ל, חתנו של הרה"צ רבי משה יוסף פראנקפורטער זצ"ל. מוה"ר דוד יודא ז"ל וזוגתו ע"ה נעקה"ש ביום ח' תמוז תש"ד, הי"ד. גם רוב יוצ"ח נעקה"ש בימי הזעם. נשאר מהם רק שריד אחד ה"ה בנם הרה"ג מוה"ר יצחק צבי פיין ז"ל מאשקלון, יליד תרע"ב. תלמיד שאר בשרו מו"ז הגה"צ רבי אהרן דוד רובינשטיין זצ"ל אב"ד ור"מ דק"ק קאוואטשהאזא, ונזכר בכת"י של מו"ז ברשימת התלמידים משנת תר"ץ. גם היה תלמיד מרן בעל קרן לדוד זצ"ל מסאטמאר וממרן הגה"ק רבי שאול בראך זצ"ל אבדק"ק קראלי וקאשווי. לפני המלחמה היה שו"ב בגליל של עיר ווערפלעט. זוגתו מרת רחל ע"ה היתה בת דודו הרה"ג רבי נתן בן הרה"צ ר' משה יוסף פראנקפורטער זצ"ל דומ"ץ דק"ק שאלגא-טאריאן, אחיו של הרה"צ ר' יעקב פראנקפורטער זצ"ל אדמו"ר בקאשווי, חותנו של הרה"צ רבי יואל זוסמאן מערץ זצ"ל, אביו של הרה"ק רבי יחזקאל שרגא מערץ זצ"ל אבדק"ק תולעת יעקב. הג"ר נתן זצ"ל היה חתן הרה"צ ר' משה יוסף גאלדשטיין ז"ל מקאשווי, חתן הרה"צ רבי פנחס סאמאטארער זצ"ל.

סיפר לי ש"ב הרה"ג ר' מאיר זאב פערל שליט"א, מה ששמע מחותנו מוה"ר יצחק צבי ז"ל, דפנעם בהיותו במונקא-טאבאר בכה בכי גדולה על המצב שבו נמצא, והיה שם מרן הגה"צ בעל התעוררות תשובה זצ"ל הי"ד מערלוי ושאל אותו על דבר בכייתו, וענה לו הלא מרן רואה מצבינו המר. ענה לו: וואס האסטו מורא? האסט מורא אז דו וועסט נישט בלייבן לעבן? איך זאג דיר צו אז דו וועסט בלייבן לעבן!! וכך הוי כהבטחתו של אותו צדיק.

וש"ב מוה"ר אשר ישעי' פיין הי"ו סיפר לי, כי אביו מוה"ר יצחק צבי ע"ה קיבל כתב שחיטה ממרן הגה"ק רבי שבתי שעפטיל ווייס זצ"ל אבדק"ק שימאני, אשר נתן כתב שחיטה רק לאנשים אחדים. ואח"כ נתקבל ר' יצחק צבי כשו"ב בגליל של עיר ווערפלעט. לימים חיפשו שוחט בק"ק שימאני, ור' יצחק צבי הודיע שמוכן להיות שוחט שם. ובעת שבא למרן משימאני זצ"ל שאל אותו ממי יש לכם כתב קבלה, וענה לו הלא יש לי כתב קבלה ממרן. הרב משימאני תמה שלא זכר שנתן לו הכתב, כי כאמור נתן רק לאנשים אחדים, ואמר לו הלא כבר עבר זמן רב, מאז אבחון אתכם שנית, ובחן אותו שנית, ונתקבל לשוחט שם.

עוד סיפר לי הנ"ל מעשה פלא ששמע מאביו, כי בהיות הרב משימאני זצ"ל במקום השחיטה, הראה לו על ב' בהמות שאותם לא ישחוט. כשהקצב שמע את דברי הרב

ילדי רבי יצחק צבי פיין, הי"ד

חרה אפו וצוה להשוחרט שלא יציית וישחט גם אותם, ולפלא שנתברר ששנים אלו היו טריפה.

זוגתו מרת רחל ע"ה ושלש ילדיה חיה הינדל, אפרים, משה יוסף, נהרגו עקה"ש ביום כ"א סיון תש"ד באוישוויץ, הי"ד.

מוה"ר יצחק צבי ז"ל נשא שנית את זוגתו האה"ח מרת פרידא לאה ע"ה, בת דו"ז הרבני החסיד הנגיד מוה"ר אפרים יצחק אייזיק שווארץ ז"ל הי"ד משאראש-פאטיק, בנו של מוח"ז החסיד המפורסם ר' אשר ישעי' שווארץ ז"ל מסיגוט, משב"ק אצל ארבעה דורות של צדיקי בית סיגוט, מרנן ורבנן הייטב לב, הקדושת יו"ט, העצי חיים, ורבי יקותיאל יהודא זצ"ל. ואלו יוצ"ח של ר' יצחק צבי ז"ל וזוג' מרת לאה ע"ה: א. בנם מוה"ר אפרים דוד פיין

הי"ו מנהל תלמוד תורה "הכרם" בבית וגן. ב. בתם מרת רבקה סערל תחי' אשת הרה"ג ר' מאיר זאב פערל שליט"א מארה"ק, מו"ל של כמה ספרים חשובים. ג. בנם מוה"ר שלום יואל פיין הי"ו מציריך שווייץ. ד. בנם מוה"ר אשר ישעי' פיין הי"ו מבני-ברק. להם משפחות עניפות.

לפנינו קטע ממכתב שכתב הר"ר יצחק צבי ז"ל לבנו יבלחט"א הר"ר אפרים דוד הי"ו בבחרותו: "...ביום ח' תמוז יהיה יום הזכרון של הסבא והסבתא ז"ל שאף לא הכרת אותם, שנהרגו על קידוש השם, הם ובניהם ובנותיהם, הי"ד. רק אני נשארתי! בבקשה ממך שתלמוד משניות - אם אפשר עם כמה חברים ביחד - שתהא לעילוי נשמתם של הסבא ז"ל: דוד יהודה בן יואל. והסבתא ז"ל: רבקה בת אפרים. ותהא נשמתם צרורה בצרור החיים. זכור: ח' תמוז אל תשכח.!

ב. בנם מוה"ר שלמה זלמן פיין ז"ל

מקאוואטשהאזא

נשא את זוגתו מרת רייזל ע"ה. נפטר ביום ה' ניסן תש"ב, ומנו"כ בקאוואטשהאזא. ואלו יוצ"ח: א. בנם מוה"ר ישראל צבי פיין ז"ל מארה"ק. בנו מזיווג"ר מוה"ר שלמה זלמן פיין הי"ו מפלעטבוש, ובנו מזיווג"ש מוה"ר פנחס אביש הי"ו מקרית יואל מאנרא, להם משפחה עניפה. ב. בנם מוה"ר משה ז"ל, לא השאיר אחריו זש"ק. ג. בתם אסתר ע"ה אשתו (כנראה בזיווג השלישי או הרביעי) של הרה"ג ר' חיים ווייס ז"ל ר"מ בישיבת מאקאווא בכפר אתא, מו"ל (בירושלים תשנ"ב) הספר אוהל אברהם

מזקינו הגה"צ רבי אברהם קארענפעלד זצ"ל אבדק"ק מאקאווא, עם ספר **חיי משה** מרבו הגר"מ פארהאנד זצ"ל ממאקאווא. לא השאירו אחריהם זש"ק. ד. בתם מ' **רחל האבערמאן** ע"ה, לה בן מוה"ר **יצחק אהרן יואל האבערמאן** ע"ה יליד תש"ב, ולו משפחה עניפה. ה. בתם מ' **חנה היידא** ע"ה, לה משפחה עניפה.

ג. **בנם מוה"ר שמואל פיין ז"ל הי"ד ממאקאווא.**

זוג' מרת **רחל** ע"ה בת מוה"ר מרדכי זאב ראטה ז"ל ממאקאווא. מצאתי מוזכר שמו בין נותני מעות קדימה על הספר באר יהודה על הס' חרדים בשנת תרצ"ה. נעקה"ש. נולדו להם ב' בנות. א. בתם הבתולה **ראכיל** ע"ה הי"ד, נעקה"ש. ב. בתם האה"ח מרת **שרה** ע"ה אשתו בזיווג"ש של הרה"ח ר' **מאיר יודא פערלמאן** ז"ל בנו של הג"ר שמעון זאב פערלמאן ז"ל מנירעדהאז בן מוה"ר שמואל צבי פערלמאן ז"ל מאוהעל. הר"ר שמעון זאב ז"ל חיבר הספרים **שמן זך**, **לב שמעון**, **שם משמעון**. בנו מוה"ר מאיר יודא היה לפני המלחמה שר"ב בק"ק סאבאסלוי, ואחר המלחמה, שנעקה"ש זוג' ע"ה הי"ד ומשפחתו, נשא בזיווג"ש את מרת **שרה** ע"ה הנ"ל, והיה שר"ב בק"ק פעסט, ואח"כ בעיר מאנטשעסטער, חיבר ספר אמרי יהודה עה"ת. להם משפחה עניפה בלאנדאן ובאמעריקע.

ד. **בנם מוה"ר מאיר פיין ז"ל הי"ד מלמד לתינוקות בעיר מאקאווא.**

זוג' מרת **חנה** ע"ה בת הג"ר שלמה אהרן פריעדמאן ז"ל שר"ב בבוקוני, מח"ס מראה אש. הרה"ח הישיש מוה"ר יוסף מאיר מארקאוויטש הי"ו סופר סת"ם בברוקלין, יליד מאקאווא, מזכיר את ה'חומש מלמד' שלו ר' מאיר ז"ל לשבח בהבוח שלו "דריי וועלטן". ר' מאיר ז"ל נעקה"ש עם יוצ"ח: **אברהם, יקותיאל יהודה** (המכונה "זלמן"), נזכר שם כמ"פ), **שרה, רבקה, מרים** ע"ה, הי"ד. (שמות הילדים לקחתי מהנרשם בסוף ס' מראה אש עובדות וסיפורים מהג"ר שלמה אהרן ז"ל הנ"ל. כעת בסיום כתיבת המאמר קבלתי מעורך הגליון הגרמא"ז קיסטליכער שליט"א רשימה מקדושי עיר מאקאווא שנעקה"ש. ושם במקום שם הבת שרה שלא נכתב שם. נכתבו **שיינדל, אסתר**. ויל"ע).

וכאמור אולי היה לו לר' יואל עוד ילדים שלא עלה בידי לברר לע"ע. וכעת עם סגירת המאמר קבלתי מהעורך הרשימה הנ"ל של קדושי מאקאווא, ושם נרשם גם "**משה בן יואל פיין**" עם זוג' מרת **רחל לאה** ע"ה. (אולי זהו ר' משה פיין שכתב ההקדשה לידידו ושאר בשרו ר' משה שלמה יואל קאפפעל ע"ה. ראה צילום להלן).

(ב) **אא"ז מוה"ר אליעזר פיין ז"ל ממאקאווא-קאוואטשהאזא**

אא"ז הרבני החסיד הנכבד מוה"ר **אליעזר פיין** ז"ל נולד לאביו מוה"ר **שלמה זלמן** ז"ל וזוג' מרת **מרים** ע"ה לערך בשנת תרט"ו. נשא את מרת **רחל** ע"ה הנולדה לערך בשנת תרי"ד לאביה מוה"ר **אליעזר ליפמאן קליין** ז"ל ממאקאווא, (אין בידי לע"ע פרטים על ר' אליעזר ליפמאן ז"ל, רק זאת ידוע לנו כי היה מחותנו של הגה"ק רבי **יהודא אסאד** צוק"ל אבדק"ק סערדעהאלי, כי מרת **חנה** ע"ה בתו של ר' אליעזר ליפמאן נישאה

למוה"ר יצחק משה אסאד זצ"ל ממאקאווא, בנו הצעיר של הגה"ק רבי יהודא אסאד צוק"ל).

מוה"ר אליעזר התיישב בק"ק מאקאווא, ופתח שם את חנותו, בתחלה לא הצליח בחנותו ולא היה לו פרנסה כדי צרכו, אבל אח"כ ע"י ברכתו של הרה"ק רבי שמואל פּרענקל צוק"ל אבדק"ק דאראג, המפורסם בשם "רבי שמואל קאמאדער", הוטב המצב ונתברך בעשירות גדול.

וכה מסופר בספר תפארת שמואל לתולדות הה"ק מדאראג זצ"ל במדור בת המלך, בחלק העובדות שכתב נכדו הרה"ג רבי יעקב צבי כ"ץ זצ"ל אבדק"ק סאביסלוי, באות י"ח, וז"ל: נגיד ובע"ב מפורסם הרה"ח ר' אליעזר פּיין מקאוואטשהאז סיפר, כאשר שבת מו"ז במאקאווע בא לפניו בפתקא, וביקש ברכה והצלחה בעסקיו, ואמר לו "תתן מעשר מכל ותצליח" ולקח נייר, ואמר לו, "כגון בשנה זו שפתחת חנותך ויתרבה רכושך, אחר חשבון בגמר השנה באלף רובל כסף, תתן מאה רובל כסף, ולשנה הבאה יתרבה רכושך עם כך וכך, תתן סכום זה", כה חשוב על כמה שנים, ולקח עמו החשבון הזה ונתקיימו כל דבריו כמו שרשם בכל שנה, והיה לפלא בעיניו, ורגיל תמיד לומר שעשירות שלו ממקור טהור מברכת מו"ז ז"ל. (העובדא מובא ג"כ בלשון אידיש בספר סיפורי שמואל אות י' (נדפס בשנת תרצ"ד). ושם יש שינוי א', שהה"ק רבי שמואל זצ"ל כתב לו כן על ג' חדשים. ומוסיף שם כי חנותו של ר' אליעזר עדיין קיים, ועדיין מפרישין שם מעשר כראוי, וגם מקיימין שם מצות הכנסת אורחים בשלימות).

כדאי לציין שהה"ק ר"ש קאמאדער זצ"ל נפטר בשנת תרמ"ב, א"כ העובדא הנ"ל שפתח חנותו היה לפני שנת תרמ"ב, כשר' אליעזר היה אברך בשנות העשרים שלו.

בעיר מאקאווא היה ר' אליעזר מחשובי ונכבדי העיר. ופעל רבות לצרכי הקהלה ולצרכי רבים. וגם ע"י השתדלותו קבלו את הגה"ק רבי משה פארהאנד זצ"ל לרבה של עיר מאקאווא. (מפי ש"ב הרבני התורני מוה"ר פרץ משה טרענק הי"ו בשם אמו מרת רבקה ע"ה, בתו של דו"ז מוה"ר משה ראזענפעלד ז"ל, חתנו של מו"ז ר' אליעזר ז"ל).

ברבות השנים העתיק ר' אליעזר את מושבו מק"ק מאקאווא לעיר מעזא-קאוואטשהאזא הסמוכה (אין בידינו דבר ברור באיזה שנה התיישב ר' אליעזר בקאוואטשהאזא, בשנת תרמ"א כבר מצאנו שמו שם ברישום הלידה של בתו). בתקופה ההיא היה בעיר רק קהלה ניאולאגית, והשתייכה להקהלה הניאולאגי בעיר באטטאניא. ר' אליעזר פעל בכל כוחו לייסד שם את קהלת היראים הארטאדאקסי, היה לו בק"ק קאוואטשהאזא התואר "ראש הקהל", ופעל בכל כוחו ומאודו להצלחת ולהרחבת היישוב. ייסד שם תלמוד תורה וכל צרכי רבים. שמעתי כי אא"ז ר' אליעזר גם נסע להכפרים שבמארמאראש והביא משפחות שלימות שיתיישבו בקאוואטשהאזא, ואכן הצליח בפעלו כי ברבות השנים נתהפך ק"ק קאוואטשהאזא לאחת מן הקהלות החשובות באונגארן, ותושבי העיר בני הקהלה החרדית היה מפורסמים לשם ולתפארת. וראה להלן בנוסח מצבתו "לוחם מלחמת ד' לייסד העיר לקהל קדושים". "יראת ה' השריש ויסד ת"ת וכל צרכי רבים".

לפנינו תמונה מהביהמ"ד שבק"ק קאוואטשהאזא (התמונה הוא מאחר המלחמה. וכעת אין זכר להביהמ"ד רק השטח השמם מעיד שכאן עמד הביהמ"ד של היהודים החשובים מק"ק קאוואטשהאזא), ותמונה מילדי התלמוד תורה מאמצע שנות תר"צ. תמונות אלו יעידו עכ"פ במקצת מן המקצת על מסירות נפשו של אא"ז לייסד היישוב,

אשר נתקיים בו מאמר הקרא (איוב ח ז) והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד.

(התמונות הם מגנזי ש"ב האה"ח מרת גיטל גרינפעלד שתחי', הגיע לידי באמצעות ש"ב האברך החשוב החו"ב מוה"ר יואל בראך הי"ו, תשוח"ח לו. גם תש"ח לו על עזרתו בכמה פרטים לשלימות המאמר)

בשנת תרע"ז מינה ר' אליעזר את חתנו הגה"צ רבי אהרן דוד רובינשטיין זצ"ל לרב אב"ד דק"ק

קאוואטשהאזא, אשר שימש שם כמה שנים מקודם כמורה הוראה ונתחבב מאוד אצל כל בני העיר. עם התמנותו לרב העיר פתח הרב מקאוואטשהאזא גם ישיבה לבחורי חמד, וחותרו ר' אליעזר סייע בעד קיום הישיבה בכל מאודו.

ויהי עניים בני ביתך

עם התברכו בעשירות קיים זקינינו ר' אליעזר בשלימות את מאמר המשנה (אבות א ה) **יהי ביתך פתוח לרווחה ויהיו עניים בני ביתך**, ונעשה מפורסם לבעל צדקה מופלג ובפרט בגודל הפלגתו במצות הכנסת אורחים, בכל יום ויום היה עניים דופקים על דלתות ביתו, וכל היום כולו היה אצלו השלחן ערוך מבוקר עד צהרים בסעודות רחבות של מאכלי חלב, ואחרי הצהרים עד אישון הלילה ערכו שם סעודות רחבות ממאכלי בשר. וכל היום וכל הלילה באו אורחים לביתו וסעדו על שלחנו כעל שלחנם. והיו אומרים: ביתו של ר' אליעזר פיין כביתו של אברהם אבינו ע"ה.

הגה"צ רבי יצחק בנימין מענדלאוויטש זצ"ל אבדק"ק פישפיק-לאדאני בהקדמתו על הספר יד אהרן לרבו מו"ז הגה"צ רבי אהרן דוד רובינשטיין זצ"ל אב"ד ור"מ קאוואטשהאזא, כותב: וכדאי להזכיר חותנו של רבינו זצ"ל איש יקר ערך מבעה"ב היותר חשובים בעיר קאוואטשהאזא מקום מולדתו ומגורו של רבינו זצ"ל, ה"ה הרה"ח בעל מכניס אורח המפורסם מו"ה אליעזר פייז"ל. האיש היקר הזה קיים המשנה והיו עניים בני ביתך פשוטו כמשמעו, כי בכל יום ויום היו עניים רבים כבני ביתו, וכל היום היה השלחן ערוך עד צהרים סעודות של מאכלי חלב (וכו'). ואם נזדמן לפעמים שאיש אחר זכה להביא אחד מהאורחים לביתו הצטער על זה יותר מאלו לקחו ממנו אוצר רב (וכו'). הוא היה בכלל איש יקר הערך והיה מוקיר רבנן מאוד (וכו'). והיה חשוב מאוד בעיני צדיקי דורו ובפרט אצל הרה"צ מקערעסטיר זי"ע. יהא זכרו ברוך.

על ביתו של מו"ז ר' אליעזר נצטט פרטים חשובים מה ששמענו מנכדיו החשובים ז"ל ויבלחט"א הי"ו:

ביתו של זקינינו מוה"ר אליעזר היה בית גדול בפנית שני רחובות, בבית היה חלק למגורים (שלשה חדרים וחדר אוכל), חלק לאורחים, והחלק השלישי היה מיועד לבית מסחרו: דברי מזון, תפירת בגדים (חייטים תפרו ותקנו במקום), סנדלריה, בית דפוס ומאפיה. במקום שהחייטים תפרו, היה שלחן גדול, לידו עבדו במשך השבוע כמה חייטים שגזרו ותפרו. בשבת היה זה חדר האוכל, בו הסבו האורחים הרבים.

ידוע במשפחתנו סיפורים רבים על אודות הפלגתו במצוה הגדולה של הכנסת אורחים, ואעתיק רק את מקצתן:

ש"ב מוה"ר אברהם יוסף רובינשטיין הי"ו מספר מה ששמע מהרה"ג רבי חנני' יו"ט ליפא גאלדמאן זצ"ל אבדק"ק נייפעסט, על גודל החביבות במצות הכנסת אורחים של זקינינו ר' אליעזר ז"ל, כי פעם אחת בימי החורף בשבוע שגבר הקור מאוד, וכמעט לא נראה איש עובר אורח בכל השבוע ההוא, נתעצבו ר' אליעזר ואשתו הצדיקת רחל, על שאין להם אורחים סמוכים על שלחנם כדרכם, והיה ביום רביעי בשבוע פתאום ראה המשרת איזה אורח עובר ושב, ורץ לבשר הבשורה לזקינינו ז"ל, וכאשר שמע זקינינו הדברים האלה שמח מאוד לקראת המצוה שבא לידו, אמנם נהפך לו השמחה כאשר נוכח לדעת שהאורח רוצה לשום לדרכו פעמיו, ואינו מרוצה להשאר בביתו. אכן לבסוף אחרי הפצרות רבות הסכים הלה להשאר שם עד אחרי שבת, ולא ישוער גודל התענוג שהיה לו לזקינינו ולזוגתו הצדיקת על שזכו לאיש אורח על שב"ק, ולא שינו ממנהגם מאז ומקדם.

לא רק מידי דמיזן היה מוכן תמיד בביתו של ר' אליעזר, רק היה מוכן תמיד אש"ל מלא לכל דורש ומבקש, וגם יכלו להתאכסן וללון בביתו לכמה ימים רצופים. ור' אליעזר התמסר עם האורחים שלא יחסר להם די מחסורם. מסופר שפעם שאל אחד האורחים מאא"ז ר' אליעזר: אני כבר נמצא כאן בבית הזה זמן ארוך, כמה זמן אתה נמצא כאן? הלה שאל כן בתמימותו מבלי שידע כי ר' אליעזר היא אכן בעל הבית הזה. ור' אליעזר ענה לו: כן אני, אני נמצא כאן כבר זמן ארוך!

שמעתי מנכדו זקיני הרה"ח מוה"ר **יחזקאל רובינשטיין ז"ל**, שפ"א היה סוחר אחד על הבאן לדרכו במסחר, ובעת הגיעו לעיר קאוואטשהאזא רצה לנוח קצת מהדרך, ושאל את אא"ז ר' אליעזר שירד עמו מהבאן, היכן יכול למצוא פה בעיר מקום להזמין לאכול כאות נפשו, ואא"ז ר' אליעזר הביא אותו לביתו. הלה שלא ידע שכאן היא בית הכנסת אורחים הזמין סעודות רחבות כאות נפשו, ואת הכל אשר ביקש נתנו לו בסבר פנים. אחר שגמר סעודתו שאל להמחיר של המאכלים שהזמין. ומה מאוד נתפעל בשמעו כי כאן מקיימים מצות הכנסת אורחים ואין מבקשין שום מחיר על המאכלים. הלה התבייש מאוד כי הזמין כמה מיני מאכלים ורצה לשלם ע"ז. נתן לו אא"ז קופת צדקה ואמר לו שיכול ליתן המחיר לתוכו...

עובדא דומה מסופר בקונטרס "**תכתב לדור אחרון**" לש"ב ר' אליעזר יאקאב ע"ה (ב"ר שלמה זלמן ע"ה ב"ר צבי ע"ה חתן ר' אליעזר פיין ז"ל. תשר"ח לבנו ר' צביאל ה"ו שהמציאו לידי, גם תשר"ח לנכדו ר' יוסף יצחק ראטענבערג ה"ו על עזרתו. גם לקטנו משם איזה קטעים לתולדות המשפחה) כותב: פעם הגיע לעסק סוחר מבודאפעסט לקבל הזמנות בחנות, חקר היכן ניתן לקבל במקום אוכל כשר, הסבא הפנה אותו למטבח - שם תזמין כבקשתך. הסוחר הזמין ארוחת צהרים, לאחר גמר המו"מ הזמין גם ארוחת ערב. לפני נסיעתו שאל מן הסבא למחירי הארוחות, שאל אותו הסבא מה אכלת, ולאחר שהסוחר ענה לו, שאל הסבא: האם ברכת לפני הסעודה ולאחריו, אם כן שלמת הכל! ע"כ מקונטרס הנ"ל.

גם ידוע שתמך וסייע הרבה לבני עניים מתלמידי הישיבה בעירו קאוואטשהאזא שעמד תחת הנהגת חתנו מו"ז הגה"צ רבי אהרן דוד רובינשטיין זצ"ל. וסיפר אא"ז הרה"ג ר' מאיר משה שפיטצער ז"ל, תלמיד חביב ממו"ז הגה"צ מקאוואטשהאזא זצ"ל, שזכור לו מצדקתו וחסדו שגמל ר' אליעזר עם הבחורים מבני עניים שבעת שקנו איזה דבר בחנותו הוסיף על המשקל יותר מן המחיר. גם הרבו תלמידי הישיבה לספר בשבחו. ולדוגמא סיפרו, כי בכל פעם כשבחור בן עניים קנה בחנותו לחם לאכול, נתן על הפת איזה ממרח כגון פוטער"ר או כדומה, ושאל את המחיר של הלחם בלבד.

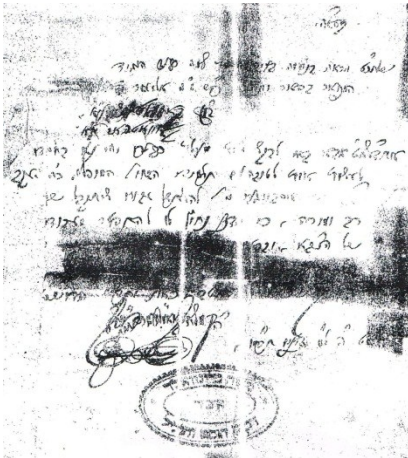
הגה"צ רבי **יצחק בנימין מענדלאוויטש זצ"ל** אבדק"ק פישפיק-לאדאני, תלמיד חביב ממו"ז הגה"צ מקאוואטשהאזא זצ"ל סיפר: כי מוה"ר אליעזר הנהיג לעצמו מנהג טוב, כי בכל לילה לפני תענית ציבור, וכן בלילה שלאחר התענית, אכלו אצלו כל תלמידי הישיבה סעודה רחבה, וברוחב לבו נתן להם לאכול עד כדי שביעה ויותר, והכל עשה בסבר פנים יפות עד להפליא.

גם ייזכר בזכרון טוב מסירות נפשו בימי מלחמת עולם הראשונה להציל יהודים מעבודת הצבא. מסופר שהלך בתמידיות אל המפקח של הבית הסוהר, שתחת חסותו היה אסורים כמה וכמה מאחב"י, והראה לו איך שהוא צריך אנשים לעבודת האדמה לעבוד אצלו בשדה, ובהיותו מפורסם לאיש מהימן האמין לו המפקח בנאמנות, ושיחרר הרבה אנשים בתנאי שיעבדו אצלו. וזקיני ר' אליעזר החביא אותם, ושלח למשפחתם

של אלו סיפוקם כדי מחייתם. ובימים הבאים חזר לבקש אנשים אחרים, וככה עלה בידו במס"נ לשחרר יהודים רבים מבית האסורים ולהחביא אותם גם מסופר כי בעת שהחביא בביתו הרבה אנשים שלא חפצו לעבוד עבודת הצבא, באו פעם הזשאנדארן וחיפשו בבתים רבים למען למצוא יהודים הנחבאים, ובעת שהגיעו אל ביתו חדלו מלחפש, באמרם כי אם ר' אליעזר אומר שבביתו אינם נמצאים יהודים, אז אין צריכין לחפש, כי דבריו נאמנים לאמת וצדק. כה זכה להציל רבים מאחב"י מליפול בידם.

גם פנו אליו רבים שישתדל בכל יכלתו ובקשריו עם שרי העיר ויועציה להציל יהודים מן עבודת הצבא. לפנינו פרסום ראשון ממכתב אשר כתב מרן הגה"ק בעל ערוגת הבושם מחוסט זצוק"ל למוה"ר אליעזר ז"ל שישתדל עבור א' מחשובי תלמידיו שיקבלו אותו לרב ומורה בקהלתו כדי שייפטר ע"ז מעבודת הצבא.

בעזה"י

שלוכ"ט ויראה בנחמה בעיר ה' שמה כבוד הנגיד המפואר .. כ"ש מ"ה אליעזר פיון נ"י בק"ק קאוואטשהאזא יע"א

אחדשה"ט אבא בזה לבקש את מעלת כבודו, יהי נא בחסדו לעשות אות לטובה עם תלמידי הבחור' המופלג יעקב צבי שוסבערגער נ"י, להשתדל עבורו שיתקבל ש[ם] .. רב ומורה, כי הדבר נחוץ לו להתפטר מעבודה של הצבא, ובטח ... כאר"נ ... הדו"ש.

ה"ק משה בלא"א ...
[עם החותם: משה גרינוואלד אב"ד דק"ק חוסט והגליל]

ה' לס' .. תרס"ו[?]

בקרב קדושים תתהלל

חוץ מגודל הפלגתו ומסירת נפשו בעשיית חסד עם הבריות, גם זכה זקני מוה"ר אליעזר ז"ל לתמוך בידי רוב גדולי וצדיקי דורו, וכולם העריצו אותו על גודל הפלגת חסדו עם בני ישראל. גם הסתופף בצל רוב צדיקי דורו. בין הידועים לנו הסתופף אצל הצדיקים: הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זצ"ל, הגה"ק הייטב לב מסיגוט זצ"ל ואצל בנו הגה"ק הקדושת יו"ט מסיגוט זצ"ל, הרה"ק הדרכי תשובה ממונקאטש זצ"ל, הרה"ק ר' מרדכי'לע מנדבורנא זצ"ל, הרה"ק רבי אלעזר מריישא זצ"ל, הרה"ק ר' שמואל קאמאדער זצ"ל. והיה מקורב מאוד אצל הרה"ק ר' ישעי'לע קערעסטירער זצ"ל. ובנו הרה"ק רבי אברהמ'לע זצ"ל. הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל. וכאמור כולם הפליגו בשבחו ובצדקתו.

מקובל במשפחתינו שהרה"ק רבי **מרדכי'לע מנדבורנא** זצ"ל אמר פעם שהוא רוצה אשר מהכסף שקיבל מזקינינו ר' אליעזר יקנו לו עבור צרכי שבת, כי זהו "ערליכע געלט".

מעשה פלא סיפר נכדו מוה"ר **אברהם ברילל** ז"ל, בשם אחיו מוה"ר **משה ברילל** ז"ל, שפעם באחת השיחות עם זקינינו ר' אליעזר ז"ל, דיברו ממדריגתו ומצדקתו של מרן הרה"ק רבי **מרדכי'לע מנדבורנא** זצ"ל. ובין הדברים סיפר זקינינו כי פעם נחלה איש אחד מתושבי העיר קאוואטשהאזא על האצטומכא, והלך לדרוש ברופאים, אמנם לשוא כל עמלו, וכולם השיבו את פניו ריקם כי אין תוחלת לרפואתו, ובדרך הטבע לא יחיה עוד יותר משנה. ויהי כאשר נתוודע לזקינינו מצבו, הלך אצלו ודיבר על לבו שיסע להרה"ק רבי **מרדכי'לע**, ואמר לו שבברכתו של אותו צדיק בודאי יתרפא מחליו ויהיה לו ישועה. אמנם האיש ההוא מאחר שהיה איש אשכנזי מובהק לא הטא אזנו לדברי זקינינו ז"ל, כי היה לו לדבר מוזר ליסע לרביים, ולא ראה מה זה יועיל לישועתו. אמנם זקינינו לא הרף ממנו ועמד לנגדו, וטען לפניו הרי אין לך מה להפסיד, ולמה לא תסע לנסות את הצלחתך בזה. אחר משא ומתן הסכים הלה לנסוע לרבי **מרדכי'לע**. ויהי כאשר באו לביתו נאווה קודש, הביט רבי **מרדכי'לע** על האיש הוא ופתח את פיו באמרו: מדוע ילך מע"כ בבגד לבוש שמאל על ימין שאין זה מדרכי היהודים, וצוה לו להסיר את הכפתורים מבגדו, ושיתן אותם אל תוך המים ולבשלם על האש, ושמזה המים יעשה משקה טיי וישתה מהמים, ואח"כ תתפור את הכפתורים על הבגד באופן שיפנו מימין על שמאל, ובעזה"ש"ת יתרפא ממחלתו. ויהי כאשר עשה כאשר צוה לו מרן, ותבא המים בקרבו, נושע האיש ההוא ונתרפא לגמרי. ואחר איזה שבועות כאשר שב לראות פני הרופאים המה ראו כן תמהו שלא חסר לו כלום, וסיפר להם את הדברים, וכולם ראו את ישועת ה' בבחי' צדיק גוזר והקב"ה מקיים, והיה לפלא.

ר' אליעזר ז"ל נהג במנהג טוב שבכל שנה בפרוס חג הפסח שלח ע"י הבאן קרון אחד מלא עם חטים לעיר קערעסטיר להרה"ק רבי ישע'לע ז"ע, שיהיה לו בהרחבה ליתן להעניים והאורחים אוכלי שלחנו. הרה"ק רבי ישע'לע החזיק מאוד טובה לר' אליעזר על זה, והפליג מאוד בשבחו, אף גם בעת הנישואין של א' מיוצ"ח של ר' אליעזר בא הרה"ק רבי ישע'לע לעיר קאוואטשהאזא ופיאר בהדרו את שמחת הנישואין לכבודו של ר' אליעזר. ואף גם נשאר שם על שבת קודש להשבע ברכות. (מפי ש"ב מוה"ר אליעזר יצחק טרענק הי"ו בשם אמו ע"ה נכדת ר' אליעזר ז"ל).

ר' אליעזר הסתופף הרבה בצלו של הרה"ק רבי שמואל פרענקעל זצ"ל אבדק"ק דאראג, המפורסם בשם "רבי שמואל קאמאדער". אשר כמובא לעיל נתעשר ר' אליעזר מברכתו. בספר תפארת שמואל הנ"ל כותב הרה"ג רבי **יעקב צבי כ"ץ** זצ"ל אבדק"ק סאביסלוי, סיפור מה ששמע מהרה"ח ר' **אליעזר פיין** ז"ל: שפעם היה קצב אחד שהיה מחלל שבת ולא לבש טלית ותפילין מימיו, וכשראה שבאים אליו [להה"ק רבי **שמואל קאמאדער** זצ"ל] לקבל ברכות אמר גם הוא יבוא, ובא לפניו ואמר, לא חסר לי מאומה, והוא בריא וחזק רק בקשתו שכן יחיה לכל הפחות מאה שנה, והבטיח לו מו"ז שכן יהיה, אם יקבל על עצמו לשמור שבת, ויתפלל בכל יום בטלית ותפילין, וישמור הדת, וקבל על עצמו.

כשהיה בן תשעים נחלה מאוד, והרופאים אמרו נואש, והחברא קדישא באו לעוררו שיתוודה, והוא אמר שאינו ירא מאומה שיש לו הבטחה מהרבי מדאראג, ויש לו עוד עשר שנים, וכן הי' שעמד מחליו. (ומוסיף שם הכותב: וסיפר לי איש אחד, כאשר שמע והראה לו את איש הזה ושאלו, עמד בדחילו ורחימו בהזכיר את שם מו"ז [הה"ק רבי **שמואל קאמאדער זצ"ל**] וסיפר לו את כל הדברים).

גם מרן הרה"ק רבי **שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל** הי"ד הפליג בשבחו של אא"ז ר' אליעזר ז"ל. וסיפר נכדו ש"ב הרה"ח ר' אברהם ברילל ע"ה, כי בבחרותו נסע פעם למרן הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל. ובראותו הרה"ק בביהמ"ד בא למקומו ואמר לו **"שלום עליכם נכדו של ר' אליעזר פיין"**...

גם מרן הגה"ק מסאטמאר זצוק"ל הכיר את זקיני מוה"ר אליעזר ז"ל. ושמעתי מנכדו מו"ז הרה"ח ר' **יחזקאל רובינשטיין ז"ל**, דבעת שנכנס אל הקודש פנימה למרן הגה"ק **מסאטמאר זצ"ל** לקבל הסכמתו וברכת קדשו להספר "יד אהרן" ממר אביו הגה"צ מקאוואטשהאזא זצ"ל אשר הר"ל, ובין הדברים הזכיר כי אביו היה חתנו של הרבני ר' אליעזר פיין ז"ל, אשר מרן הכיר אותו מאז עת תמכו בידי צדיקי דורו ומרן הק' מסאטמאר ביניהם. ובעת שהזכיר שמו של ר' אליעזר הפליג מרן בשבחו ואמר בלשון קדשו: **"נישט אליעזר פיין, נאר פיינער אליעזר"**. ונכדו דו"ז מוה"ר **ליפא היימאנן ז"ל** סיפר, כי שמע פעם מפ"ק של מרן הק' מסאטמאר זצ"ל, כי זקיני הרה"ח ר' אליעזר פיין ז"ל היה מקורב אצל אבותיו הק' לבית סיגוט. כן שמענו מהרה"ח מוה"ר **עזריאל גליק ז"ל** המשב"ק, שבאחת השיחות עם מרן שמע מפ"ק שהפליג בשבחו ובצדקתו של ר' אליעזר ז"ל.

חוץ מנסיעותיו לצדיקי הדור גם תמך את כל גדולי הדור מרחבי אייראפע ופולין ביד רחבה, ושלה להם ע"י שלוחים סכומים הגונים כדי להרחיב את דעתם ולצרכי ביתם. והעיד הרה"ח ר' **עזריאל גליק ז"ל** ששימש אחר המלחמה כשו"ב בק"ק קאוואטשהאזא, שאחר המלחמה עוד מצאו בביתו של ר' אליעזר המון מכתבי תודה מהרבה צדיקים מרחבי אייראפע ופולין שכתבו הודאה למוה"ר אליעזר ז"ל על תמיכתו הרחבה.

צדקתו ויראתו

נתקיים בו באא"ז ר' אליעזר מאמרם ז"ל (שבת כ"ג): מאן דמוקיר רבנן הוו ליה חתנין רבנן. וזכה לחתן את בנותיו עם תלמידי חכמים מופלגים, וביניהן מו"ז הגה"צ רבי **אהרן דוד רובינשטיין זצ"ל** אב"ד ור"מ קאוואטשהאזא, אשר ר' אליעזר לקח אותו לבתו, וכראותו את רוב צדקתו והתמדתו בתורה קיבל עליו להחזיקו בממון וכל מילי דמיטב, וברבות השנים לקח אותו לרב העיר, והיה לו לסעד ולעזר בהנהגת הקהלה והישיבה אשר יסד שיוכל לנהלו על מי מנוחות ובהרחבת הדעת, ואכן על ידו עלה מו"ז זצ"ל ונתעלה כאחד הגדולים אשר בארץ, מפורסם בגדלותו בתורה ובהרבצת התורה לעשרות ומאות תלמידים משך כ"ה שנים. וגם ע"י השתדלותו של ר' אליעזר עלתה קהלת **קאוואטשהאזא** ונתעלתה כאחת הקהלות החשובות שבאונגארן.

חוץ מצדקתו שעשה עם בני ישראל, גם היה מופלג בצדקותו ויראתו. לדוגמא, סיפר נכדו מוה"ר אברהם ברילל ע"ה, כי ר' אליעזר הקפיד שלא ללבוש בגדי צמר. ובימי מלחמת עולם הראשונה נשרף רח"ל כל הונו ורכושו, ואח"כ ככלות המלחמה לא היה אפשר להשיג מלבושים זולת מלבושי צמר, ונשאר בביתו ולא הלך לצרכי מסחר, ושלח את זוגתו לרכוש מחדש את כל מה שהיה צריך לצורך המסחר שלו, ולא הלך בעצמו מטעם הנ"ל. גם סיפר הגה"צ רבי אהרן ראזענפעלד זצ"ל הרב מיפו, כי בשעת השריפה היה קר מאוד, ור' אליעזר לא לבש מלבוש עליון מטעם הנ"ל.

כן סיפרו אנשים מהימנים, כי אחר השריפה הגדולה הצדיק ר' אליעזר עליו הדין, ואמר בענוותנותו, כי ברור לו שהגיע לו ככה מחמת שלא קיים מצות הכנסת אורחים בכל יכלתו.

בקונטרס "תכתב לדור אחרון" הנ"ל כותב: סיפורים רבים נתקשרו באישיותו של הסבא ר' אליעזר פיין ביניהם גם גילוי אליהו. פעם בליל הסדר חזרו מבית הכנסת כל המשפחה והאורחים יושבים ליד השלחן ומחכים שהסבא יתחיל בעריכת הסדר. אך הוא נע ונד בחדר, פונה לדלת ומדבר עם מישהו בחוץ - ואף אחד מבני הבית אינו מבחין בכל דמות אדם. חזר להשלחן והתחיל מיד בעריכת הסדר. לשאלת בני המשפחה, מי היה בפתח, הוא משיב תשובה האם לא ראיתם אדם? הוא אמר לי שאני יכול לחזור לבני משפחתי ולנהל הסדר כהלכתו.

סיפר לי ש"ב מוה"ר אליעזר יצחק טרענק הי"ו ששמע מישיש אחד ז"ל תלמיד ישיבת קאוואטשהאזא, כי פעם בבוקר בימות החורף ראה את אא"ז ר' אליעזר בדרכו לטבול במקוה. ובעת שראה ר' אליעזר כי המים קפאו מגודל הקור, נתן את מקלו על המים עד שנפשרו קצת וכה טבל במים הקרים מאוד. כל כך היה לו מס"נ לטבילה במקוה.

סיפר לי ש"ב מוה"ר יעקב ווייס הי"ו מירושלים, ששמע מאמו תחי' בתו של דו"ז מו"ה צבי יאקאב ע"ה, חתן אא"ז מוה"ר אליעזר פיין ז"ל. כי היה פעם אסיפת הרבנים בקאוואטשהאזא והיה שם רב אחד שאמר דברים שלא כהוגן ור' אליעזר קנא קנאת ה' ונתן להלה סטירת לחי. ואח"כ בחזרו מהאסיפה ראה ר' אליעזר שביתו נשרף באש. אמר: כ'האב געוויסט אז דאס וועט זיין. אבער איך האב געמוזט מקנא זיין קנאת ה'. ואחר כך נתעשר ר' אליעזר הרבה יותר מקודם. (כנראה היה הרב הניאולאגי והיה לפני שיסד ר' אליעזר הקהלה הארטודאקסית בעיר).

שמו של ר' אליעזר פיין מופיע ברשימות מעות קדימה של הרבה ספרים שיצא לאור בזמנו, ולא אעתיקם כאן כי רבים הם.

לחיי עולם הבא

מוה"ר אליעזר ז"ל הגיע לגבורת שמונים, ונפטר זקן ושבע ימים ביום ט"ו לחודש אייר תרצ"ה. והובא למנוחות בביה"ח בעיר קאוואטשהאזא יצ"ו, העיר אשר יסד במס"נ מן המסד ועד הטפחות, ודאג לפריחתו והצלחתו כל ימיו.

כנזכר למעלה היה ר' אליעזר מכובד ונודע לאיש מהימן גם בעיני הנכרים ושרי העיר ויעוציה. ושמעתי מנכדו מו"ז הרה"ח ר' יחזקאל רובינשטיין ז"ל, דביום שנפטר זקינינו

ר' אליעזר תלו שרי העיר על בנין השטאטהויז דגל שחור לאות אבילות, דבר שלא עשו לשו"א מיושבי העיר. גם מספרת נכדה ש"ב מרת גיטל קעלנער שתחי' שזוכרת ששרי העיר הכריזו בעת לוותיו של מוה"ר אליעזר ז"ל ביטול מלאכה בעיר לכבודו הרמה. וגם זוכרת כי גם מעיר מאקאווא הסמוכה התאספו בעת הלוי' קהל גדול לחלוק כבוד האחרון לר' אליעזר ז"ל.

בספר 'מופת הדור' תולדות הה"ק רבי ישעי' לע מקערעסטיד ז"ע, דף ש"ג, מסופר: בשב"ק פרשת אמור תרצ"ה שבת רבינו הרה"ק רבי מאיר יוסף מקערעסטיד זצ"ל בעיר קאוואטשהאזא, והלך לביתו של ר' אליעזר פיין לבקרו, בשבת בהר שלאחר זה – יום ט"ו אייר, שבת הרה"ק רבי מאיר יוסף בעיר ב'טשאבא, באותו יום נפטר ר' אליעזר לעולמו, זקן ושבע ימים כבן שמונים שנה. כאשר נתוודע לרבי מאיר יוסף על דבר פטירתו, חזר לעיר קאוואטשהאזא להלויה, וערך ההקפות בתוך ביהמ"ד. (מפי הרה"ח הישיש ר' חנני' יו"ט ליפא מאנן נ"י [ז"ל]). אגב טעו המוציאים לאור שתיארו את המספר מוה"ר ליפא מאנן ז"ל כ"נכד" ר' אליעזר פיין, והיא טעות שלא היה נכדו וגם לא קרוב משפחה. רק היה זמן מסוים מחשובי תושבי העיר קאוואטשהאזא, גם אחר המלחמה שימש שם כשר"ב זמן מסוים).

שמעתי מהרה"ח הישיש ר' מנחם מאיר בערקאוויטש הי"ו מברוקלין, (אחיו של נכדו של ר' אליעזר פיין ה"ה הרה"ג רבי משה יודא מענדלאוויטש ז"ל הי"ד הנזכר להלן). שזכור לו מנעוריו ששמע בבית הוריו כי בפטירתו של ר' אליעזר ז"ל עשו את מיטת ארונו מהשלחן אשר בו נתן לאכול סעודות רחבות משך כל שנותיו למאות אורחים.

וזה נוסח מצבתו:

פ"נ

איש חי רב פעלים בצדקה וגמילת חסדים
 לוחם מלחמת ד' לייסד העיר לקהל קדושים
 יראת ה' השריש ויסד ת"ת וכל צרכי רבים
 ענוותן ושפל ברך מענה רך לקרובים ורחוקים
 זכה להגיע לגבורת שמונים ולראות דור דורים
 דף צדקה וחסד וביתו פתוח לרוחה לעוברים ושבים
 ה"ה הרב החסיד המפורסם שמו נודע בשערים
 מו"ה אליעזר פיין זצ"ל

בן מו"ה שלמה זלמן ז"ל

נפטר ביום ש"ק ט"ו לחודש אייר

תרצ"ה לפ"ק

ת' נ' צ' ב' ה'

אשת חיל

זוגתו האשה החשובה מרת רחל ע"ה היתה אשה צדקנית, עמדה לימין בעלה בכל פעולותיו הכבירים למען הרבים. גם התמסרה למען מצות הכנסת אורחים בכל נפשה. ומקובל במשפחתנו שהרה"ק רבי ישעיהו לע מקערעסטיר זצ"ל אמר: כי הרבנית הצדיקת שלו, עם אשתו של ר' אליעזר פיינ יהיו בהיכל אחת בגן עדן, כי שניהם התמסרו למען מצות הכנס"א בכל נפשם. (נדפס גם בספר מופת הדור הנ"ל, שם.)

מסופר במשפחתנו כי בכל לילה הלכה לישן בבגד האפיה שלה. שאם יבוא אורח לביתה באמצע הלילה תוכל תיכף ומיד להכין לו מאכל לשבוע את נפשו. עוד מסופר, דבימי מלחמת עולם הראשונה אפתה בכל בוקר הרבה לחם, והולכה אותה אל הבאן שטאנציאן וחילקה אותם להשבוים ולנדכאי לבב.

על אופן פטירתה של זקינתי האה"ח מרת רחל ע"ה מסופר, כי לפני פטירתה צותה מרת רחל ע"ה לבני משפחתה שיניחו את גופה על הארץ, ולהלביש אותה תכריכים ולהדליק נרות. וכן עשו. ואמרה שמע ישראל ויצאתה נשמתה בטהרה.

וזה נוסח מצבתה:

פ' נ' / האשה החשובה אשת חיל וצדיקת / אשר כפיה היו פרושות לעניים / כל ימי חייה / ה"ה מ' רחל בת / מו"ה אליעזר ליפמאנן / אשת מו"ה אליעזר פיינ נ"י / שהלכה לעולמה בת ע"ב שנה / ביום י' לחודש סיון / שנת תרפ"ו לפ"ק / ת'נ'צ'ב'ה'

צאצאיהם

ואלו יוצאי חלציהם של הרבני החסיד ר' אליעזר פיינ ז"ל וזוג מרת רחל ע"ה:

א. בתם מרת שיינדל ע"ה (ילידת תרמ"א), אשת מוה"ר שלמה זלמן ברילל ע"ה מקאוואטשהאזא.

ב. בתם מרת שרה ע"ה הי"ד (כנראה ילידת תרמ"ג), אשת מו"ה הרה"ג ר' שלמה היימאנן ז"ל הי"ד מקאוואטשהאזא.

ג. בתם האה"ח מרת אסתר מלכה ע"ה הי"ד, אשת מוה"ר משה ראזענפעלד ז"ל הי"ד מקאוואטשהאזא.

ד. בתם מרת רבקה ע"ה, אשת מוה"ר צבי יאקאב ז"ל מסענט-מיקלאש.

ה. בתם האה"ח הרבנית מרים ע"ה הי"ד, אשת מו"ה הגה"צ רבי אהרן דוד רובינשטיין זצ"ל הי"ד אב"ד ור"מ דק"ק קאוואטשהאזא.

- ו. בנם מוה"ר **שלמה זלמן** ז"ל מקאוואטשהאזא (יליד תרמ"ט לערך), זוג' בזיווג'ר מרת **מרים** ע"ה בת דודו מוה"ר מאיר הלוי לעווי ז"ל ממאקאווא. זוג' בזיווג'ש מרת **אסתר** ע"ה הי"ד בת מוה"ר אהרן שווארץ ע"ה ממאקאווא.
- ז. בנם מוה"ר **משה ליפמאן** ז"ל מקאוואטשהאזא.

א. מרת שיינדל ברילל ע"ה ומשפחה

מרת **שיינדל** ע"ה, נולדה בקאוואטשהאזא ביום **כ"א חשון תרמ"א**. נישאה לבעלה מוה"ר **שלמה זלמן ברילל** ע"ה מקאוואטשהאזא, בנו של מוה"ר מרדכי ע"ה מווערבוי. מסופר כי ר' שלמה זלמן נתייתם בנעוריו מאביו, ובהיותו בחור היה אכסניתו בבית מו"ז ר' אליעזר פיינ ז"ל, והיה בחור מופלג בתורה וביראה, וכאשר הגיע לפרק האירוסין הודיע לו אמו שיבא הביתה, שרצתה לשדך אותו, ובעת שרצה להפרד מר' אליעזר, ושמע ר' אליעזר על הסיבה

שרוצה לעזוב ביתו, אמר לבני ביתו "א גוטע זאך לאזט מען נישט ארויס פון די הענט!". ואז נתקשר בקשר השידוכין עם בתו הבתולה המהוללה **שיינדל** ע"ה.

ר' שלמה זלמן זוג' היו מפורסמים בקאוואטאש-האזא לשם ולתפארת, וכמו חותנו ואביה עסקו גם הם במצות הכנסת אורחים ובסיוע לעניים ברוחב לב. לאחר פטירתו

של ר' אליעזר ע"ה נתמנה חתנו ר' שלמה זלמן לראש **הקהל**, ר' שלמה זלמן נפטר כב' חדשים טרם הכנס צר הצורר ימ"ש באונגארן. ביום **י"א טבת תש"ד**. זוגתו מרת שיינדל ע"ה נפטרה ביום **י"ג תשרי תש"ב**. מנוחת כבודם בקאוואטשהאזא.

יוצ"ח:

א. בנם מוה"ר **יצחק** ז"ל בתל אביב. לו משפחה עניפה.

- ב. בנם מוה"ר **מרדכי** ז"ל הי"ד מקאוואטשהאזא זוג' מרת **קראסל** לבית גאמבא. (1) בנם הרה"ח ר' **ברוך** ז"ל מברוקלין, משב"ק אצל הרה"ק רבי יחזקאל'ע מערץ זצ"ל. לו משפחה עניפה. (2) בנם ר' **ישעי'** מנתני', נפטר ללא זרע. (3) בתו מרת **גיטל** תחי' אשת ר' **יצחק קעלנער** ע"ה. להם משפחה עניפה.

ג. בנם מוה"ר אליעזר ליפמאנן ז"ל הי"ד מקונאגאטא, נעקה"ש עם זוגתו ורוב יוצ"ח. שרדה ממנם בת אחת מרת רחל פאללאק בפלעטבוש.

ד. בנם מוה"ר משה ז"ל מברוקלין. זוג' בזיווג"ר מרת אסתר ע"ה הי"ד בת דודו מוה"ר שלמה זלמן ב"ר אליעזר פיין ז"ל מקאוואטשהאזא, נעקדה"ש עם ארבעה ילדיה. נשא בזיווג"ש את מרת יוטל בת מוה"ר אפרים וועבער ז"ל. מוה"ר משה ז"ל נפטר ביום י"ט אלול תשל"ד. זוג' ע"ה נפטרה ביום ב' אלול תשנ"ח. נטמנו בביה"ח בניו דזשערסי. להם משפחה עניפה.

ה. בנם מוה"ר דוד ז"ל מברוקלין, יליד תר"ע לערך. זוג' בזיווג"ר מרת רחל ע"ה הי"ד ב"ר אליעזר ע"ה, נהרגה עקה"ש באוישוויץ, עם הילדים אליעזר, מרדכי, שרה, גיטל, הי"ד. נשא שנית עם זוגתו תחי', נפטר בן צ"ו שנה, ביום י"ג טבת תשס"ו, מנוח"כ בביה"ח בקרית יואל מאנרא יצ"ו. להם משפחה עניפה.

'דורן דרשה' מר' משה פיין לר' משה שלמה יואל קאפפעל

ו. בתם שפרינצא ע"ה, אשת מוה"ר משה שלמה יואל קאפפעל ז"ל הי"ד, תלמיד הגה"ק בעל באר מנחם מקאלוב זצ"ל, (נזכר בפרעמעראנטען של הס' באר מנחם כ'תלמיד המחבר') והגה"צ בעל בית ישראל מעדעלין זצ"ל. תשובה לו לקאוואטשהאזא מרבו בספרו שו"ת בית ישראל בשנת תרצ"ד בסימן מ"ח וסימן מ"ט ('ובענין שאלה השנית ששאלת אודות המנהג שנהגו הנשים דעירכם באם הוזמנו לאשה מעוברת צורכי מלבושי הילד הנהוג לילדים קטנים, והילד נולד כשהוא מת, ולא הלבישו אותו אותן מלבושים, אז נהגו ליתן המלבושים אלו לעניים ושאלת אם יש לדין זה איזה מקור..'). - שמעתי מזקיני הרה"ח ר' יחזקאל רובינשטיין ז"ל, כי ר' משה שלמה יואל ז"ל שימש במסירות רבה את זקינינו ר' אליעזר פיין ז"ל בעת זקנותו. נעקה"ש עם זוגתו וכל יוצ"ח, הי"ד

ז. בנם מוה"ר יעקב ז"ל מנתני'. זוג' בזיווג"ר מרת קילא ע"ה הי"ד, נעקה"ש עם ג' ילדיה, הי"ד, נשא בזיווג"ש עם מרת רחל ונולדו לו שני בניו, הרה"ג ר' שלמה זלמן שליט"א מו"ץ בקרית צאנז נתני', ומוה"ר אליעזר ברילל הי"ו בנתני', להם משפחה עניפה.

ח. בתם **גיטל** ע"ה הי"ד, נישאה לפני המלחמה עם בעלה לבית פארגעס. נהרגה עקה"ש בלא זרע.
ט. בנם מוה"ר **אברהם** ז"ל מברוקלין, יליד תרפ"ב לערך. נפטר ביום י"ג **אב תשע"ג**. זוג' מרת גיטל ע"ה בת מוה"ר מיכאל ווייס ז"ל, נכדת הצדיק רבי משה ווייס זצ"ל מסערדהאלי, נפטרה ביום ו' **אדר ב' תשע"ו**, מנוח"כ בביה"ח בקרית יואל מאנרא יצ"ו. להם משפחה עניפה.

ב. מרת שרה היימאן ע"ה הי"ד ומשפחתה

בתם מרת **שרה** ע"ה הי"ד, **כנראה זה** Szali Fein שנולדה בקאוואטשהאזא ביום ד' **אב תרמ"ג**. נישאה למר"ז הרה"ג ר' **שלמה היימאן** ז"ל הי"ד מקאוואטשהאזא, מוה"ר שלמה נולד לאביו מוה"ר **אהרן צבי היימאן** ז"ל ולאמו מרת **בלומא** ע"ה, (אולי הוא HEIMAN SALAMON שנולד ל-HERRMAN וזוג' KLEIN BERTA בבעטלאן ביום י"ח **כסלו**

תרמ"ב). על ר' אהרן צבי וזוג' מרת בלומא ע"ה נרשם בסוף ספר זכרון שמואל עה"ת לבנם הגה"צ רבי שמואל דוד היימאן זצ"ל, הנדפס ע"י חתנו המדפיס ר' אברהם יצחק פריעדמאן ז"ל מגראסווארדיין. שדרו בכפר בערינד שבמחוז קאלאזש לא רחוק מהעיר בעטלאן, ושם אביו של ר' אהרן צבי היה ר' שמואל, ושם אביה של מרת בלומא היתה ר' יהודא, ושר' אהרן צבי ז"ל נפטר בעיר גארבוי בשנת תרס"ב [כנראה דר בתחלה בבערינד ואח"כ בגארבוי] ומנו"כ בטירע, וזוג' מרת בלומא ע"ה נפטרה בשנת תרפ"ח בעיר קראלי.

מסופר כי האה"ח מרת בלומא היימאן ע"ה היתה אשה בעלת השגה, וגידלה את צאצאיה לתורה ברב מס"נ, היתה מוליכה את בניה בכל יום לחדר ממקום מושבם בכפר בערינד לעיר בעטלאן, לא עצרה אותה הגשם ולא חתה מפני ברד ורוח סערה, מבוססת היתה בשלג ופוסעת על פני הקרח להוליקם למלמד דרדקי. וכן באתה לקחתם מן החדר עם חשיכה. ובכל כוחה חיזקה ואימצה את ילדיה לגדול לתלמידי חכמים ויראי השם, וברוב מסירת נפשה עלתה לה ב"ה.

אידי דזוטר אצלינו הידיעות על משפחת אה"ח מוה"ר אהרן צבי היימאן ז"ל וזוג' מרת בלומא ע"ה, ארשום כאן בקצרה מה שנודע לנו מיוצ"ח, ה"ה: א. בנם הגה"צ רבי שמואל דוד היימאן זצ"ל דומ"ץ בק"ק דעווא. ב. בנם אה"ח הרה"ג ר' שלמה ז"ל הי"ד מקאוואטשהאזא. ג. בנם מוה"ר יודא ז"ל מרעטאג. ד. בנם מוה"ר מנחם מענדל ז"ל הי"ד מוואשערהעלי (יוצ"ח: מרים, חוה, פיגא, אהרן, שמחה ארי' (ראה עליו להלן), צבי, יעקב, טויבא, בלומא. טויבא ובלומא נעקה"ש, והשאר נשאר לפליטה והקימו משפחה). ה. בתם מרת צמח ע"ה ובעלה הרה"ג ר' ישעי' ראטה ז"ל מגארבא ואח"כ

בק"ק קראלי. (בסוף ספר זכרון שמואל הנ"ל נדפס מכתב הימנו מיום ב' ואתחנן תרח"ץ, להמול"ר אברהם יצחק הנ"ל. "הנה כ' בני מו"ה אהרן צבי כתב לי שאתה רוצה להדפיס ד"ת שהניח כ' גיסי ההגה"צ מו"ה שמואל דוד ז"ל, וכ' לי שאם אני יודע איזה דבר או התנהגות ממנו אודיע לך. אהובי ידידי! מה אענה לך? יודע ויודע אני הרבה, הלא זכיתי לשמש אותו שמונה שנים רצופים בגארבא וכו'). ו. בתם מרת **ברינדל** ע"ה ובעלה מוה"ר **חיים טובי** ב"ר אהרן **ראזמאן ז"ל** מק"ק רעטאג, נפטר ו' **שבט תרפ"ט**. מיוצ"ח: בנם מוה"ר **יודא ראזמאן ז"ל** ממאראשאויוואר, מוזכר בהסכמת הגה"ק רבי יעקב אלימלך פאנעטה זצ"ל אבדק"ק דעעש לספר זכרון שמואל הנ"ל. אחר המלחמה דר בבני ברק, לו משפחה חשובה ועניפה בארה"ק ובארה"ב.

רבי **שמואל דוד היימאן** זצ"ל הנ"ל נולד ביום ראש השנה תרכ"ח. היה חתנו של הג"ר **יצחק אלטר שטיגליץ** זצ"ל ראב"ד דק"ק אונסדארף, התיישב בק"ק גארבוי והיה דר שם כארבעים שנה והתנהג בפרישות יתירה והרחק מבני אדם, אח"כ התיישב בק"ק קראלי, ומשם נתקבל לדומ"ץ בק"ק דעווא ובזקנותו הרביץ תורה בק"ק קלויזענבורג. נפטר ביום כ"ו **טבת תרח"ץ**. ומנו"כ בקלויזענבורג.

מסופר שלאמו הצדיקת ע"ה היו צירי לידה ביום ראש השנה בעת שעמדה בתפלה בהיותה בביהמ"ד, ונולד בביהמ"ד. ויצאה נשמתו פתאום בביהמ"ד אחר טבילה במקוה. והמליצו עליו כי נולד בביהמ"ד ונפטר בביהמ"ד.

מעט מחידושי נדפסו בספרו **זכרון שמואל** (גראסווארדיין, תש"א). על מקצת מפרשת גדולתו ראה שם בהקדמת חתנו מוה"ר אברהם יצחק פריעדמאן ז"ל הנ"ל ובתולדות המחבר שם. היו לו ה' בנות, מארבעה מהן נשארו כהיום הזה משפחות עניפות בארה"ק ובארה"ב. ואלו שמות בנותיו עם שמות יוצאי חלציהם. א. בתו מרת **חיה רחל** ע"ה הי"ד אשת מוה"ר **יקותיאל ביטמאן ז"ל** הי"ד מקלויזענבורג, נעקה"ש עם יוצ"ח, נשאר לפליטה בנם הרה"ח הישיש מוה"ר **יודא ביטמאן הי"ו**. ב. בתו מרת **יהודית** ע"ה הי"ד אשת מוה"ר **חיים צבי גרין ז"ל** הי"ד שו"ב בטעגלאש, נהרגו עקה"ש עם יוצ"ח, נשאר לפליטה רק בנם מוה"ר **משה גרין** מארה"ק, ובתם אשת מוה"ר **יושע פרינד** (פריעדמאן). ג. בתו מרת **פערל טוביבא** ע"ה הי"ד אשת מוה"ר **משה הלל הורוויץ ז"ל** הי"ד מקלויזענבורג, נעקה"ש עם יוצ"ח, נשאר לפליטה רק בנם מוה"ר **יודא הורוויץ ע"ה** מארה"ק. ד. בתם מרת **רבקה מירל** ע"ה אשת מוה"ר **אברהם יצחק פריעדמאן ז"ל** מגראסווארדיין. בנם הרה"ח הישיש מוה"ר **מרדכי פריעדמאן הי"ו**. חתנם הרה"ח הישיש מוה"ר **מרדכי קאהן הי"ו**. חתנם מוה"ר **אברהם יוסף שטערנהעלל ז"ל** חותן מוה"ר **יושע זאב לערנער הי"ו** מברוקלין. חתנם מוה"ר **אליעזר ליבערמאן הי"ו**. חתנם מוה"ר **ישכר דוב קרויס הי"ו**. ה. בתו מרת **ברכה** ע"ה הי"ד אשת מוה"ר **חנני יו"ט ליפא היימאן ז"ל** בת דודה מוה"ר **שלמה ז"ל** הנ"ל מקאוואטשהאזא. נעקה"ש עם כל יוצ"ח, הי"ד. (בן א' הילד החרף **יחזקאל** ע"ה, בהיותו חריף גדול נכנס כבר בנערותו כבן י' ללמוד בישיבת דודו הגה"צ רבי אהרן דוד רובינשטיין זצ"ל בקאוואטשהאזא, נפטר כבן י"ב שנים ונטמן בביה"ח בקאוואטשהאזא, בני העיר אמרו

שנפטר רח"ל מעין הרע בהיותו מפורסם בכשרונות מופלאים ומפורסם לעילוי. אביו ר' ליפא אחר המלחמה בהתאוננו על אבדון כל יוצ"ח, הוסיף כי על כל זה לבו עליו דוי על בנו הילד יחזקאל ע"ה שנפטר בנערותו והיה נראה כי עתיד לגדולה). ר' ליפא ז"ל נשאר לפליטה והקים בזיווג"ש משפחה חשובה ועניפה.

אא"ז מוה"ר שלמה היימאן ז"ל הי"ד, היה תלמידו של הגה"צ רבי יהודא ליכטענשטיין זצ"ל אב"ד ור"מ בעטלאן. נבחר ע"י אא"ז מוה"ר אליעזר פיין ז"ל לבתו החשובה מרת שרה ע"ה. מספרת ש"ב האה"ח מרת בלומא שטערנהעלל תחי', כי ר' אליעזר בהיותו עתיר נכסין בא להשיבה ששם למד ר' שלמה (כנראה

בבעטלאן או אולי באיזו ישיבה אחרת) ואמר להראש ישיבה שיתן לו הבחור המובחר מכל תלמידיו לחתן לבתו והיא יכלכל אותו. והראש ישיבה הראה לו על תלמידו המובחר ה"ה מו"ז הרה"ג ר' שלמה היימאן ז"ל.

אחר חתונתו התיישב ר' שלמה כנראה בעיר Medgyesegyháza (מעדיטשהאזא, 16 ק"מ מקאוואטשהאזא), ראיתי מוזכר שם שמו בשנת תרס"ו. ומשם כנראה העתיק מושבו לק"ק מאקאווא (כבר בשנת תרס"ז ועדיין בשנת תרע"ג), ומשם לק"ק קאוואטשהאזא (כבר בשנת תרע"ז). היה מפורסם לתלמיד חכם מופלג וישב רוב היום בביהמ"ד ועסק בתורה, ובנותיו נהלו את בית מסחרו. שמעתי כי הלך עם כובע המיוחד לרבנים. היה דבוק להרה"ק רבי ישעילע מקערעסטיר זצוק"ל, גם נסע להרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זצוק"ל הי"ד, וכן הסתופף בצל שאר צדיקי דורו.

שמו מופיע ברשימות מעות קדימה של הספרים: סמא דחיי (תרס"ו), ר' שלמה היימאן ממעדיטשעטהאז"ל. ונזכר בעיר מאקאווא בהס' שער החכמה (תרס"ז). ידות אפרים (תרע"ג). מים חיים (תרע"ג). ובעיר קאוואטשהאזא בהספ' שארית יעקב (תרע"ז). חינוך בית יהודא (להגה"צ מבעטלאן זצ"ל) (תרצ"ז) ר' שלמה היימאן תלמיד א"ז זצוק"ל". זכרון שמואל על הל' מליחה (תרצ"ח). באר מנחם (תרצ"ט). שו"ת קב חיים (תש"ג).

מוה"ר שלמה ז"ל הי"ד וזוגתו מרת שרה ע"ה הי"ד, נעקה"ש ביום ח' תמוז תש"ד.

ואלו יוצ"ח:

א. בנם מוה"ר אהרן צבי ז"ל הי"ד (יליד תרס"ד) מבעקעש-טשאבא, נשא את מרת בלומא ע"ה בת דודו מוה"ר משה ראזענפעלד ע"ה חתן מוה"ר אליעזר פיין ז"ל. ר' אהרן צבי נעקה"ש בימי הזעם עם בנם יחידם, הי"ד. זוגתו מרת בלומא ע"ה ניצלה עם בתה היחידה שנישאה לבעלה לבית גרינוואלד בטאראנטא. מרת בלומא ע"ה הקימה משפחה בזיווג"ש עם בעלה ר' רפאל מארקאוויטש ע"ה, דרו בדזשערסי סיטי ניו יארק.

שמעתי מש"ב מוה"ר יעקב צבי היימאן הי"ו ששמע ממרת בלומא ע"ה, שביום חתונתה עם ר' אהרן צבי הי"ד, היה הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל בעיר

קאוואטשהאזא, ואבי החתן אא"ז מוה"ר שלמה היימאן ז"ל כיבד אותו בסידור קידושין, ומרן סירב בכל התוקף באמרו ששייך להמרא דאתרא (ה"ה אא"ז רבי אהרן דוד רובינשטיין זצ"ל), ואף גם תחת החופה לפני הסידור קידושין מסר אא"ז המרא דאתרא זצ"ל למרן רש"א זצ"ל את הסידור קידושין, ואעפ"כ בהיתו מעריץ מאוד את אא"ז זצ"ל סירב בכל התוקף ולא רצה בשו"א לסדר קידושין במקומו.

ב. בנם מוה"ר חנני יו"ט ליפא ז"ל מקאוואטשהאזא-ברוקלין (יליד תרס"ו לערך) נשא בזיווג"ר את מרת ברכה ע"ה הי"ד בת דודו הרה"ג רבי שמואל דוד היימאן זצ"ל הנ"ל. זוגתו ויוצ"ח נעקה"ש, הי"ד.

ר' ליפא ניצול בחסדי השי"ת ונשא בזיווג"ש את מרת גיטל ע"ה בת מוה"ר אפרים אביגדור הלוי בערגער ז"ל שר"ב בק"ק וואשאראש-נאמעני זוג' מרת חיה ע"ה בת רבי שלמה ארי' הכהן מאנדל מו"ץ בקליינווארדיין, מוה"ר ליפא ז"ל נפטר בן צ"א שנים, ביום כ"ג ניסן אסרו חג פסח תשנ"ז, זוגתו מרת גיטל ע"ה נפטרה ביום ה' חשוון תשס"א, מנוח"כ בביה"ח בקרית יואל מאנרא יצ"ו. הקימו משפחה חשובה ועניפה.

ג. בנם מוה"ר שמואל משה ז"ל (יליד תרס"ט לערך). זוג' בזיווג"ר מרת ריטשא ע"ה הי"ד בת הרה"ג ר' משה ראטה זצ"ל אבדק"ק האמאראד, דרו בקאוואטשהאזא, מרת ריטשא ע"ה הי"ד נהרגה עקה"ש ביום ח' תמוז תש"ד באוישוויץ, עם ילדיה בלומא, רחל, אליעזר, בילא, יצחק אייזיק, דוד, מענדל. הי"ד. - ר' שמואל משה ניצול בחסדי השי"ת ונשא בזיווג"ש את זוג' תח' לבית הימאן. נפטר בן ס"ח שנים ביום ערב סוכות תשל"ז. מנוח"כ בביה"ח בקאנאדע. הקימו משפחה חשובה ועניפה.

ד. בנם מוה"ר יודא ז"ל מקאוואטשהאזא-מאנטריאל קאנאדע (יליד תר"ע לערך). זוג' בזיווג"ר מרת רחל ע"ה הי"ד בת מוה"ר אשר זאבעל ז"ל מבעקעש-טשאבא (חתן מוח"ז הגה"ח ר' מרדכי אהרן חיים מענצער ז"ל וזוג' הצדקנית המפורסמת מרת גיטל ע"ה), דרו בקאוואטשהאזא, מרת רחל ע"ה הי"ד נהרגה עקה"ש עם ילדיה אשר, מרדכי יצחק, בלומא, ביום ח' תמוז באוישוויץ, הי"ד.

ר' יודא ניצול בחסדי השי"ת ונשא בזיווג"ש את מרת לאה ע"ה בת מוה"ר יעקב צבי סג"ל שטראסבורגער ז"ל וזוג' טויבא צביה ע"ה, מוה"ר יודא ז"ל נפטר בן ס"ו שנים

ביום י"ז אלול תשל"ו, ומנוח"כ בביה"ח בקאנאדע. זוג' מרת לאה ע"ה נפטרה ביום ח' אלול תשס"ג. מנוח"כ בביה"ח בקרית יואל מאנרא יצ"ו. הקימו משפחה חשובה ועניפה.

ה. בתם מרת גיטל חי' ע"ה הי"ד (ילידת תרע"ב) אשת הרה"ג ר' משה יודא מענדעלאוויטש ז"ל הי"ד, בן מוה"ר אשר מרדכי ז"ל מראצפערט, ר' משה יודא היה מהתלמידים המובחרים של ישיבת קאוואטשהאזא, נזכר ברשימת התלמידים מקיץ תר"ץ כבן י"ז שנים, (גם מוזכר בהרשימה אחיו הגה"צ ר' יצחק בנימין מענדעלאוויטש זצ"ל אבדק"ק פישפיק-לאדאני, כבן ט"ו שנים), גם היה תלמיד מובהק מהגה"צ מנייטרא זצ"ל. בירחון "הלכות החדש" ליוצאי בית מדרשו של רבינו הגדול מנייטרא (שנה שני' קונטרס ג-ד) יש

מאמרים ממנו 'משה יודא מענדלאוויטש מראצפערט'. ועיין עוד בקונטרס 'תולדותיהם של צדיקים' לתולדות הג"ר דוד צבי פעטעני זצ"ל וחתנו הג"ר יצחק זאב מאיער זצ"ל מחברי ספרי מהרש"א הארוך. כי הג"ר יצחק זאב (מהמול"ל של הירחון הנ"ל) בבחורותו בישיבת נייטרא היה לו בתקופה אחת משא ומתן בהלכה הלך ושוב עם הב' החרף משה יודא מענדלאוויטש הי"ד, שהשתרע על עשרות דפים, וחבל על דאבדין.

הג"ר משה יודא היה תלמיד חכם מופלג, וכבר בבחורותו היה מפורסם לחרף עצום. אא"ז ר' שלמה היימאן כבר נתן עיניו בו שיבחור אותו לחתנו כשהיה עדיין בצעירותו בישיבת קאוואטשהאזא, ואחר שלמד כמה זמנים בישיבה בנייטרא שלח אא"ז שדכנים שיציעו השידוך להוריו (מפי אחיו יבלח"ט מוה"ר מנחם מאיר בערקאוויטש הי"ו). אחר חתונתו דר כמה שנים בעיר קאוואטשהאזא, ואח"כ העתיק מושבו לק"ק מאקאווא, והיה שם מרביץ תורה לבחורי חמד. מצאתי תשובה לו בשו"ת תולדות ישראל סימן י"א אשר תוארו הג"ר וואלף גינצלער זצ"ל אבדק"ק פעהערד-יארמאט, בתוארים מופלגים: "שוכט"ס לכבוד אהובי ידידי ורב חביבי מחמד נפשי יקר המציאות ה"ה הרה"ג חריף עצום ובקי נפלא עוקר הרים בפלוליו וכו' וכו' הרב ר' משה יודא מענדלאוויטש שליט"א תופס ישיבה בק"ק מאקעווע יע"א".

גם נדפס הימנו מכתב שאלה בשו"ת מקדשי השם סימו ע"ה, נכתב להגה"צ ר' דוד דוב מייזליש זצ"ל אבדק"ק אוהעל. 'ב"ה תרצ"ג קאוואטשהאזא יצ"ו. 'וכבר אמרתי קושיא זו לפני (וכו') וכן לפני דודי הגאון אב"ד דפה שליט"א וג"כ הניחו בצע"ג וכו'. 'הצעיר אשר עלה עליו הגורל לשם. משה יודא מענדעלאוויטש נכד להגה"ק מוה"ר ע' חסידא זי"ע'.

כן תשובות לו בשו"ת שיבת ציון (בלום) סימן נ"א: בימי הספירה ברכה ערוכה ושמורה לידידי הרבני גדול בתורה וביראת ה' טהורה מעוטר בתפארה מדבר בשפה ברורה מורג

חרוך בעל פיפיות ענף עץ אבות כמו"ה משה יודא מענדעלאוויטש נ"י יהי שמו לעולם בק"ק קאוואטשהאזא יצ"ו, ובשורת קב חיים סימן מ'.

בימי הזעם עסק הג"ר משה לייב הרבה להצלת ישראל, ומתוך הבונקער שלו בעיר גראסווארדיין פעל בחריצת שכלו הרבה בהשתדלות עבור הצלת יהודים. ראה ב"פירסומי ניסא" שבסוף שורת מנחת יצחק ח"א שמזכירו כמ"פ לשבח על פעולות ההצלה שלו. עיי"ש באות ו' י"ב י"ג. בסוף אות י"ג באמצע הסיפור שמתאר הבעל מנחת יצחק זצ"ל הפעולות שנעשה להציל את נפשם מיד האויב. כותב בזה"ל: אחר התייעצות החלטנו לשלוח נערה נכריה לערל א' בשם מיקלאש, אשר נודע לנו עיי' ר' משה לייב שהוא אחד מן המסרסרים להוליך לרומני, כי הר' משה לייב היה רגיל לבוא אצלו, וממנו נודע לנו כי במקום אשר לן הר' משה לייב נערך חיפוש עיי' המשטרה שחפשו שני אנשי פולין, ומצאו אותו, ונתפס בעוה"ר, ושוב לא חזר עד היום הזה, השם ינקום דמו שנתפס בעבור טובת הכלל. עכ"ל.

זוגתו גיטל חי' ע"ה הי"ד שבעלה עסק הרבה להציל אותה ואת ילדיהם עיי' בריחה לרומני' ולא הצליח כי נתפס, נעקה"ש ביום ח' תמוז תש"ד. עם ילדיהם אליעזר, מירל, שלום, הי"ד.

ו. בתם מרת רבקה ע"ה הי"ד (ילידת תרע"ד) אשת הרה"ג ר' שמחה ארי' היימאן ז"ל, בן דודה מוה"ר מנחם מענדל ז"ל הי"ד אחי אביה ר' שלמה ז"ל. ר' שמחה ארי' היה תלמיד של הגה"צ ר' מנחם סופר זצ"ל אב"ד ור"מ וואשערהעלי, בעל מנחם משיב. גם למד בישיבת דעעש. נסמך להוראה עיי' רבו הבעל מנחם משיב זצ"ל. אחר חתונתו ישב על התורה ועל העבודה בהיותו סמוך על שלחן חותנו ר' שלמה שנתן לו די מחסורו. דרו בקאוואטשהאזא-מאקאווא ואח"כ העתיק את מושבו עם משפחתו לעיר מולדתו וואשארעהלי, נולדה להם ד' בנות. מרת רבקה ע"ה נעקה"ש עם ג' בנותיה, הי"ד (בת א' נפטרה בילדותה).

מוה"ר שמחה ארי' ז"ל ניצול בחסדי הש"ת ונשא את אשתו בזיווג"ש מרת חי' שרה ע"ה בת הר"ר שמואל מנחם קאהן ז"ל בן הגה"צ רבי יששכר בער זצ"ל אב"ד סענדזשארץ, בעל בינת יששכר. והקימו משפחה חשובה ועניפה. אחר המלחמה שימש כשר"ב בעיר מולדתו וואשארעהלי. ומרן הרה"צ מסקולען זצ"ל ובנו יבלחט"א הרה"צ מסקולען שליט"א שהיו ברומעניא תחת שלטון הקאמיניזים הרשעים אכלו משחיטתו בהיותו מוחזק לירא שמים מרבים. אח"כ עלה לארה"ק וגר בבת ים. נפטר ביום כ"ט כסלו תשמ"ז.

ז. בתם מרת אסתר ע"ה הי"ד (ילידת תרע"ו) אשת מוה"ר שמשון ראטה ז"ל, בן דודה הרה"ג ר' ישעי' ראטה ז"ל מקראלי הנ"ל. חתונתם התקיימה בזמן שהצרות באונגארן היו בתקפו, והתקיים בעיר גראסווארדיין בבית ש"ב מוה"ר אברהם יצחק פריעדמאן ז"ל הנ"ל, בלא

ההשתתפות של המחותנים. דרו בקאוואטשהאזא. מרת אסתר ע"ה ה"ד נעקה"ש עם יוצ"ח בן ובת, ה"ד. בעלה מוה"ר שמשון ז"ל ניצול והקים עם זיווג"ש שלו משפחה חשובה בארה"ק ובארה"ב. ר' שמשון נפטר ביום י' לחודש תמוז תשס"ב. מנוח"כ בביה"ח שיכון ותיקים בעיר נתניה.

ח. בתם הבתולה לאה ע"ה ה"ד (ילידת תרע"ח לערך) נפטרה במחנה בערגן-בעלזן. וכפי שמעיד ש"ב מרת גיטל קעלנער שתחי' נפטרה שם ביום כ"ח ניסן תש"ה, ימים אחדים לפני השחרור.

ט. בתם זקינתי האה"ח מרת נחמה ע"ה (ילידת תר"פ). ניצלה בחסדי השי"ת מהמלחמה, ונישאה לבן דודה ה"ה מו"ז מוה"ר יחזקאל רובינשטיין ז"ל בן הגה"צ רבי אהרן דוד זצוק"ל ה"ד אבדק"ק קאוואטשהאזא, חתן מוה"ר אליעזר פיינ ז"ל. נישואיהם התקיימו ביום י"ז טבת תש"ו בעיר קאוואטשהאזא, המסדר קידושין היה הגה"צ רבי משה נתן לעמבערגער זצ"ל אב"ד מאקאווא, אשר בא להחתונה מעיר מאקאווא לכבודו של אבי החתן ה"ה מו"ז הרב אב"ד דשם זצ"ל ה"ד.

מו"ז ר' יחזקאל ז"ל עם זקינתי מרת נחמה ע"ה דרו כארבעה שנים בעיר מולדתם

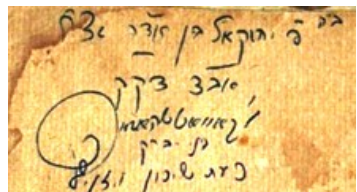
ר' יחזקאל רובינשטיין מלמד לתשב"ר

קאוואטשהאזא, וזקיני ר' יחזקאל שימש שם כש"ב, גם למד שם את אומנות הסופרות, אח"כ היגר לארה"ק לכפר מסמיה, ומשם לשיכון וויזניץ בבני ברק, ומשם לשיכון סאטמאר בבני ברק. בשנת תשכ"ח היגר לברוקלין, ושימש כמלמד לתשב"ר במוסדות סאטמאר כשלושים שנה.

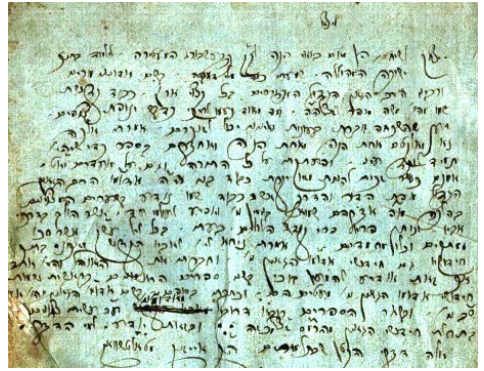
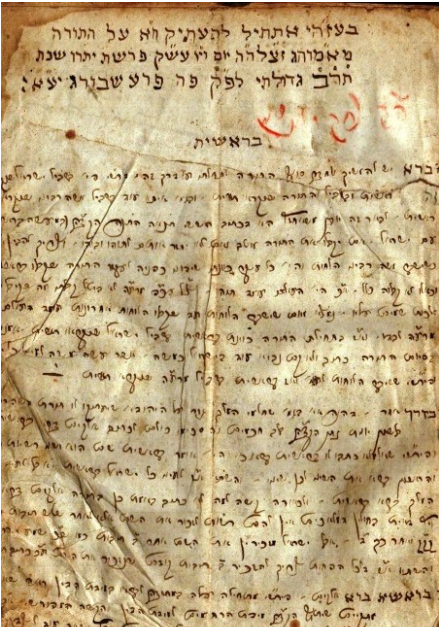
זכות גדולה זכה מו"ז הרה"ח ר' יחזקאל ז"ל

שעל ידו ניצלו כתבי קודש של מר אביו זצ"ל. וגם מסר נפשו כל ימיו בכל נפשו ובכל מאודו להדפיס את הכתבי קודש. וזה לשונו בהקדמתו על הס' נטיעות אד"ר (הנדמ"ח בשנת תשס"ט): "ובמיוחד עלי להודות ולהלל לה', על הזכות הגדולה שנתגלגלה על ידי, להציל כתבי קודש הללו, אשר העלה אבי הקדוש המחבר ז"ע ה"ד על הכתב בהילו נרו עלי ראשי, בבואי חזרה הביתה אחרי השחרור אז מצאתי את הכתבי קודש מקצת מן המקצת, מפוזרים אחת הנה ואחת הנה, מפוזרים ומושלכים באשפה בחצר בהיכהנ"ס הנקרא שול הויף, וקבצתי גיולי קודש הללו יד על יד, ואספתים אצלי ושמרתי עליהם כבבת עיני. זאת היתה קצת נחמה" וכו'. עי"ש.

גם זכה שניצל על ידו הכתבי יד של אא"ז הרה"ג ר' יצחק אייזיק שפרייזער זצ"ל, מה שרשם מתורת מרן החת"ס זצ"ל ומרבו מרן הכת"ס זצ"ל. שזקיני הרה"ח ר' יצחק רובינשטיין ז"ל שר"ב ד'קאוואטשהאזא ירש אותו מבית חמיו. וזקיני ר' יחזקאל ז"ל הצילם אחר החורבן. ועל ידו זכינו ליהנות מאורו של הני כתבי

חתימת ר' יחזקאל רובינשטיין על כתי' זקנו ר"א שפרייזער

הקדמת ר"א שפרייזער לחיבורו בכת"י

קודש. אשר בהן חידושי החת"ס והכת"ס שלא נדפסו בספריהן.

נפטר ביום כ"ה אייר תש"ע. זוג' זקינתו מרת נחמה ע"ה נפטרה ביום י"ג סיון תשנ"ח. מנוח"כ בביה"ח בקרית יואל מאנרא יצ"ו. הקימו משפחה חשובה ועניפה. (בתם מרת שרה תחי' ובעלה הרה"ח בנש"ק ר' ישראל יאקאב הל"ו בברוקלין. בנם מוה"ר אהרן דוד הל"ו מלמד תשב"ר במוסדות סאטמאר ברוקלין. בתם אמי מורתי מרת מרים תחי' ובעלה אממו"ר מוה"ר מרדכי גדלי' שפיטצער הל"ו מלמד תשב"ר במוסדות סאטמאר קרית יואל מאנרא יצ"ו. בנם מוה"ר שלמה הל"ו בקרית יואל מאנרא יצ"ו).

עמוד הראשון מחיבורו של ר"א שפרייזער

- י. בתם מרת דבורה ע"ה ניצלה בחסדי השי"ת ביחד עם אחותה זקינתי מרת נחמה ע"ה. ונישאה לבן דודה ה"ה ר' אברהם ראזענפעלד ע"ה בן מוה"ר משה ראזענפעלד ז"ל חתן מוה"ר אליעזר פיין ז"ל. מיוצ"ח: בנם מוה"ר משה ראזענפעלד הל"ו ברעננה.
- יא. בנם הצעיר הבחור יעקב ע"ה הל"ד. למד בישיבה בסאטמאר. נפטר במחנה בערגן-בעלזן.

- ג. מרת אסתר מלכה ראזענפעלד ע"ה הל"ד ומשפחתה מרת אסתר מלכה ע"ה הל"ד, נישאה למוה"ר משה ראזענפעלד ז"ל הל"ד, בנו של הג"ר יצחק אייזיק ראזענפעלד ז"ל מק"ק נאדי-אלמאש בעל ידות אפרים, זוג' מרת אסתר ע"ה, בתו של הגה"צ רבי יצחק משה פאענט זצ"ל, בן הגה"ק בעל מראה יחזקאל זצ"ל.

ר' משה ר"פ ברשימת תלמידי הישיבה בדאראג

מוה"ר משה ז"ל נתייתם בנעוריו מאביו ר' יצחק אייזיק ז"ל. למד בישיבת דאראג, תחת הנהלת רבו הגה"צ רבי זאב וואלף ציטראן זצ"ל אב"ד ור"מ דאראג, חתנו ומ"מ של הגה"ק רבי שמואל קאמאדער זצ"ל אבדק"ק דאראג. שמו של ר' משה מופיע בין רשימת התלמידים של ישיבת דאראג בשנת תרנ"ט. (רצ"פ צילום הרשימה נלקח מספר 'רבינו הקדוש מדאראג').

אא"ז מוה"ר אליעזר פיינ ז"ל זכה ליקח לבתו בן גדולים ה"ה את מוה"ר משה ז"ל נכדו של הגה"ק המראה יחזקאל זצ"ל, שנבחר לבתו האה"ח מרת אסתר מלכה ע"ה. אחר חתונתם דרו בק"ק קאוואטשהאזא. ר' משה היה תלמיד חכם חשוב וידוע לעובד ה' וירא שמים מרבים. נסע להסתופף

בצל מרן הרה"ק מסאטמאר זצ"ל. התפרנס מחנות שמכר חפצי הבית וכדומה, והיה מפורסם בישרותו ובצדקתו. גם היה תלמיד חכם ובקי גדול. וסיפר לי ש"ב מוה"ר אליעזר יצחק טרענק הי"ו ששמע מאמו מרת רבקה ע"ה בתו של ר' משה ז"ל. כי במוצאי שבתות באו בחורי הישיבה שבעיר לביתו של ר' משה ז"ל והיא בחן אותם על הלימודים של השבוע.

על צדקתו של ר' משה ז"ל, סיפר לי נכדו ש"ב מוה"ר חיים דוד טרענק הי"ו ממאנסי מה ששמע מאמו מרת רבקה ע"ה. כי לר' משה היה לו בקאוואטשהאזא חנות שמכר שם חפצי הבית וכדומה, ובכל פעם שבאו סוחרים שהלכו ממקום למקום למכור מה שבידם, קנה מכל א' מהן בכל פעם לכה"פ חפץ א' על אף מה שלא היה לו צורך בזה, רק בכדי ליתן פרנסה לסוחרים האחרים.

עוד סיפר לי הנ"ל מה ששמע מאמו. כי דודה הרה"ג ר' משה ראטה זצ"ל אבדק"ק האמאראד שנשא את מרת טילה ע"ה אחותו של ר' משה ראזענפעלד ז"ל, נחלה רח"ל על רגלו בעוד היה לו ילדים קטנים בבית, גם נתאלמן ל"ע באותו זמן [וז"ל בנו ר' יצחק אייזיק ראטה ז"ל: וגם כי יזקין ... וקפצו עליו הרבה יסורים ואפסו כוחות רגליו ולא הי' יכול להלך, ואף גם נטל מעמו באותו הזמן בשנת תרע"ח כ"ב מנ"א אשת נעוריו ה"ה אמי מורת... ועזבה שמונה יתומים קטנים בבית (בראש ספר ידות אפרים מהדורת ברוקלין)], וגיסו ר' משה ראזענפעלד ז"ל בטוב וברוחב לבו הכניס את הילדים בביתו בקאוואטשהאזא ואכלו על שלחנו, וכן דאג עבורם בכל מחסורם, ונתן להם כל צרכם עד שנכנסו לחופה. (ובת אחת מהג"ר משה ראטה זצ"ל נשא את בת גיסו של ר' משה רד"פ ז"ל, ה"ה דר"ז מו"ה שמואל משה היימאן ז"ל, בן מר"ז הג"ר שלמה היימאן ז"ל מקאוואטשהאזא. שנשא בזיווג"ר את מרת ריטשא ע"ה בת הג"ר משה ראטה זצ"ל. כנראה השידוך היתה ע"י ההשתדלות של ר' משה רצ"פ שהיה דוד של שניהם, ואף גם שהיא אכלה על שלחנו).

אחיו ש"ב מוה"ר אליעזר יצחק טרענק הי"ו הוסיף ע"ז מה ששמע מאמו. שזכרת כי אמה אשת ר' משה ראזענפעלד ע"ה הלכה ביחד עם אחותה זקינתי הרבנית מרים רובינשטיין ע"ה לקבץ מעות לצורך הכנסת כלה עבור יוצאי חלציו של הג"ר משה ראטה זצ"ל.

עוד סיפר לי מוה"ר אליעזר יצחק הי"ו בשם אמו ע"ה, כי לר' משה היה לו בעת חתונתו 'שטריימל' לשב"ק. ולבש אותו בכל השבתות. ובעת שנתקבל גיסו הגרא"ד רובינשטיין זצ"ל לרב העיר מסר לו את השטריימל שלו במתנה, באמרו כי מתאים יותר לו ולכבודו להיות שהיא רב העיר.

נכדתם מרת אלישבע טרענק-בלומבערג תחי' כותבת במאמרה על משפ' ראזענפעלד, כי על אף שבנותיו של זקינה ר' משה ראזענפעלד ז"ל כבר הגיעו לפירקן קודם המלחמה, עכ"ז לא נישאו אז, כי אביהן ר' משה בראותו המצב הקשה הבין בחכמתו כי יבואו ימים קשים של ימי זעם, ואמר שאינו רוצה שבנותיו יהיו אלמנות, רק ימתינו עד יעבור זעם, רק בתו הבכירה כבר נישאה כמה שנים קודם. בחסדי ה' שרדו כל בנותיו את המלחמה והקימו דורות ישרים.

סיפר לי נכדו ש"ב הרבני התורני מוה"ר פרץ משה טרענק הי"ו, מה ששמע מאמו מרת רבקה ע"ה בתו של ר' משה ז"ל, כי כשבאו יחד האחיות בנותיו של ר' משה לאמערקע, הלכו למרן הרה"ק מסאטמאר זצ"ל לקבל ברכת קדשו שימצאו זיווגים הגונים, ומרן בירכם, ואמר להם שידייקו ליקח דוקא "היימישע" חתנים כמותכם, דהיינו מיוצאי אונגארן ולא אמערקאנעזירטע. ואז יזכו להעמיד בעז"ה דורות ישרים. וכך הוי שאלו שנשאו לבעליהן מיוצאי אונגארן זכו והעמידו ב"ה דורות ישרים.

על דף השער של הקונטרס ידות אפרים על סוגיות הש"ס מאביו הג"ר יצחק אייזיק ראזענפעלד ז"ל שי"ל בשנת תרע"ז, כתוב: "הובא לבית הדפוס בהשתדלות [וכו'] ובנה הרבני המופלג וו"ח הנגיד מו"ה משה ראזענפעלד נ"ו".

מוה"ר משה ז"ל הי"ד זוגתו מרת אסתר מלכה ע"ה הי"ד, נעקה"ש באוישוויץ ביום ח' תמוז תש"ד. גם נעקה"ש ילדיהם אהרן, זלמן ע"ה, הי"ד.

אלו יוצ"ח של מוה"ר משה ז"ל הי"ד זוג' מרת אסתר מלכה ע"ה הי"ד, שנשאו לפליטה והקימו משפחות עניפות:

א. בתם מרת בלומא ע"ה, בזיווג"ר אשת מוה"ר אהרן צבי היימאנן ע"ה הי"ד מבעקעש-טשאבא, בת דודה מוה"ר שלמה ז"ל חתן מוה"ר אליעזר פייז ז"ל. בזיווג"ש אשת מוה"ר רפאל מארקאוויטש ז"ל בדזשורסי סיטי ניו יארק. ב. בנם מוה"ר יצחק ע"ה בבארא פארק. ג. בתם מרת חיה אשת מוה"ר אברהם קעסלער ע"ה בפלעטבוש. ד. בנם מוה"ר אברהם ע"ה בחיפה, זוגתו מרת דבורה ע"ה הנ"ל בת דודו מו"ז מוה"ר שלמה היימאנן ז"ל הי"ד. ה. בתם מרת שרה ע"ה אשת מוה"ר יודא יונתן ראזנער ע"ה בקווינס. ו. בתם מרת רבקה ע"ה נפטרה ביום כ"ג ניסן תשס"ט, אשת מוה"ר אברהם דוב טרענק ב"ר פרץ ע"ה מאונגוואר, דרו בדזשורסי סיטי, ניו יארק. ר' אברהם דוב היה תלמיד ישיבת אונגוואר, בעלזא, חוסט. נפטר ביום ט' סיון תשס"א. יוצ"ח: א) בנם הרבני הנכבד

התורני מוה"ר **פרץ משה** ה"ו בסטעטן איילענד ואשתו האה"ח מרת **חיה ע"ה**. ב) בנם מוה"ר **אליעזר יצחק** ה"ו בבארא פארק, מחשובי המשפיעים לחסידי ברסלב בברוקלין. ג) בנם הרבני הנכבד מוה"ר **חיים דוד** ה"ו במאנסי. ד) בתם מרת **אסתר לאה** תחי' אשת הרבני הנכבד ר' **יצחק אייזיק גרובנער** ה"ו בטאראנטא. ז. בתם מרת **רויזא ע"ה** אשת מוה"ר **צבי וויינבערגער** ע"ה בקווינס. ח. בתם מרת **מרים** תחי' אשת מוה"ר **מענדל שנאלל ע"ה**.

ד. מרת רבקה יאקאב ע"ה ומשפחתה

מרת **רבקה ע"ה**, נישאה למוה"ר **צבי יאקאב ז"ל**, בנו של ר' **אליעזר יאקאב ע"ה** וזוג' מרת **חיה ע"ה**, מוה"ר **צבי** נולד בשנת תר"מ בכפר פריה הסמוך לעיר קראסנא, בנעוריו התייתם מאמו, ובשנת תרנ"ו הלך ללמוד לשיבת **פרעשבורג** תחת נשיאות רבו מרן בעל **שבט סופר זצ"ל**, בהיותו בן י"ח שנים נבחן על כל הש"ס אצל רבו השבט סופר זצ"ל (כך סיפר לי ש"ב מוה"ר **יעקב ווייס** ה"ו מירושלים, ששמע כן מבו דודו מוה"ר

אליעזר ז"ל בן מוה"ר שלמה זלמן **יאקאב ז"ל**, שזקיני הראה לו את ה"כתב" שקיבל מבעל השבט סופר על זה). ובהיותו בחור מופלג בתורה נבחר לחתנו של מוה"ר **אליעזר פיין ז"ל** והתיישב בעיר נאדי-סענט-מיקלאש, היה היחיד מכל צאצאי מוה"ר **אליעזר פיין ז"ל** שלא דר בעיר קאוואטשהאזא, הלך בדרך חותנו והיה מופלג בעירו במצות הכנסת אורחים, דבוק בצדיקי הדור, ובפרט נסע הרבה לגראסווארדיין להרבי מוויזניץ זצ"ל. ניצול מן המלחמה ונפטר ביום ח' **חשוון תש"ו**, נטמן בעיר טעמעשוואר.

ר' צבי יאקאב

וזה נוסח מצבתו (קבלתי ההעתק מנכדו ש"ב ר' יוסף יצחק ראטענבערג ה"ו): מקוננים אנחנו על אבינו /

איש יקר רוח ירא ושלם / מו"ה **צבי ע"ה** / בן מו"ה **אליעזר יאקאב ע"ה** / חתנו של מו"ה **אליעזר פיין ע"ה** / שנותיו היו מעט ורעים, רוב שנותיו / עסק בצרכי צבור באמונה / ביתו היה פתוח לרוחה לעניים / וגידל את בניו [לרחם תמיד] ... / נפטר ח' ימים לחדש **מרחשון** / שנת **תש"ו לפ"ק** / תנצב"ה

זוג' מרת **רבקה ע"ה** האריכה ימים, והיתה היחידה מבין ילדי ר' **אליעזר פיין ז"ל** שחיתה אחר המלחמה, נפטרה ביום י"א **חשוון תשכ"ו** ונטמנה בבני ברק.

יוצ"ח:

א. בתם מרת חיה ע"ה נפטרה ביום י' **טבת תשמ"ז**. בעלה מוה"ר **יחזקאל הירש ע"ה**, נפטר ביום ד' **סיון תשל"ט**. להם ששה ילדים: בנם מוה"ר **אברהם ה"ו** בירושלים. בתם מרת **רחל תחי'** ובעלה מוה"ר **מאיר העללער ה"ו** בגבעת חן. בתם מרת **לאה תחי'** ובעלה מוה"ר **יצחק גרינוואלד ה"ו** בבני ברק. בתם מרת **מרים תחי'** ובעלה מוה"ר **יצחק גרינבלאט ה"ו** ברעננה. בתם מרת **יהודית תחי'** ובעלה מוה"ר **אברהם הראל ה"ו**. בנם מוה"ר **אליעזר ה"ו** בעפולה.

ב. בתם מרת **גאלדא ע"ה** נפטרה ביום י"ט **תמוז תשנ"ג**, ובעלה מוה"ר **מרדכי פינקעלשטיין ע"ה** נפטר ביום ח' **שבט תשמ"ו**. בנם יחידם מוה"ר **אליעזר ה"ו**.

ג. בנם מוה"ר **שלמה זלמן ע"ה** ואשתו מרת **מלכה ע"ה**. מוה"ר **שלמה זלמן ע"ה** נפטר ביום ב' **תמוז תשס"א**. בנם מוה"ר **אליעזר ע"ה** בפרדס חנה ובסוף ימיו בירושלים. ומשפחתו החשובה.

ד. בנם מוה"ר **שרגא פייבל ליפא ע"ה** מפרדס חנה, נפטר ביום ח' **טבת תשכ"א** ונטמן ליד אמו בבני ברק. בנם **משה צבי ה"ו** בבני ברק. בתם **חיה תחי'** ובעלה מוה"ר **יצחק בראנד ה"ו** בעמנואל.

ה. בנם מוה"ר **משה ע"ה** מנתני'. בנו מוה"ר **אברהם ה"ו** בזכרון יעקב. בתו מרת **רייזל תחי'** ובעלה מוה"ר **אהרן צבי קראפט ה"ו** בבני ברק.

ו. בתם מרת **אסתר תחי'** ובעלה מוה"ר **אברהם יוסף ווייס ע"ה** בבית חלקי'. תלמיד ממרן הרה"ק **מסאטמאר זצ"ל** בקראלי. נפטר ביום כ"ב **תשרי תשנ"ד**. בתם מרת **רחל תחי'** ובעלה מוה"ר **יקותיאל זית ה"ו** בבני ברק. בנם מוה"ר **צבי ה"ו** ברחובות. בנם מוה"ר **יעקב ה"ו** בירושלים. בתם מרת **חנה תחי'** ובעלה מוה"ר **שלמה פריעדמאן ה"ו** בבני ברק. בנם מוה"ר **יצחק ה"ו** בנתני'.

ז. בתם מרת **מרים ע"ה** מבני ברק, נפטרה י"ג **אייר תשנ"ה**, ובעלה מוה"ר **משה ווערטהיימער ע"ה** נפטר כ"ג **אדר תשמ"ה**. בתם מרת **דבורה תחי'** ובעלה מוה"ר **אורי סילבערסטויין ה"ו** בירושלים. בנם מוה"ר **צבי ה"ו** בארה"ב.

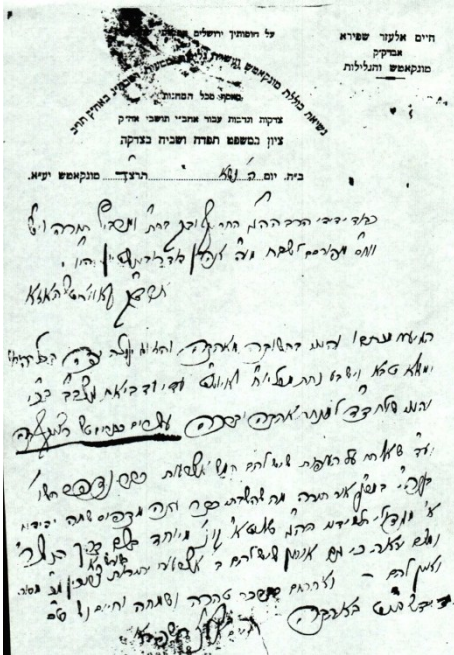
ח. בנם הב' **אברהם ע"ה** נטבע בן כ"א שנים בספינה על הדרך לא"י ביום ט"ז **אב תש"ד**.

ה. הרבנית **מרים רובינשטיין**

ע"ה ה"ד ומשפחתה

בתם האה"ח הרבנית **מרים ע"ה** ה"ד, אשת מו"ז הגה"צ **רבי אהרן דוד רובינשטיין זצ"ל** ה"ד אב"ד ור"מ דק"ק **קאוואטשהאזא**, מחבר **ספרי נטיעות אד"ר** על המועדים, **יד אהרן עה"ת** ושר"ת **וחידושי סוגיות**, **פרי אד"ר עה"ת** ומועדים שו"ת **וחידושי סוגיות**. [עליהם ועל צאצאיהם ראה במאמרי על משפחת שפרייזער-רובינשטיין בעלה 23, ועיי"ע בהקדמת בנו מו"ז מוה"ר **יחזקאל ז"ל** בספר **נטיעות אד"ר** הנדמ"ח בשנת תשס"ט, ואביא כאן פרטים אחדים שיש בהן משום חידוש].

גדול בתורה

מכתב המנח"א להגרא"ד רובינשטיין

לעיל. (רצ"פ צילום ממכתב מהגה"ק בעל מנחת אלעזר ממנוקאטש זצ"ל למר"ז זצ"ל, אשר מצאתיה בגנוזי בנו זקני מוה"ר יחזקאל רובינשטיין ז"ל, המכתב במילואו נדפס בס' איגרות שפירין אות רנ"ח).

גם כתב הרבה להירחונים אשר יצאו לאור בזמנו, ובפרט בירחון "תל תלפיות". ומספר נכדו ש"ב מוה"ר אברהם יוסף רובינשטיין ה"ו ששמע מכמה תלמידי חכמים חשובים משרידי דור העבר, כי היה מפורסם בין הרבנים והלומדים שאם א' הכותבים כותב בירחון תל תלפיות קושיא חזקה בש"ס או בהלכה ללא תשובה, יהיה במחברת שלאחריו תשובה ע"ז ממר"ז הגה"צ מקאוואטשהאזא זצ"ל עם חוות דעתו.

דורש טוב לעמו

מר"ז זצ"ל היה נודע לדרשן מפואר ונואם בחסד עליון, ודרש דרש דברים נפלאים מדבש מתוקים, משולבות בדברי מוסר ותוכחה. ושמעתי כמ"פ מבנו מר"ז הרה"ח ר' יחזקאל רובינשטיין ז"ל, שזכור לו כי אביו היה בעת שמחת אפריון של בתו הבכורה, ושבת שעלה המיול"ח לתורה היה בעיר קליינווארדיין, ומר"ז נתכבד לדרוש בביהמ"ד הגדול דשם, ודרש בשב"ק אחה"צ יותר משתי שעות, והביהמ"ד היה מלא וגדוש מבני העיר שבאו לשמוע את הדברי פי חכם חן שלו, עד שלא נשאר מקום פנוי בכל הביהמ"ד. ובעת שנכנס מר"ז זצ"ל להדרשה בקושי היה יכול להגיע לארוה"ק לדרוש מרוב דוחק המקום. גם זכר זקני ז"ל את הדרשה שדרש מר אביו זצ"ל בהיותו בחג הסוכות תש"ד בעיר בעקעש-טשאבא, כי מחמת צוק העיתים הם היו מהקהלות היחידות שהיה להם

אא"ז רבי אהרן דוד זצ"ל הי"ד היה תלמיד חכם מופלג. התמדתו בתורה היה עד אין לשער. וכה כותב תלמידו אא"ז הרה"ג ר' מאיר משה שפיטצער ז"ל בהקדמתו לס' יד אהרן מרבו זצ"ל: "התמדת לימודו היה למעלה מגדר האנושי, ממש לא הלך רגע אחד בלי תורה, אני זכיתי לטייל אתו בלילה בימי הקיץ בגן הסמוך לדירתו ולא פסק פומיה מגירסא, וכן בהלכו לביהכנ"ס לא היה דיבורו אלא בדברי תורה". ועיי"ש עוד על אודות דרך לימודו וכו'.

גם כתב הרבה תשובות להלכה ולמעשה, אף גם שקיל וטרי עם רוב גדולי דורו. שמו ודברי תורתו אכן נזכרו בהרבה ספרים מגדולי זמנו אשר מתארים אותו בתוארים מופלגים. גם נשאר מעט מזעיר מחידושו ומתשובותיו, ונדפסו בהספרים שזכרו

ד' מינים, ומו"ז מרוח חביבות המצוה נסע לשם לחג הסוכות כדי לקיים מצות ארבעה מינים, ונתכד לדרוש ודרש דרשה ארוכה מתובל בדברי התעוררות לתשובה ודברי התחזקות לבל יפלו ח"ו בפח היאוש. גם כשנסע בא' השבתות בשנת תש"ד לעיר פעסט להיות בצ"ק של כ"ק אדמו"ר הרה"ק מבעלזא זצוק"ל, נתכבד שם ע"י אחיו הגה"צ מהר"ם מבילוגריי אצל לדרוש, ודרש דרשה ארוכה שהתפעלו כל השומעים.

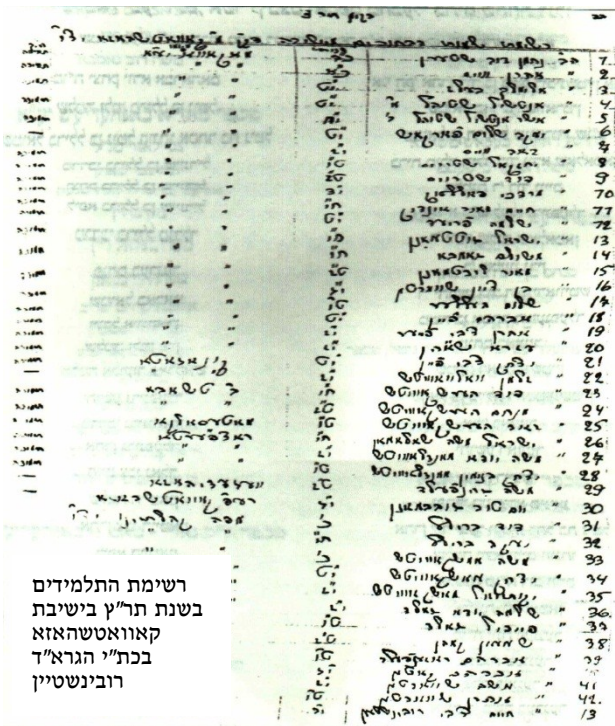
בנו מו"ז הרה"ח ר' יחזקאל רובינשטיין ז"ל כותב בהקדמתו על הס' נטיעות אד"ר (הנדמ"ח בשנת תשס"ט) וז"ל: מה אומר ומה אדבר, לבי יחיל בקרבי בהעלות על זכרוני הני פנקסים גדולים מלאים זיו וחידושים נפלאים בכל מקצועות התורה בהלכה בפלפול ובמילי דאגדתא, ולדאבוני רובם ככולם נאבדו בימי הזעם. אמנם זאת נחמתי שברוב חסדי חמל עלינו והשאיר לנו שריד מכתבי ידו, ובחסד עליון זכיתי למצוא אוד מוצל מאש מקצת מן המקצת (וכו').

תופס ישיבה

בשנת תרע"ז עם התמנותו לרב העיר, גם פתח שערי ישיבתו, והרביץ תורה לתלמידים מופלגים לערך כ"ז שנים, ישיבתו היתה מפורסמת כאחת הישיבות החשובות באונגארן, ברבות השנים למדו שם בכל זמן לערך חמישים תלמידים, שהיה מספר חשוב לתלמידי ישיבה בהשנים ההם (ראה בספר 'טויזנט יאהר אידיש לעבן אין אונגארן' מהרב יקותיאל יהודא גריננואלד אשר מונה מספר תלמידי הישיבות באונגארן, וביניהם הישיבה

בקאוואטשהאזא עם חמישים תלמידים. וראה כאן צילום מרשימת התלמידים משנת תר"ץ, בכתב ידו של מו"ז זצ"ל, והעמיד בו תלמידים הגונים וישרים.

אהבתו להתלמידים היתה בלי מצרים. לדוגמא, ראה מה שכותב הגה"צ רבי יצחק בנימין מענדלאוויטש זצ"ל אבדק"ק פישפיק-לאדאני בהקדמתו על הספר יד אהרן הנ"ל: רבינו אהב את תלמידיו ממש כנפשו ודאג עבורם הן במילי דשמיא והן במילי דארעא, ושמח בשמחתן כאילו היה שמחת בניו, ובעת שנתקבלתי לרב אב"ד בק"ק פישפיקלאדאני

רשימת התלמידים בשנת תר"ץ בישיבת קאוואטשהאזא בכת"י הגרא"ד רובינשטיין

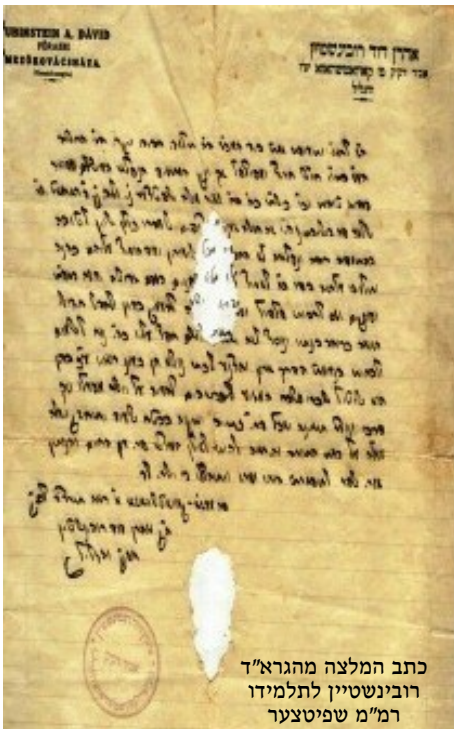
והיה אז גם יום חתונתי ונסעתי לאדמו"ר זצ"ל לבקשו ולהזמינו ליום שמחתי, ונשארתי שמה גם על שב"ק, ומאוד שמח עמדי וכבדני לדרוש בבית הכנסת, בתחלה סרבתי בפרט לדרוש בפני אדמו"ר כי לא הייתי עוד רגיל באלה, אבל הפציר בי מאוד מאוד ואמר כי זה הוא כבודו, ובע"כ קבלתי עלי דברי רבי. וכו'. עיי"ש.

כאמור, הקשר העז בין התלמידים לרבם הנערץ גם אחר שעזבו את כותלי ישיבתו, כדאי להביא קטעים מפתחה וחתומים שנשארו לפליטה וישנם תחת ידינו, שכתבו תלמידיו אחר שעזבו את ישיבתו, ובו רואין קצת על החיבה והאהבה הבלתי ישוער שהעניק מו"ז זצ"ל לתלמידיו במלוא חפניים.

לפנינו פתיחת וחתומת מכתב ממוה"ר אשר אנטשיל שטוהל ע"ה מתלמידיו המובחרים של מו"ז זצ"ל:

שלום לאדמו"ר הגאון וכו' שליט"א, אבדק"ק מעזא-קאוואטשהאזא יצ"ו.

אחדשה"ט ושתוה"ק ברתת ובזיע באימה ופחד אקוד ואשתחוה ואנשק ידיו וברשפי אש אהבה עזה אבוא בזה בברכת "מזל טוב" עבור ההתקשרות החיתון עם בתו בשעה טובה ומוצלחת, והיות שאין לבוא אל שער המלך ריקם אמרתי להציע לפני מרן אדמו"ר שליט"א איזה ענין והערות, ואני טרם אחלה לדבר, דבר נא כל מדה בקשה לסלוח לי שאני הדל והשפל הרהבתי עוז בנפשי להרהר אחר מנהגו אשר אנכי אציע כעת, אולם זאת הוא מבטחי שיראה בעיני הטהורים שאין אני ח"ו כמהרהר רק כתלמוד השואל, ע"כ תקותי חזקה שבוודאי לא ימנע הטוב מהדורש טוב, מלהשקנו ממעינות חכמתו הרבה....

הנה אחרי כל זה אכפיל בקשתי ואפיל תחינתי לפני אדמו"ר שליט"א, נא ונא לבל ירגיז עלי בדבר הזה אשר העזתי מצח לגשת לחצרות קדשו בדברים כאלה, אבל מה אעשה כי אין לי על מי להשען רק עליו, וההכרח לא יגונה, ובטוח אני על גודל צדקתו שבוודאי ישום עיניו על דברי ולהשיבנו כדי להחיות את נפשי.

כ"ד תלמידו ועבדו המתאווה לשתות בצמא מבאר תורתו הקדושה.

אשר אנטשיל שטוהל

והרי פתיחת וחתומת מכתב מאא"ז הרה"ג ר' מאיר משה שפיטצער ז"ל מתלמידיו המובחרים של מו"ז זצ"ל, שכתב בלמדו בישיבת מונקאטש אצל רבו הגה"ק בעל מנח"א. אחר שעזב את ישיבת מו"ז זצ"ל:

שלומים מרובים, כטל וכרביבים, לכבוד אדמו"ר הרב הגאון חו"פ מפורסם לשם ולתפארת, פאר הדור, האבדק"ק מ'קאוואטשהאזא שליט"א.

אחר שום שלום וברכה כראוי וכיאות.

הנה שמחה וגיל ברעדה תבואנה כי חבה יתירה נודעת לי, רוח אהבה ובתקשרות הנפש, ע"י תשובתו הרמה, וחופץ מה שהראה תקפו וגבורתו על אפיקי ש"ס ופוסקים, נוכחת לדעת כי עודן חביבותי גבי כבוד מורי ורבי ה"ו ואורו עיני משמחת קריאת האגרת, ובה הרשיתי לי לבוא עוה"פ כתלמיד השואל מרבו לפתוח לו שערי תורה....

ואף שיש עוד להאריך בזה, אמנם לא רציתי להטריח עוד על כ"ק אדמו"ר שליט"א, ואקוה שיאבה בטובו לשום עיון עיני על דברי, ולהשיבנו תשובה נכונה להדריכנו בדרך אמת לאמיתה של תורה.

והננו בזה תלמידו נצח הדושת"ה ברגשי כבוד ויקר ושותה בצמה דבריו, רב זעירא ורב קטינא דמן חבריא.

מאיר משה שפיטצער

זה פתיחת וחתמת המכתב מרבו מו"ז זצ"ל:

שוכט"ס לכבוד אהובי תלמידי נחמד ונעים, הבחור החשוב המופלא ומופלג בתורה, ויראת שמים, קנן חדש מלא ישן, חריף ומפולפל, המתמיד הנפלא, מלא וגדוש, כבוד שמו תפארתו, כ"ה מאיר משה שפיטצער נ"י.

אחדשה"ט, נועם יקרתך המלא מד"ת קבלתי, והמה מעולפת ספורים דברים נאים ומסובכים בפלפול וסברא ישרה, ראויים להעלות על שלחן מלכים, והנני להשיבך כיד ה' הטובה..... ומאפיסת הפנאי הנני מקצר באומר ובדברים, ואתה אהובי תלמידי תעלה ותצליח על במתי התורה והיראה לעשות פאר והוד לתורה לשם ולתהלה בקרב הארץ.

רבך הדו"ש באה"ר ומקוה לך כט"ס מקירוב הלב

הק' אהרן דוד רובינשטיין

חופק"ק והגליל

ובמכתב אחר כותב לו:

אחדשה"ט, יקרת מכתבך המלא מד"ת בחריפות ובקיאיות קבלתי לנכון, ומאוד שמח לבי בראותי ב"ה תלמידי מעשי ידי מצליחין ועולין על במתי התורה והיראה, ואבא על סדר דברין הנעימים... ואתה אהובי תלמידי חזק ואמץ בתורה ויראה, ותעלה מעלה מעלה ע"ג מעלות בית ד', לתפארת בית אביך ובית ישראל.

רבך הדו"ש באה"ר

אהרן דוד רובינשטיין

חופק"ק והגליל

גבאי קודש לכולל אונגארן

על אף טירדותיו המרובים בהנהגת הקהלה והישיבה עכ"ז גם מצאה ידו לעשות למען עניי ארצינו הקדושה תובב"א, ועסק בכל נפשו לקבץ מעות לקופת כולל שומרי החומות לצדקת רבי מאיר בעל הנס כולל אונגארן בירושלים עיה"ק, ופעל ועשה בקהלתו ובכל גלילות רבנותו להתרים הקהל למען הקופה הקדושה. רצו"פ צילום ה'נזר

כתב 'נזר גבאות קדש' מכולל אונגארן להגרא"ד רובינשטיין

גבאות קדש' שנתנה הנהלת הכולל למר"ז זצ"ל, נחתם ביום ' מנחם אב תרפ"ז. (הצילום הגיע לידינו לאחרונה מהמשרד של כולל שומרי החומות בארה"ב. תשו"ח להם).

על קידוש השם

על מדריגות הנעלות בדביקות השי"ת שזכה מר"ז זצ"ל בעבודת השי"ת שלו, יעיד מה שסיפר לי הישיש מר"ה אליעזר סוניאג הל"ו מקאליפארניע, שהוא היה על הרכבת יחד עם מר"ז זצ"ל על הדרך להמחנה ההשמדה אוישוויץ, ובמשך כל אורך הדרך היה מר"ז זצ"ל שש ושמח על שנפל בגורלו לעשות נחת רוח להשי"ת וליהרג על קדושת שמו יתברך, ובו בזמן חיזק ואימץ את הנוכחים סביביו שיעשו רצונו יתברך בשמחה ובדביקות. ובהגיעם לאוישוויץ היה מר"ז זצ"ל שר ומרנן את הניגון רננו

צדיקים לה', וככה הוכנס להגאז קאמער הארורה, וקידש שם שמים ברבים, ונעקה"ש ביום ח' תמוז תש"ד. יחד עם זוגתו הרבנית הצ' מרת מרים ע"ה הי"ד. וכמה מיוצ"ח רוב בני קהלתו שהיו דבוקים בו בכל לבם ונפשם. ה' ינקום דמם ונקם ישיב לצרינו.

ו. מוה"ר שלמה זלמן פיין ע"ה ומשפחתו

מוה"ר שלמה זלמן פיין ז"ל מקאוואטשהאזא, נולד לערך בשנת תרמ"ט, ונקרא ע"ש זקינו אבי אביו ר' שלמה זלמן פיין ז"ל. מספרת בתו הישישה מרת גיטל גרינפעלד שתחי' מקאליפארניע, כי לר' אליעזר נולדו קודם חמש בנות, וא' מצדיקי הדור בירך אותו שיושע בבן זכר, ואז נולד לו בנו אביה מוה"ר שלמה זלמן ז"ל.

נשא בזיווג' את מרת מרים ע"ה, שהיתה בת דודו מוה"ר מאיר הלוי לעווי ז"ל ממאקאווא זוג' מרת אסתר ע"ה אחות אביו. ונקראתה ע"ש זקינתה מרת מרים ע"ה אשת ר' שלמה זלמן פיין ז"ל. בשנת תרע"ג מופיע שמו במעות קדימה של הספר 'מים חיים': ר' זלמן פיין מדפיס.

נולדו להם:

א. בתם מרת **אסתר** ע"ה הי"ד, זוגתו בזיווג"ר של מוה"ר **משה ברילל** ז"ל הנ"ל בת דודה מוה"ר **שלמה זלמן** ז"ל. נהרגה קה"ש עם ארבע ילדיה, הי"ד. - מרת אסתר ע"ה בהתייתמה בנעוריה מאמה כדלהלן, נתגדלה בבית דודה מוה"ר שלמה זלמן ברילל ז"ל, ובהגיעה לפירקה נישאה לבנם מוה"ר משה ז"ל הנ"ל.

ב. בתם הבתולה **שינדל** ע"ה. נפטרה בת י"ט שנים, ביום **כ"ד תמוז תרצ"ה**, מנ"כ בקאוואטשהאזא.

היתה כלה מיועדת עם החתן **חיים צבי ליכטמאן**, בנו של מוה"ר אהרן ליכטמאן ז"ל ממאקאווא וזוג' מרת רחל מירל ע"ה, בתו של דו"ז מוה"ר חיים צבי שפרייזער ז"ל

ממאקאווא, בן אא"ז הג"ר יצחק אייזיק שפרייזער זצ"ל מבאטאניא. [ראה באריכות במאמרי בעלה 23]. וקרוב להזמן המיועד להחתונה אירע אסון נורא שהכלה נפטרה אחר שחלתה כמה ימים.

אחותה מאב מרת גרינפעלד שתחי' מספרת כי זוכרת כי הפטירה של אחותה ע"ה היתה אסון גדול שהחריד את כל בני העיר, ואף גם כי באותו קיץ שנת תרצ"ה נפטרו בחודש אייר זה אח"ז מוה"ר משה ליפמאן פיין ז"ל בנו של ר' אליעזר שנפטר בחצי ימיו, ובשבת שלאחריו נפטר אביו מוה"ר אליעזר ז"ל. וכשני חדשים אחריו אירע האסון בפטירת נכדתו של ר' אליעזר, הכלה **שינדל** פיין ע"ה. גם זוכרת ההספד של מו"ז הגה"צ מקאוואטשהאזא זצ"ל שעורר את העם בדברי כיבושין, ובתו"ד אמר בבכי גדול כי בזה שני חדשים נלקחה מהמשפחה בזאח"ז 'א מיטעלגאטיגער בויס און דערנאך א אלטער בויס און יעצט א יונגער בויס', ועורר את הקהל לתשובה ותיקון המעשים.

ג. בנם **משה** ע"ה הי"ד.

אם הבנים מרת **מרים** ע"ה נפטרה ביום כ"ו אלול **תרפ"א**, בת ל"א שנים, ומנוח"כ בקאוואטשהאזא.

מוה"ר שלמה זלמן ז"ל נשא בזיווג"ש את זוג' מרת **אסתר** ע"ה הי"ד בת מוה"ר **אהרן שווארץ** ז"ל ממאקאווא. נולדו להם: א. בתם הבתולה **רייכל** ע"ה הי"ד, נעקה"ש. ב. בתם האה"ח הישישה מרת **גיטל גרינפעלד** תחי' מקאליפארניע, היא השרידה היחידה מיוצ"ח של ר' שלמה זלמן ע"ה, נתייתמה בנעוריה מאביה ע"ה ואמה גידלה אותה. היא מספרת שאמה ע"ה נישאה שנית בעיר ממאקאווא אחר מות אביה, וזמן קצר אח"כ נפטר גם בעלה השני. היא ואמה נשארו לגור במאקאווא, והלכה הרבה לבקר בבית זקינה הרה"ח מוה"ר אליעזר פיין ז"ל, וזוכרת היטב את

הפלגתו במצות הכנסת אורחים ומחשיבותו בעיני כל בני העיר וגלילותיה. מרת גיטל תחי' היא אשתו של מוה"ר **מנחם צבי ב"ר יהושע ומירל גרינפעלד ז"ל** יליד קאוואטשהאזא, תלמיד בישיבת סערדהאלי ט' זמנים ואח"כ למד בישיבת פאפא. נישאו אחר המלחמה בקאוואטשהאזא, ומוה"ר צבי ע"ה ויבלח"ט זוגתו מרת גיטל תחי' עסקו שם לטובת הילדים היתומים שארית הפליטה שששבו ללא הוריהם שנעקה"ש. גם עסקו בהצלת הביה"ח בעיר וגדרוהו קצת בגדר אשר היתה בזה ישועה פורתא להצלת הביה"ח בעיר.

(ובחודש תשרי דהאי שתא זכינו בעז"ה ע"י נדבת לבם של בני משפחתנו צאצאי יוצאי העיר לבנות גדר חדש ולנקות הביה"ח כראוי וכיאות ליקרא דשכבי). לפנינו ציור מכתב 'זכרון' שכתב מוה"ר צבי ז"ל לתושבי קאוואטשהאזא שנהרגו עקה"ש ותלה אותו בביהמ"ד בעיר לזכרון. מוה"ר מנחם צבי ע"ה נפטר ביום כ"ה אייר תשס"א. הקים יחד עם תבלח"ט זוגתו תחי' דורות ישרים לשם ולתפארת.

מוה"ר שלמה זלמן ע"ה נפטר בחיי אביו ואמו בשנת ל"ה לחייו, ביום כ"ח תמוז תרפ"ד, מנוח"כ בקאוואטשהאזא.

יוצ"ח מזיווג"ר שנשארו רח"ל יתומים מאב ואם נתגדלו בבית זקינם מוה"ר אליעזר פיין ז"ל, ובבית חתנו מוה"ר שלמה זלמן ברילל ז"ל.

זוג' מרת אסתר ע"ה הי"ד, נעקה"ש ביום ז' תמוז תש"ד, עם בתה הבתולה רייכל ע"ה הי"ד.

ז. מוה"ר משה ליפמאן פיין ע"ה

מוה"ר משה ליפמאן ז"ל מקאוואטשהאזא, נקרא ע"ש זקינו ר' אליעזר ליפמאן קליין ז"ל, ולא נקרא בשם אליעזר כי זה היה שם אביו. נפטר בחצי ימיו במוצש"ק ט' אייר תרצ"ה. ימים אחדים לפני פטירת אביו ז"ל שנפטר ביום השב"ק שלאחריו ט"ו אייר.

ניתן להעיר כי ברשימת הלידות של קאוואטשהאזא ברשימות הנולדים ל-Lazer Fein וזוג' Rozalia Klein, מצאנו את בנותיהם: **שינדל** (מרת שינדל ברילל ע"ה) **סאלי** (לכאורה זקינתי מרת שרה היימאן ע"ה), ועוד בת בשם Karolin שנולדה ביום א' ניסן תרמ"ב, וברשימת הנפטרים מוזכרה שהבת Karoline מתה ביום כ"ב ניסן תרמ"ה בת 4 (!) שנים בפטירתה. עוד נזכר שם בת באותו שם Karoline שנולדה ביום ז' טבת תרמ"ה, לכאורה היא א' מהבנות הנ"ל.

ג) מוה"ר אברהם פיין ז"ל

בן שלישי של מוה"ר שלמה זלמן ז"ל ה"ה מוה"ר אברהם ז"ל, אין בידי פרטים עליו ועל צאצאיו. עדיין לא נשוי בשנת תר"מ כנ"ל שנזכר בשנה ההיא ברשימת הפרעמקראנטען שבס' הישר והטוב "הבחור אברהם". ברשימת העיר מאקאווא יש **אברהם פיין** בן SOLOMON וזוג' MARIA DEUTSCH שנשא בגיל 23 את JOHANNA HACKER בת IGNAZ/KATALIN KOHN מעיר FEKETEGYARMAT, החתונה התקיימה שם ביום ז' תמוז תר"מ, אולי זהו ר' אברהם ב"ר שלמה זלמן. בקונטרס תכתב לדור אחרון הנ"ל נרשם שר' אברהם דר בקונאגאטא ובבעקעש-טשאבא.

(יל"ע מיהו הרה"ג ר' אברהם פיין הי"ד מבאניהאד, חתנו של מוה"ר מיכאל דוב יוסט ע"ה מבאניהאד, שראיתי שמו מוזכר בספרים).

ד) מרת אסתר ע"ה ובעלה מוה"ר מאיר לעווי ע"ה ממאקאווא

האה"ח מרת אסתר ע"ה, בתו של מוה"ר שלמה זלמן פיין ז"ל, היתה אשתו של מוה"ר מאיר לעווי ע"ה ממאקאווא.

יש לשער שהמצבה בעיר קאוואטשהאזא של 'אסתר בת שלמה פיין ומרים' שנפטרה בשנת מ"ד לחייה ביום כ"ב אב תרס"ו היא מצבתה, ואם כן היא נולדה לערך בשנת תרכ"ב, והשנים מתאימים שתהיה בתה של ר' שלמה זלמן ז"ל וזוג' מרים ע"ה.

מיוצ"ח של מוה"ר מאיר לעווי ע"ה וזוג' אסתר ע"ה, נודע לנו על:

א. בנם מוה"ר ישראל צבי הלוי לעווי ז"ל הי"ד ממאדיאר-באנהעדיעש (Magyarbánhegyes) בגלילות של קאוואטשהאזא. נשא בזיווג"ר את מרת מילכה ע"ה בת מוה"ר שלום צבי מארקוס ז"ל מבאניהאד, נפטרה בימי עלומיה באחרון של פסח עת"ר מנר"כ בקאוואטשהאזא, והניחה שני בנים צעירים. ר' ישראל צבי נשא בזיווג"ש את אחותה מרת רחל לאה ע"ה, ר' ישראל צבי וזוג' רחל לאה ע"ה נעקה"ש. מזיווג"ר נולד לו שני בנים, ומן המלחמה ניצול רק בן א' מוה"ר אליעזר לעווי ע"ה מנאדי-באנהעדיעש (Nagybánhegyes), נשא את זוג' לבית פריעדמאן ונולד להם בן א'. זוג' והילד נעקה"ש, הי"ד.

אחר המלחמה נשא את חוה לבית שפיטץ משאראש-פאטיק, יוצ"ח ר' ישראל צבי הי"ו ובתו מרת מילכה ינאי תחי', להם משפחה עניפה. ומזיווג"ש נולד לו ר' ישראל צבי א. בתו פיגא ע"ה אשת ר' אפרים ציטראן ז"ל הי"ד נעקה"ש עם יוצ"ח הי"ד. ב. בתו שיינדל אשת ר' שמעון כהן, נהרגה במלחמה, בעלה ניצול ודר ברחובות. ג. בנו הב' משה הי"ד. ד. בנו מוה"ר שלמה ע"ה, זוג' בזיווג"ר מרת טוביא ע"ה בת דודו הרה"ג ר' יוסף לייב מארקוס ר"מ בבאניהאד, נהרגה עם ב' בנותיו לאה ואסתר, הי"ד. ר' שלמה שרד ונשא את זוג' מרת יוטל ע"ה בת ארי' יודא רייכמאן ז"ל מסיקסא, דרו בתפרח, הקימו משפחה עניפה בארה"ק (בין יוצ"ח בנו ר' ישראל צבי מקרית צאנז נתני' ממנו קבלתי חומר על משפחת לוי). ראה בקונטרס 'והיה מחניך קדוש' (ירושלים, תשנ"ה) קוים קצרים לדמותו של מוה"ר שלמה ז"ל, וכן נדפס שם צוואתו. [מח"ס זכרון שלמה, בני ברק תשנ"ט]. ה.

בתם בילא ע"ה אשת מוה"ר ישראל נוימאן בירושלים, להם משפחה עניפה.

ב. בתם של מוה"ר מאיר לעווי וזוג' אסתר ע"ה, האה"ח מרת מרים ע"ה (כנראה ע"ש זקינתה מרת מרים ע"ה אשת מוה"ר שלמה זלמן פיין ז"ל) נישאה לר' שלמה זלמן ע"ה בן דודה ר' אליעזר פיין כנ"ל.

שמעתי מנכדם מוה"ר ישראל צבי הלוי לוי הי"ו מקרית צאנז נתני' שקבלה בידו שמשפחתו מתייחסים להגה"ק רבי אורי פייבל מדובענקא זצ"ל בעל אור החכמה זצוק"ל, ומפי השמועה שמע שהיא ע"י משפ' פיין, דהיינו שכל נכדי ר' שלמה זלמן פיין ז"ל מתייחסים לו, לע"ע לא נודע לי הקשר.

*

ברשימות העיר יש גם א' בשם JOZSEF FEIN בן SOLOMON וזוג' MARIA DEUTSCH שנשא בן 26 שנים את REGINA LOWY בת HERMAN וזוג' RACHEL GOMBO ביום 25 פבר' 877. אולי הוא עוד בן של ר' שלמה זלמן, או הכוונה לר' יואל פיין הנ"ל שלא נודע לי שם אשתו והוריה.

*

סיכום מבני משפחת פיין הנקברים בביה"ח בעיר קאוואטשהאזא יע"א

ממשפחת מוה"ר אליעזר פיין ז"ל וזוגתו מרת שיינדל ע"ה

מק"ק מאקאווא

(1) בנם יעקב בן לאזר פיין (כן נראה, ויש לברר). (2) האה"ח מרת מרים פיין ע"ה אשת בנם מוה"ר שלמה זלמן ע"ה. (3) מרת אסתר ע"ה, אשת מוה"ר מאיר לעווי ע"ה. בת בנם מוה"ר שלמה זלמן ומרים פיין ע"ה (כן נראה, ויש לברר). (4) מוה"ר שלמה זלמן פיין ע"ה

בן בנם מוה"ר יואל ע"ה. 5) מרת מילכה לעווי ע"ה אשת ר' ישראל צבי סג"ל לעווי מבאנהעדיעש ב"ר מאיר ואסתר הנ"ל. 6) יסכה בת ר' יעקב ומלכה פיין ע"ה (כנראה בת הנ"ל).

ממשפחת מוה"ר אליעזר פיין ז"ל וזוגתו מרת רחל ע"ה מק"ק קאוואטשהאזא

7) מוהר"ר אליעזר פיין ז"ל. 8) האה"ח מרת רחל ע"ה אשת מוהר"ר אליעזר פיין ז"ל. 9) בנם מוה"ר שלמה זלמן פיין ז"ל. 10) בנם מוה"ר משה ליפמאן פיין ז"ל. 11) האה"ח מרת מרים פיין ע"ה אשת בנם מוה"ר שלמה זלמן פיין ז"ל. בת ר' מאיר לעווי ואסתר פיין הנ"ל. 12) חתנם מוהר"ר שלמה זלמן ברילל ז"ל. 13) בתם מרת שיינדל ע"ה אשת מוהר"ר שלמה זלמן ברילל ע"ה. 14) נכדתם

הבתולה שיינדל ע"ה בת בנם מוהר"ר שלמה זלמן ומרים פיין ע"ה. 15) נכדם הילד יחזקאל ע"ה בן מוה"ר חנני' יו"ט ליפא ז"ל בן חתנם מוה"ר שלמה היימאנן ז"ל וזוג מרת שרה ע"ה.

עוד מצבה א' יש ממשפ' פיין. מרת חאנלא פיין ע"ה בת ר' שלמה. לא הצלחתי לזהות מיהי. אולי היא גם אחותו של זקיני ר' אליעזר ז"ל בתו של אביו ר' שלמה זלמן ז"ל.

*

בשנים האחרונים נוכחנו לדעת שהביה"ח בקאוואטשהאזא מוזנח מאוד, לא נגדר בגדר כראוי, וכן היה הרבה מצבות שנפלו על הארץ ונשקעו. ויקרא דשכבי היה מחולל באופן מבהיל. בס"ד זכינו לייסד את ה"וועד לתיקון ולשמירת הביה"ח בעיר קאוואטשהאזא", וע"י סיוע צאצאיהם וצאצאי צאצאיהם של ראשי המשפחה החשובים שנזכרו לעיל, זכינו ובחודש תשרי תשע"ו העעל"ט בנו גדר חדש בתכלית היופי, וכן הקימו ושיפצו את כל המצבות, וניקו את כל שטח הביה"ח, את הכל עשו ראשי מוסד הק' "אבותינו" שבניו יארק הפועלים בנחישות למען שמירת ותיקון בתי חיים באייראפע. ישלם השי"ת פעלם של העושים והמעשים להתברך בכל משאלות לבבם כל הימים.

בית החיים בקאוואטשהאזא לאחר התיקונים

בית החיים בקאוואטשהאזא לפני התיקונים

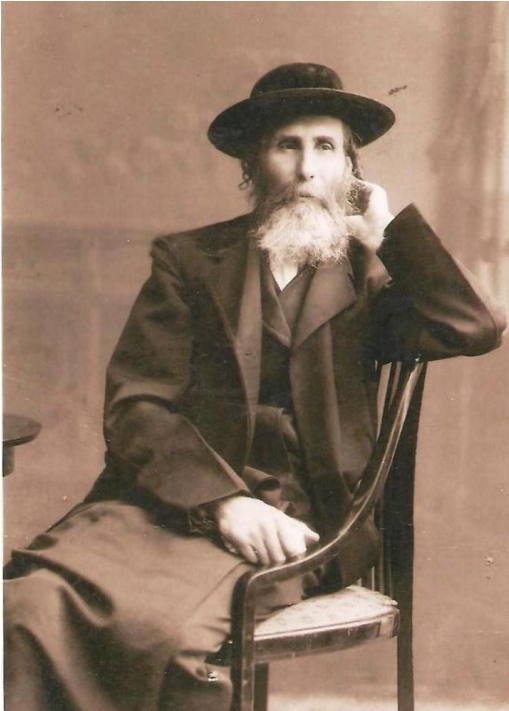

הרב ברוך פריינד - ירושלים

בנו של הרב מאדא - רבי דוד וועבער

ולתולדות בנו רבי זלמן וועבער וצאצאיו

המשך המאמר על משפחת וועבער שהופיע בעלי זכרון מס' 24, כאמור היו להרב מאדא - רבי מרדכי אליעזר וועבער - שני בנים, הגדול רבי דוד והשני רבי בן ציון, את מאמרנו זה נקדיש על הענף של רבי דוד וועבער ובנו רבי זלמן יו"ט יקותיאל ליפא זצ"ל.

רבי דוד וועבער

ר' דוד נולד לערך בשנת תרי"א-ב, ונקרא ע"ש זקנו אבי אביו שנרצח בליל ר"ח שבט תר"ט. הרב מאדא כותב שבשנת תרי"ב כשנתמנה לאב"ד פעטראוואסאלע כבר היה לו בן. כשהגיע לפרקו שידך לו הרה"ק מצאנז זי"ע את מרת רחמה בת הרה"צ ר' אהרן זעליג אב"ד ווישניצא בנו של הגאון הגדול הרה"צ רבי אריה לייב ליפשיץ זי"ע בעל ה"אריה דבי עילאי" חתן הרה"ק ה"ישמח משה" זי"ע מאוהעל. בעת נישואיו זקנתו מרת ליבלא עוד היתה בחיים, כי אביו כותב במדבר קדמות שאמו נתנה לו לחתונת בנו ר' דוד סך ארבע מאות ר"כ, ודודו ר' מרדכי שטיין החזיר לה את הכסף כדי שתוכל לכלכל את עצמה לעת זקנתה.

עלה לארה"ק יחד עם הוריו זוג'

ובתו אלטע בשנת תרל"ה, התפרסם כתלמיד חכם מופלג וירא שמים מרבים, היה מבכירי העסקנים בבניית בית הכנסת חסידים בשכונת בתי אונגרין, ושימש כאחד הממונים בכולל שומרי החומות, וגם נסע לחו"ל עבור הכולל. בשנת תרס"ה יצא עם משלחת מטעם הכולל לקבל את פני הרבנים והחכמים חברי המשלחת ההונגרית והמדינות הסמוכות, שהגיעו לבקר בירושלים כדי להתעניין במצב התושבים שבה ולתמוך בהם. נפטר ביום ה' ניסן תר"צ ונטמן סמוך לאביו בהר הזיתים, זוג' מרת רחמה נפטרה ביום ה' אדר תרס"ג ושם מנ"כ.

צאצאיהם:

א. רבי זלמן יו"ט יקותיאל ליפא. ב. רבי פנחס לייביש. ג. מרת אלטע חנה רחל נישאה לרבי אליעזר יוסף לדברג. ד. מרת מנוחה נישאה להרה"ג ר' שמעון משה שמואל בהרה"צ ר' עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל. ה. רבי אהרן.

א. רבי זלמן יו"ט יקותיאל ליפא וועבער

נולד בירושלים שבין החומות ביום י' טבת תרל"ו. נשא בשנת תרנ"ד את מרת חיה רויזא בת הרה"צ ר' יצחק וועליטצקער-אשכנזי חתן הרה"צ רבי אשר אנשיל אשכנזי בן הרה"צ ר' יואל מזלאטשוב בן הרה"צ ר' משה דוד מטאלטשוב זי"ע. ר' אשר אנשיל היה חתן הרה"צ ר' חנוך העניך מאלעסק חתן הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע. מרת חיה רויזא נולדה באלעסק ביום ב' כסלו תר"מ, עלתה עם אביה בשנת תר"נ לארץ הקודש. החתונה התקיימה בחודש אדר תרנ"ד בירושלים עיה"ק, וכ"ק מרן מהר"י מבעלזא שלח מכתב ברכה ודורן דרשה בו ציין "לנכד אחותי", אולם עד שהגיע המכתב לירושלים, הגיע גם הידיעה המרה על הסתלקות מרן מהר"י זי"ע.

בשנת תרע"ה, בעת מלחמת העולם הראשונה, נסע לחו"ל והתיישב בפרנקפורט ושימש כרב בבית הכנסת ליוצאי גאליציע, משם נסע להסתופף בצילו הקדוש של הרה"ק מרן המהר"ד מבעלזא זי"ע וכן אצל בנו הרה"ק מרן מהר"א זי"ע, כאשר בהוראת המהר"א זי"ע הכריזו אותו בעת העמדת יין וכד' בתואר "פראנקפורטר רבי".

רבי זלמן וועבער

בתחילת שנות תר"צ חזר להשתקע בארצנו הקדושה, בה נודע כתלמיד חכם גדול ואיש חסיד, ענוותן ושפל ברך ומנכיי הדעת שבירושלים, היה ממונה בכלל שומרי החומות, וחתום על מכתב בקשה עבור הכולל ביחד עם הרה"ק ר' יואל טייטלבוים ז"ע כשעדיין היה רב בקראלי שנכתב במירון בשנת תרצ"ב [צילום המכתב ראה ב'עלי זכרון' 17 עמ' עו]. וכשביקר כ"ק האדמו"ר בירושלים בנסיעה זו, הגיע לבקרו בביתו בשכונת בתי אונגרין מפאת קירבת המשפחה שביניהם. בשנת תש"ד כשעלו כ"ק מרן מהר"א מבעלזא ז"ע ואחיו כ"ק מהר"מ מבילגורייא ז"ע לארה"ק כבר היה חולה, ולא הספיק להתראות עם כ"ק מרן מהר"א ז"ע, מרן רצה ללכת לבקרו בבית

החולים שערי צדק שם שהה בימי חוליו, והדבר נדחה מיום ליום, עד שביום כ' אדר הורה מרן לאחיו כ"ק מהר"מ מבילגורייא, שילך לבקרו בשליחותו יחד עם הגה"צ רבי אלימלך אשכנזי זצ"ל חתנו של רבי זלמן וועבער, וזירזו שלא ידחה הדבר כלל, ואכן הספיק לבקרו באותו יום, ולמחרתו ביום כ"א אדר תש"ד נלב"ע, ומנו"כ בהר הזיתים. זוג' מרת חיה רויזא נפטרה ביום י"א שבט תשי"א, ומנו"כ בביה"ח שייח-באדר במרכז העיר ירושלים.

צאצאיהם:

1. מרת הינדא רחל ע"ה, נולדה ביום י' כסלו תרנ"ז. נישאה להרה"ח ר' פנחס פריינד

רבי פנחס פריינד

זצ"ל, בהרה"ח ר' שאול יצחק, בהרה"ג רבי אברהם אלכסנדר צבי הרב מבאכטא, רבי שאול יצחק היה חתן הרה"צ רבי אריה מרדכי רבינוביץ בהרה"צ רבי יהושע אשר מפאריסוב בהרה"ק היהודי הקדוש מפאריסיסחא ז"ע. ר' פנחס נולד בירושלים שבין החומות בפרשת פנחס תרנ"ז ולכן נקרא כן, וגם על שם זקן זקנו הרה"צ ר' פינחס הכהן ראפפורט הנקרא ר' פינחס סמיטערער מבני היכלו של הישמח משה ז"ע והבעל תוקע שלו, ומגזע בעל מגן אברהם, שהיה חותנו של הרה"צ ר' יחזקאל משולם טעלער אב"ד קאמארן,

שהיה חותנו של הבאכטער רב. ר' פנחס היה תלמיד חכם מופלג ספוג בחסידות וירא שמים מרבים, עסק שעות רבות ביום בתורה ורכש בה ידיעה רבה, כן עסק רבות בצדקה ובגמילות חסדים, כיתת רגליו יחד עם בן דודו הגה"ח המשפיע רבי משה וועבער זצ"ל, וסייע לכל פונה בהצנע לכת, תפילתו היתה בהשתפכות הנפש ובשמחה, היה קנאי גדול לה' ולתורתו, על כל פירצה בחומת הדת היה פונה לבן דודו הרה"ח ר' הערשל אייכלר זצ"ל מיקירי קרתא דירושלים, לטכס עצה איך לבלום את הפירצה, וכל ימיו שמר עיניו מראות ברע, לפרנסתו עסק בעשיית ציצית. נפטר ביום י"ט אייר תשכ"ט כשהיה בצלילות הדעת עד רגעיו האחרונים. זוג' שהיתה מפורסמת במידותיה הטובים ובפקחותה, נפטרה בצעירותה בשנת ל"ד לחייה, ביום ה' מר חשון תרצ"א, בהשאירה שלושה יתומים קטנים. נטמנו בהר הזיתים ירושלים.

צאצאיהם:

רבי יצחק אהרן שארף

א. מרת שרה יהודית ע"ה נולדה בשנת תרע"ז. נישאה להרה"ח ר' יצחק אהרן שארף ז"ל שנולד בשנת תרע"ז בגאליציה בעיר קאלווארי, לאביו הרה"ח ר' משה יעקב נכד הרה"ק ר' יעקלי אושפיצינער ז"ע. מקאלווארי עבר לפאדגורזש שליד קראקא, שם למד והתחנך בשיטת דחסידי באבוב, והיה ממציני הלומדים. הסתופף הרבה אצל הרה"ק בעל הקדושת ציון מבאבוב ז"ע הי"ד. בבחרותו עלה לארץ הקודש, יחד עם אמו ואביו חורגו הרה"ח ר' יעקב בייגל ז"ל מחשובי חסידי בעל הקדושת ציון ז"ע. כשנפרד מרבו הקדושת

ציון, היה נוכח שם חתנו של האדמו"ר, הרה"צ רבי לייביש סטעמפל הי"ד, אשר שאל את חותנו, הרי בארץ ישראל יש סכנה לבחורים העולים שם, שלא יסורו מדרך התורה [המצב אז היה רופף ברוחניות], ענהו האדמו"ר: "על איטשע אני סומך כי הוא ירא שמים וישאר ירא שמים". כן היה מקושר לכ"ק מרן אדמו"ר רבי שלמה מבאבוב ז"ע. היה תלמיד חכם מופלג אשר שעות רבות ביום היה מקדיש לתורה, זכו לבנין וחתנין רבנן, ומרביצי תורה וחסידות. רבי יצחק אהרן ז"ל, נלב"ע כ"ד תמוז תשנ"ה. זוג' מרת שרה יהודית נפטרה ביום ג' אייר תשס"ו. נטמנו בהר תמיר בירושלים.

הורי: ה"ה ר' משה דוד שארף ז' מ' חיה לבית גלאזר; ה"ה ר' ירחמיאל מאיר שארף ז' מ' רבקה לבית גורדון ברוקלין; מרת הינדא רחל, בעלה ה"ה רבי שלום ברוך העניג; מרת צילה בעלה ה"ה ר' שלמה זלמן חשין; מרת מלכה בעלה ה"ה

ר' אברהם בועז ברנדווין; ה"ה ר' חיים זלמן ברוך שארף ז' מ' שולמית לבית רומנוב. ברוקלין; ה"ה ר' יהושע שארף ז' מ' חיה שרה יהודית לבית כהן. כלתם מ' מירה אשת בנם ר' שמואל שארף שליח חב"ד בניו דלהי שבהודו, נהרגה במבצע 'עמוד ענן' מפגיעת טיל בביתם בקרית מלאכי בראש חודש כסלו תשע"ג. גם ר' שמואל היה בסכנת חיים ממש, ובחסדי ה' הוא ושלוש ילדיו ניצלו, נשא בשנית וחזר לנוי דלהי להמשיך בשליחות ובעבודת הקודש; הרה"ח ר' אברהם שלמה שארף ז"ל. נולד תשט"ו, בצעירותו נקשר בלב ונפש לכ"ק האדמו"ר מלובאוויטש, נשא את מרת חנה תחי' בת הרב בלומנפלד מרבני ריו-דה-זאנרו ברזיל. כשהיה בן שמונה עשרה שמע את הרבי מדבר בלהט על ענין "מיהו יהודי" ועוד. כאשר הדברים בענין סכנת קיום היהדות המסורה חדרו אל ליבו והחליט להתמסר לענין זה בכל כוחו ומרצו, לשם כך היה מארגן כנסים ועצרות גדולות בכל רחבי ניו יורק, ניסח מודעות והצהרות לעיתונות אותן פירסם לאחר שקיבל את אישורו של הרבי.

רבי אברהם שלמה שארף

היה חסיד פעלתן צנוע ומסור בכל נימי נפשו לענייני הרבי. היה מחשובי אברכי חב"ד בארה"ב, נלב"ע בצעירותו אחרי מחלה קצרה, ביום ח' תשרי תש"נ בהיותו בגיל 34, בהשאירו אלמנה צעירה עם 4 יתומים רכים א. בתו רחל תחי', ב. ר' מנחם מענדל, ג. ר' שמואל חיים, ד. ר' שלום דובער, אחרי פטירתו הרבי "לקח תחת חסותו" את ילדיו וגילה כלפיהם יחס נדיר ומיוחד "כמו אב לבניו".

ב. הרה"ח ר' אברהם אלכסנדר צבי פריינד ז"ל, נולד בירושלים שבין החומות ביום כ' מנ"א תר"פ, תלמיד המהר"ץ דושינסקי זצ"ל. נשא ביום י"ג אלול תש"א את מרת פייגא חנה ע"ה בת הרה"ח ר' משה ברי"ל וויינשטוק ז"ל, נולדה ביום כ"ה אלול תרפ"ב. נפטר בדעה צלולה במלאות לו צ"ד שנים ביום י"ח מנ"א תשע"ד, זוג' נפטרה בצלילות הדעת בשנת צ' לחייה ביום י"א ניסן תשע"ב. [עליהם נכתב בהרחבה בעלי זכרון 11 עמוד מ"ד-מ"ה]. זכו לדור ישרים חסידים ואנשי מעשה. הורי: ה"ה ר' יוסף מנחם פריינד ז' מ' פינקל לבית אולמן; ה"ה ר' שאול יצחק פריינד, ז' מ' חיה עלקא לבית בראנד; מרת הינדא רחל בעלה ה"ה ר' יואל בוקשפן; ה"ה ר' ברוך

רבי אברהם פריינד

רבי מרדכי פריינד

יעקב זאב פריינד [כותב המאמר] זו' מ' חישה עטיל לבית פולק; מרת גולדא פריידא בעלה ה"ה ר' משה אהרן גפנר; ה"ה ר' דוד זו' מ' אסתר לבית גוטליב; מרת חיה בינה בעלה ה"ה ר' שלום מנחם מנדל שפירא.

ג. הרה"ח ר' מרדכי אליעזר אלימלך פריינד ז"ל. נולד בשנת תרפ"ד, ונקרא ע"ש זקנו הרה"ק ר' מרדכי אליעזר וועבער הרב מאדא. נשא את מרת יוכבד פריידא ע"ה בת הרב יצחק דוד שאג [צוונבר], נכדת הג"ר מנחם מנדל משקלוב, הג"ר אברהם שאג אב"ד קויברסדורף, והג"ר יעקב לייב לעווי ראב"ד ירושלים. מסר נפשו למען חינוך

תשב"ר מעדות המזרח, ופעל רבות למענם, רבים מתלמידיו הקימו בזכותו בתים נאמנים לה' ולתורתו וראו דור ישרים, אוהב תורה ומוקיר רבנן והתמיד בתורה שעות ארוכות מדי יום ביומו, עם חברותות קבועות, זכה לסיים כמה פעמים את הש"ס למרות הטרדות שהקיפוהו, במשך שנים ארוכות מסר שיעור בבית המדרש ומעולם לא ביטלו, גם בתקופה של מצוקה כלכלית או קשיים אחרים. פיקח וחכם, ורבים נהנו ממנו עצה ותושיה אשר השיב להם במאור פנים, גמל חסד עם הבריות והזריח בלבם תקווה ומרפא. יחד עם זוג' הצדקנית פעל רבות למען הזולת, וביתם הקט בשכונת בתי אונגרין היה פתוח לכל דכפין בכל עת. נלב"ע ביום י"ז בטבת תשנ"ג, זוג' נפטרה ביום א' ניסן תשנ"ב. נטמנו בהר תמיר ירושלים. זכו לבנין וחתנין רבנן, ומרביצי תורה, נוסד כולל לזכרם "אוהל מרדכי ויוכבד" במסגרת מוסדות בית אבא, הכולל הגדול במודיעין עילית. הוריי: מרת הינדא רחל בעלה ה"ה ר' שמואל מקובצקי; מרת אהובה

בעלה ה"ה ר' יהושע פרידמן; ה"ה ר' אשר אנשיל פריינד, זו' מ' חיה אסתר לבית אייזנבאך; מרת חיה רויזא בעלה ה"ה ר' דוד פריימן; מרת זהבה בעלה ה"ה ר' זלמן הגר; ה"ה ר' אהרן דוב פריינד זו' מ' שרה לבית רקובסקי מקים וראש הכולל הגדול בקרית ספר "בית אבא", וראש הישיבה "אמרי צביל".

2. הבחור מרדכי אליעזר וועבער ז"ל ב"ר זלמן ומרת חיה רויזא, נולד ביום ה' סיון

הב' מרדכי אליעזר ואחיו רבי שמואל יוסף וועבער

תרנ"ט, נפטר ביום כ"ט תמוז תרע"ו בהיותו בגיל 17 ונטמן בהר הזיתים.

3. הרה"ח ר' שמואל יוסף וועבער ז"ל ב"ר זלמן, נולד בירושלים עיה"ק בר"ח אדר א' תרס"ב. בשנת תרע"ד נסע לזקנו רבי איציקל וויליצקער לסטאניסלאוו, עוד לפני הבר מצוה נסע לבעלזא להסתופף בצל כ"ק מרן מהר"ד ז"ע, ואז אמר לו מרן: הנך בא כעת מארץ ישראל, הבה נראה היאך נראה הכותל המערבי, וצייר מרן ז"ע בידיו הקדושות את אופן צורת הכותל, והשיב הילד לעומתו שאכן כך נראה הכותל. בחודש אב תרע"ה נסע יחד עם אביו רבי זלמן להסתופף בצל הקודש כאשר מרן היה בגלות בראצפערד. בבחרותו למד בישיבות הנבחרות באירופה, ובתקופה מסויימת למד בחברותא עם כ"ק מרן האדמו"ר בעל שפע חיים מצאנז קלויזענבורג זצוק"ל. נשא בדיסלדורף את מרת שיינדל ע"ה בת הגאון רבי יעקב הורוביץ זצ"ל אב"ד דיסלדורף מגדולי חסידי צאנז-שינאווא-צעשינוב, ובשנת תרצ"ג חזר לארץ ישראל כאשר כבר היו לו כמה ילדים.

רבי שמואל יוסף וועבער

אותות אהבה וכיבדו ביותר, האריך ימים ונפטר בגיל מאה ואחד ביום כ"ד ניסן תשס"ג, זוג' מרת שיינדל נפטרה ביום ה' תשרי תשמ"א, נטמנו בהר הזיתים.

צאצאיהם:

א. בתו מרת מלכה תחי' זוג' הרב שמעון סירוקה ז"ל. רב הפעלים לתורה ולתעודה, מראשי אגודת ישראל וממייסדי צא"י, סגן וראש עיריית בני ברק, נולד בשנת תר"פ בעיר לוקיו שבפולין למשפחה מיוחסת מחסידי ביאלא. בימי בחרותו למד בישיבת טעלז ואח"כ עלה לארה"ק, לאחר שהצליח להמלט בימי הזעם כשהוא נותר יחידי מתוך משפחה מפוארת וגדולה. ר' שמעון התגורר בבני ברק, שם שימש בתפקידים בכירים במועצת העיר במשך למעלה מארבעים שנה, כחבר ואח"כ כסגן וראש העיר. עוד בעת פעילותו הציבורית זכה להתקרב למרן החזו"א ודבק בו בכל עוז, כשבכל דבר התייעץ עמו. החזו"א אף הטיל

רבי שמעון סירוקה

אלחנן' ובקרית הרצוג הקים את שכונת 'נחלת סירוקה' שנקראה ע"ש. הסתלק לעולמו כשהוא עטור במעשים טובים ביום כ"ד תשרי תשמ"ו ומנו"כ בביה"ח 'שומרי שבת' בב"ב.

רבי חיים יעקב סירוקה

הוריו: מרת נעמי דבורה זו' הגאון רבי צבי כץ שליט"א ראש ישיבת 'חזון נחום'. הרה"ח ר' חיים יעקב סירוקה נולד ביום ז' ניסן תשי"א, למד בישיבת קרלין, בית מאיר, ובישיבת טשעבין, זכה לחסות בצל קדשם של כ"ק מרן הבית ישראל מגור והחלקת יהושע מביאלה זי"ע, ואח"כ בצל כ"ק האדמו"ר מביאלה שליט"א, ואף ביומו האחרון זכה להיכנס בקודש פנימה לעצה וברכה. נשא את מרת שרה תחי' בת הרה"ח ר' מנחם מנדל ברוק בנו של המשפיע החבד"י הגאון החסיד הרב חיים שאול ברוק זצ"ל, שנים למד בכולל רדומסק, לימים נקרא לשמש כמלמד ומחנך בתלמוד תורה "תורת אמת" בב"ב, התמסר לתלמידים בצורה נפלאה וזכה להעמיד לגיונות של תלמידים וביניהם המשמשים ראשי ישיבות ורבנים יושבי על מדין, השכים קום והתפלל כותיקין, תפילתו כמונה מעות בהשתפכות הנפש, האיר פניו ומקדים שלום לכל אדם, נפטר בפתאומיות ר"ח מר חשון תשע"ו ונטמן בבית החיים ויזניץ בב"ב. ה"ה ר' אברהם ישעיהו זו' מ' רחל לבית כהן. מ' חיה זו' הרה"ג ר' דב רוזין מרבני אלעד.

ב. מרת רוחמה תחי' זוג' הרה"ח ר' מרדכי מונשיין ז"ל, יליד תרע"ו בפולין בעיר סלבקוב ליד בנדין לאביו ר' ישראל מחשובי חסידי ה"אמרי אמת" מגור זי"ע, משנת תרצ"א עד תרצ"ו למד אצל שר התורה הרה"צ מטשעבין זי"ע בעיירה טשעבין, והיה מחשובי תלמידיו המובהקים, וכאשר קיבל את הסכמת האמרי

אמת לעלות לאר"י שם פעמיו אל רבו לטשעבין, היה זה בפרשת שלח תרצ"ו ורבו אמר לו בניגון טעמי המקרא "והימים ימי ביכורי ענבים", ור' מוטל פירש זאת כהסכמה עם הדרכה וברכה להינצל בגשם וברוח. באר"י נכנס

ללמוד בישיבת שפת אמת, בזמן מלחמת העולם כאשר הרב מטשעבין הוגלה גולה אחר גולה לבוכארה, שלח לו מאר"י חבילות מזון ואוכל, והרב הודה לו מאד על זה ואמר שיזכור אותו לטובה בזה ובבא. היה תלמיד חכם, איש חסיד, חכם ופיקח ורבים נהנו ממנו עצה ותושיה, ממייסדי המאפיה ללחם "המשביע" בעל לב טוב ורחום, גמל חסד לכל נצרך אותו הגיש בשמחה ובמאור פנים כשהוא מחזר אחרי הנזקקים לעזרה. כאשר מרן גאב"ד טשעבין זצ"ל הגיע לאר"י היה מקורב אליו מאד, והקשר החם לישיבה המשיך כל חייו כאשר בכל התכנסויות של הישיבה היה משמיע מאמרותיו, ומספר על תקופת הלימוד בישיבת טשעבין בגאליציה. נלב"ע ביום פטירת ה"כוכב מיעקב" כ"א שבט תשנ"ו ונטמן במרומי הר הזיתים. לפני כמה חדשים הכניסה זוג' תחי' ספר תורה לישיבה לזכר בעלה ר' מרדכי ז"ל. צאצאיה: מרת חיה שרה זוג' ה"ה ר' ישראל מנדל; ה"ה ר' יעקב זוג' מ' רחל לבית ווייס; ה"ה ר' ישראל זוג' מ' חיה לבית מנדל.

רבי פנחס לייביש וועבער

ג. הרה"ח ר' פנחס לייביש וועבער ז"ל, נולד ביום כ"ו תשרי תר"צ בדיסלדורף שבגרמניה. בהיותו בן ג' שנים עלה לארץ ישראל, בינקותו התחנך בתלמוד תורה 'שומרי החומות', וכל ימיו התרפק על רבו רבי משה וורשעווער זצ"ל שהטיע חותמו עליו. כשהגיע לשנות הבחרות עבר ללמוד אצל הגאון רבי שבתי יגל ראש ישיבת סלונים, ובישיבת תורת אמת חב"ד, השלים עצמו בתורה וביראת שמים, עד שהעיד עליו חברו, שעקב טעות אכל פעם מאכל חלבי מעט זמן לפני תום

המתנת שש שעות, וכשעמד על הטעות הקיא את כל מאכלו, כדי שלא יפגל גופו בסרך של איסור. באותה תקופה גם התקרב לכ"ק מרן המהר"א מבעלזא זי"ע, וכקרוב המשפחה זכה להתקרבות מיוחדת אצלו ואצל אחיו כ"ק מהר"מ מבולגורייא זי"ע. כשהגיע לפרקו נשא את **מרת חיה תחי'** בת הרה"ח ר' דוד פרקוביץ זצ"ל, שהיה צאצא לגדולי אדמו"רי פולין מגזע זידיטשוב, פשיסחא, סאסוב ועוד. רבות יגע והשקיע בגידול צאצאיו, והחדיר בהם המושג של אהבת תורה ויקרת ערך הזמן. היה ממשכימי קום בביהמ"ד סאטמר שברחוב יואל, שם נראה בתדירות כשהוא רכון על לימודו במתיקות ובחן. כשנכנס לעבוד בחברה קדישא, מצא כר נרחב לפעולות חסד וצדקה עם החיים ועם המתים. גמל חסד עם הבריות בכל הכלים שעמדו לרשותו כדי להחיות עם רב. נסתלק בשם טוב ביום כ"ב כסלו תשנ"ט ונטמן בהר הזיתים ליד קברי אבותיו. **הורי:** ה"ה ר' אברהם וועבער, זוג' מרת לאה בת הרה"ח ר' אלימלך טרבלו; ה"ה ר' זלמן וועבער זו' מ' רבקה בת הרה"ח ר' שמואל צבי וינר; מרת אסתר רויזא בעלה ה"ה ר' יוסף צבי פישר; ה"ה ר' יצחק אייזיק וועבער זוג' בזיו"ר מרת חיה שיינדל ע"ה, בת הרה"ח ר' ראובן ברים ז"ל. בזיו"ש מרת הינדא בת הרב ישראל אשר רוטמן; ה"ה ר' יעקב וועבער זוג' מרת אסתר בת הרה"ח ר' יוסף אייזנבאך; ה"ה ר' אהרן צבי וועבער זוג' מרת פרידא בת הרה"ח ר' יהושע לוי; מרת תרצה בעלה ה"ה ר' ישראל דוד יונג.

ד. **מרת אסתר תחי'** זוג' הרה"ג ר' **לוי שיינין שליט"א**. **הורי:** ה"ה ר' יחיאל, מ' חיה, בעלה ה"ה ר' יוסי לנדו בן הגאון רבי דוב לנדו ראש ישיבת סלבודקא; ה"ה ר' יעקב זוג' מ' נחמה לבית דוינסקי, מ' הדסה בעלה ה"ה ר' אריאל מרק ראש כולל בכרמיאל; מ' מרים בעלה ה"ה ר' אהרן מלר.

ה. הילד **דוד וועבער ז"ל** נהרג מפגז שנפל ליד ביתו בבתי אונגרין, בשנת תש"ח בהיותו בגיל 10 ה"ד.

רבי זלמן יעקב וועבער

ו. הרה"ח ר' **יקותיאל זלמן יעקב וועבער ז"ל**. נולד ביום ה' תמוז תש"ה, למד בישיבת עץ חיים. בהגיעו לפרקו נשא את **מרת חוה לאה תחי'** בת הרה"ג ר' עקיבה פרוש זצ"ל. היה אברך משי וידוע באהבתו את התורה ויגיעתו בה, כל רואיו שיבחוהו במידותיו התרומיות ובדקדוק ההלכה שלו, אחר חתונתו יגע באהלה של תורה בישיבת בית אריה של הגאון רבי אליעזר פלצינסקי זצ"ל, כאשר גדלה משפחתו עסק לפרנסתו בחינוך ובהרבצת תורה לילדי ישראל, בתלמוד תורה

'מאה שערים'. נגדע באבו בהיותו אברך בן 33 שנה, בראש חודש ניסן תשל"ט. הורי: ה"ה ר' יהושע בנימין וועבער זו' מ' חנה לבית אייזנבאך; מ' אסתר בעלה ה"ה ר' שמעון גוטליב; ה"ה ר' אהרן וועבער זו' מ' הנ"ה לבית שיינברגר; ה"ה ר' דוד וועבער זו' מ' יפה לבית דרוק; ה"ה ר' זאב וואלף וועבער זו' מ' שרה לבית למברגר; ה"ה ר' יצחק וועבער זו' מ' שרה לבית אייזנבאך; ה"ה ר' אברהם ישעי' וועבער זו' מ' חנה לבית לדרמן.

4. מרת רחמה ע"ה. בת רבי זלמן ומרת חיה רויזא, נולדה ח' תמוז תרס"ה, נישאה לבן דודה הרה"ג רבי הלל מרדכי אליעזר שלזינגר זצ"ל (בן יחיד להרה"ג רבי שמעון משה שמואל בהגה"ק רבי עקיבא יוסף זצוק"ל, אמו של רבי הלל מרת מנוחה היתה אחות רבי זלמן וועבער). גאון בתורה ועמוס במעשים טובים. נו' י"ז כסלו תרס"ח בירושלים שבין החומות. למד בת"ת 'עץ חיים' ובישיבת 'תורת חיים', ואצל הגר"ר יצחק ירוחם דיסקין והגר"ר מרדכי לייב רובין ראב"ד ירושלים. כאשר פרצו מאורעות תרפ"ט, והוא למד אז בישיבת 'תורת חיים' שהיתה ליד שער שכם, פנתה אמו אל הגר"ח זוננפלד זצוק"ל והביעה את משאלתה שבנה יעבור לאחת הישיבות בעיר אשר מחוץ לחומות. ניחמה מרן הגר"ח והבטיחה כי לא יאונה לבנה כל רע אם יישאר בישיבה זו, וראויה מצוה זו של שמירת היישוב בעיה"ק שבין החומות, שתגן על אלה שמוסרים נפשם עליה. בהגיעו לגיל בר-מצוה כבר ידע בע"פ את ספר 'ליקוטי אמרים תניא'. קשור בעבותות אהבה לזקנו הגדול הגאון רבי עקיבא יוסף זצ"ל ולא מש מאהלו, ותמיד היה לנגד עיניו.

רבי הלל שלזינגר

עמל רבות להוציא את כתביו לאור עולם ולשם כך ייסד את מכון 'לב העברי'. שם לילות כימים בעסק התורה, לימד ברבים את כל הש"ס כמה פעמים, בקי נפלא בש"ס ובמדרשי חז"ל, ירא וחרד לכל דקדוק הלכה והידור מצוה. רבו מרן הגר"צ דושינסקיא שחיבבו והעריצו מאד העמידו בראש הנהלת ישיבתו, ובימיו פרחת הישיבה במימדים עצומים. מאות נפשות מפליטי חרב הציל לתורה ופתח להן את שערי הישיבה, ואח"כ ביחד עם זוגתו דאג לשדך אותן ולהשיאן. לבו בער כאש ועמד בראש מערכות ישראל לגדור גדר; אם זה נגד חילול שבת, שעבור כך ישב כמה פעמים במאסר, או בשמירה על קברי רבותינו בטבריה ובצפת, וכן בפרשת בריכת השחיה בירושלים שאז ישב במאסר שלשה חדשים, הרביץ שם תורה לאסירים וחיבר אז ספר על הלכות ציצית. כמו כן נודע בפעולותיו בענין שירות

לאומי, וסבב כשליח בין גדולי ישראל, מרנן הרה"ק מבעלזא וגור ומרנן הגאונים מטשעבין, בריסק, ה'חזון איש' והגר"א קוטלר. בשנות השמיטה ניצח על המלאכה לחזק ולעודד שומרי שביעית. גולת הכותרת בפעולותיו היתה ניהולו של בית חינוך לבנות על טהרת הקודש 'בית יעקב הישן' בים-מייסודו של מרן הגרי"ח זוננפלד, שגשג בימיו. ייסד את ועד הכשרות של 'העדה החרדית' וניהלו ללא תשלום, כמו"כ שימש כיו"ר ההנהלה של 'העדה החרדית', ובתבונתו ידע לנהל את מערכות ישראל, להלך בין הטיפין ולגשר בין כל חלקי היהדות החרדית. כן שימש כחבר הנהלת ישיבת 'ירים משה' של הגה"צ ר' משה ובר זצ"ל. כזקנו הגדול נודע גם הוא באהבתו לא"י, וכל חייו לא יצא מגבולה. נפטר כ"א אדר תש"ן. השאיר אחריו כתבי יד רבים בתורה. זוג' הצדקנית נודעת בשערים בפעולותיה הכבירות למען נדכאי לב ומרי נפש במס"נ. מכרה את תכשיטיה למען הוצאת ספרי 'לב העברי'. נפטרה בעמדה בתפלת ערבית של ליל שבת, באמרה את המילים "שבת וינפש" - וי אבדה נפש, י"א שבט תשנ"א, נטמנו בהר הזיתים.

צאצאיהם:

רבי משה הלברשטאם

א. מ' ליבא תחי'. בעלה הגאון הצדיק רבי משה הלברשטאם זצ"ל (בן הרה"צ ר' יעקב מטשקאקאווא). נו' בטשקאקאווא ביום ח' ניסן תרצ"ב. בהיותו כבן 3 עלה עם הוריו לארה"ק. משחר נעוריו העמיס על שכמו את עול התורה והיראה, ושקע בעולמה של תורה ויגע בה יומם וליל במסירות נפש עצומה, גדולי ירושלים בשעתו התפלאו מהתמדתו של הנער, כאשר כל רגע היה מוקדש ללימוד התורה, בילדותו נבחן

רבות אצל גאב"ד העדה החרדית מרן הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל שחיבבו מאוד. כן נבחן אצל הרה"ק האדמו"ר רבי שלמה מזוועהל זצוק"ל, שנוהגו בקודש היה לתת מטבע לכל ילד שנבחן אצלו. זכה לקירוב מיוחד אצלו בהיותו שם לבן בית וחיבבו עד מאד, אחד מילדי הת"ת בו למד אשר לא ניחן בכשרונות טובים, חפץ ללמוד חברותא עם רבינו, ולשם כך פנה לאדמו"ר זי"ע שיורה לו שרבונו ילמד אתו, האדמו"ר כתב אליו מכתב בכ"ק הפותח במילים 'לכבוד ש"ב הילד היקר' אבקשו ללמוד עם הילד הנ"ל. כשהוא מבטיח לו בסיום המכתב שבזכות זאת יזכה להצלחה בלימוד התורה.

כן זכה לצקת מים ע"י זקנו הרה"ק רבי שלום משאץ זצוק"ל שחיבבו וקירבו באופן יוצא מן הכלל. לאחר שראה בו כלי מפואר שעתיד להאיר את עיני כלל ישראל. בעת שהותו בארץ הקודש לא זזה ידו מתוך ידו, סמך על נאמנותו

ושתיקתו ושלחו לשליחויות קודש לחלק עבורו צדקה למשפחות עניות. בבחרותו, למד בישיבת 'בית אברהם' סלוניס ומשם הלך לקבל תורה מפי מרן פוסק הדור הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל והיה לתלמידו המובהק. היה ידוע במידותיו הטובים וביחוד בלט אצלו הענין של קבלת כל אדם בסבר פנים יפות. באחד מיומניו שכתב לעצמו בצעירותו הוא רושם - היום נכשלתי בקבלת אדם בסבר פנים יפות, ולכן אקנוס את עצמי בלימוד חמש שעות ברציפות!.

לאחר נישואיו שימש תחילה כמג"ש בישיבת דושינסקיא. נסמך להוראה ע"י מרן הג"ר פנחס עפשטיין ונודע כפוסק מקובל על כל החוגים ומכל עבר הריצו לפניו את שאלותיהם. בימים טרודים מאוד, כאשר הפונים כמעט ולא נתנו לו אפשרות ללמוד, היה חומק אל ביהכנ"ס 'שושנים לדוד' בשכונת בית ישראל, שם הכיר את חכמי הספרדים, מרנן הגרב"צ אבא שאול, הגר"י צדקה, והגר"ע יוסף זצ"ל, וקשר עמם קשרי תורה וידידות עמוקים. כך גם נודע שמו הטוב בקרב כל גדולי ישראל שהעריצוהו והעריכו את שיקול דעתו הרחבה.

גומל חסד עם הבריות ומשכין שלום בישראל, בין איש לאשתו ובין אדם לחבירו, וגם לרבות דינים ודברים שבין אדם לעצמו כאשר השכיל ברוב חכמתו ופקחותו לדלות מבין השיחים עם שואליו הנמלכים בעצתו, בירדו תמיד לנבכי תעלומות לבביהם. היה בקי גדול בתורת הרפואה ע"פ ההלכה והקדיש שעות רבות לסייע לנזקקים לכך. נהג עין טובה בכל איש ישראל ורבים הם ההמלצות וההסכמות שיצאו מתחת עטו, כשלכל אחד התאים מליצה והוספה אישית. משנת תשנ"ז שימש כדיין ב'העדה החרדית' והסמיך מאות רבנים להוראה. עמד בראשות ישיבת 'דברי חיים-טשאקאווא' בירושלים. מחבר 'שו"ת דברי משה', ועוד רבים בכ"י. נפ' כ"ח ניסן תשס"ו ומנו"כ בהר הזיתים. הור"י: הרבנים הגאונים הרה"צ רבי זלמן הלברשטאם אבד"ק טשאקווא ארה"ב, זו' מ' הינדא; מ' איידל זו' הרה"ג ר' מתתיהו דייטש רב שכונת רמת שלמה בירושלים; מ' חיה רויזא זו' הרה"ג ר' דוב גולדרינג רב דשכונת אחוה; מ' מרים, זו' הרה"צ רבי יוסף פאנעט מדעש-ירושלים; מ' נחמה מנוחה, זו' הרה"ג רבי חיים צבי דוידוביץ ר"כ בשומרי החומות; הרה"צ ר' יעקב דוד הלברשטאם, דומ"ץ בירושלים ורב דביהמ"ד טשאקעווא, זו' מ' הנלא; הרה"צ רבי שמעון שמואל הלברשטאם אב"ד ור"מ "דברי משה" ודומ"ץ בירושלים, זו' מ' שפרינצא רויזא.

ב. מ' מלכה תחי'. בעלה הגאון הנודע ר' אלכסנדר סנדר אברהם צבי פריינד זצ"ל. גאון בתורה סיני ועוקר הרים. נו' ג' אדר א' תרצ"ה. במעלליו התנכר נער וכבר מצעירותו ראו כי לגדולות נוצר. כאשר רבו מרן הגרא"ז מלצר נסע לקבל את פני חתנו מרן הגרא"א קוטלר, לקחו עמו לקבל פניו, ופעם כאשר ביקשו מר' אהרן לומר שיעור, שאל אם הנער סנדר נמצא, כי כשהוא נמצא יש עם מי

רבי סנדר פריינד

לדבר. בשבוע האחרון לחייו התבטא כי זכה לשמוע מפי ר"א חמישים שיעורים, ואח"כ דייק - אולי חמישים ואחד, כי שיעור אחד שמע רק בחלקו בהיותו ילד. גם זכר את כל שיעוריו מילה במילה בכח זכרונו הנדיר. יחד עם זכרונו ניחן בעומק סברתו הישרה, ויחד עם יגיעתו והתמדתו היה לגדול בתורה. בצעירותו החל לסבול מכאבי ראש איומים, בצר לו פנה אל גדולי ירושלים ואף לגדולי הרופאים, שנלאו מלמצוא מזור לכאביו, עד שירד לב"ב אל מרן החזו"א אשר הבחין כי כאביו אינם תוצאה של מחלה כי אם פרי עיון שכלו ומאמץ יגיעתו, והשיאו עצה כיצד להקל מייסוריו. בגיל צעיר

נתקרב ע"י ש"ב הגה"ח ר' נטע ציינווירט לחסידי באיאן, ומאז היה מקושר בל"ג לרבנותיו הק', ומשמש לצעירי הצאן דוגמה חיה למסירות לתורה, כאשר הם שותים בצמא את דבריו, על-אף שלא היה לו תפקיד מוגדר מלבד היותו משמש כבעל מקריא בימי ראש השנה. כיהן כראש ישיבת ויז'ניץ במאנסי שבארה"ב וישיבת 'לפלגות ראובן'. נפ' י"ט סיון תשס"ד. הורי: ה"ה ר' זלמן פריינד זו"מ רחל; ה"ה ר' שאול יצחק פריינד זו"מ שרה; ה"ה ר' עקיבא יוסף פריינד זו"מ מ' מרים; מ' שרה זו"מ ה"ה ר' חיים בידרמן בהרה"צ רבי שמעון נתן נטע האדמו"ר מלעלוב ירושלים.

ג. מ' שרה תחי'. בעלה הגה"ח ר' משה נחום שפירא זצ"ל (ב"ר דוד). נו' י"ב אלול תרצ"ו בירושלים. אחד מגדולי הת"ח המובהקים שבירושלים ומנקיי הדעת שבה. שקדן מופלג אשר כל ימיו לא מש מאהלה של תורה. העמיד תלמידים מופלגים גדולי תורה והוראה בעמדו בראש כולל 'רב אחא' כארבעים שנה. חיבוריו - 'הר הקודש', על הלכות ירושלים והמקדש בזמן הזה ו'משנה כסף', על הלכות שמיטת כספים ופרוזבול - הפכו לנכסי צאן ברזל והיו למרא דשמעתתא בהלכות אלו, כפי שהגדירו מרנן הגרש"ז אויערבאך ובעל ה'מנחת יצחק' זצ"ל. נפ' י"ב ניסן תשס"ט ומנו"כ בהר המנוחות. הורי: מ' חי רויזא, בעלה ה"ה ר' דוד אריה צינווירט; מ' מרים

רבי משה נחום שפירא

גיטל בעלה ה"ה ר' דוד בנימין הכהן בטלמן; ה"ה ר' שמעון שמואל שפירא, זו' מ' שרה ברכה; ה"ה ר' דוד שפירא זו' מ' חיה; מ' מנוחה בעלה ה"ה ר' יהושע הירשמן.

5. מרת **ביילא ע"ה בת ר' זלמן ומרת חיה רויזא**. נולדה ביום ט' סיון תרע"ב, בעלה בן דודה הרה"ח ר' **ישראל וובר** בהרה"ג ר' פנחס לייביש אחיו של אביה רבי זלמן, בילדותו התייתם ר' ישראל מאביו, למד בת"ת שומרי החומות ועץ חיים. לאחר נישואיו נהנה מיגיע כפיו ועשה מלאכתו ארעי ותורתו קבע, ומגודל ענוותנותו השתדל להסתיר עצמו מעין הבריות והיה צנוע ונחבא אל הכלים, זריזותו והתמדתו היה לשם דבר. היה הוגה תדיר בשיעורי תורה, ואף מתוך יסורים לא ויתר על שיעוריו הקבועים, ביותר הרבה ללמוד בליל שישי בחברותא עם אחיו הרה"צ ר' משה זצ"ל, ולא עלה על יצועו עד אור הבוקר, ובסיום הלימוד והתפילה הלך לעבודתו הקבועה, כאשר איש לא הרגיש ולא העלה על דעתו שלא עצם עין במשך הלילה. הקפיד ודקדק במצוות על קלה כבחמורה, נקי כפיים ועשה מלאכתו באמונה, זהיר ביותר בכספי הזולת ובכבוד הבריות, והיה לשם דבר בישרותו. נלב"ע ביום ד' שבט תשל"ה.

זוג' מרת **ביילא ינקה** בבית אביה הגדול, את מסירותה הנפלאה ביראת שמים, בחסד ובמעשים טובים, ועוד בילדותה בתקופה שהיגרו הוריה לצורך בריאות לפרנקפורט, ביתם היה פתוח לרווחה לכל עניי ישראל, ובעיקר לכל המשולחים המגיעים מירושלים, ובעודה בנערותה ביקשה אביה שתרכז את הכתובות של נדיבי העם אותם היתה מוסרת למשולחים הרבים שנהנו מעזרתה ומטוב ליבה. על יסודות אלה בנתה ביתה, ביחד עם בעלה ר' ישראל ז"ל, וסייעה לו רבות בעול הפרנסה כדי שיוכל לשקוד בתורתו כאשר לעצמה הסתפקה במועט. ביתם היה פתוח לדלים ולשבורי לב, ורבים השיבה מעוון. נפטרה ביום כ"ב אדר ב' תש"ס. נטמנו בהר המנוחות ירושלים. זכו לדורות ישרים צאצאים הלנים באהלה של תורה, וממשיכים בדרך אבותם בתורה וביראה ובמעשים טובים.

צאצאיהם:

א. הרב **אריה לייביש וובר** הי"ו בבני-ברק, זוג' מרת **טעשרנא הינדא** לבית רודיק מבוקובינא. **הורי**: מ' רבקה בעלה ה"ה ר' שמעון אלפא; מ' חוה, בעלה ה"ה ר' חיים פנחס שינדלהיים; מרת דבורה, בעלה ה"ה ר' שלמה יוסף רובינשטיין; ה"ה ר' יעקב וובר, זו' מ' שרה לבית נחשון; מ' רחל צביה בעלה ה"ה ר' יחזקאל סלר.

ב. מרת **מלכה פרידה תחי'** זוג' הרה"ג ר' **בן ציון שיינקר שליט"א**, מראשי ישיבת אור ישראל בצרפת. **הורי**: מרת חיה רויזא תחי', נישאה להרה"ח ר' אליעזר חיים שיין ז"ל, בן הרה"ח ר' יחיאל ז"ל, היה דבוק ברבותיו אדמו"רי ויזניץ זצ"ל, חסיד נאמן בלב ונפש, אהוב על הבריות, איש תם וישר, ירא שמים, גומל חסד

עם כל מי שבא לידו הן הרבים והן ליחיד, נלב"ע בדמי ימיו ביום י"ד טבת תשס"ח נטמן בהר המנוחות; ה"ה ר' שלום גרשון שיינקר, זו' מ' חנה לבית אברמוביץ; ה"ה ר' פנחס אריה לייביש שיינקר, זו' מ' אילה טובה לבית גפן; ה"ה ר' ברכי'הו שיינקר, זו' מ' יפה לבית פינקלשטיין; ה"ה ר' ישראל שיינקר זו' מ' רוחמה לבית ווייס; מרת חנה בעלה ה"ה ר' יהושע סטפנסקי; מרת זהבה גולדה בעלה ה"ה ר' ישראל חיים זוננשיין.

ג. מרת זהבה גולדה תחי', בעלה הגה"ח רבי יהושע זעליג פלדמן זצ"ל. מחשובי חסידי ליובאוויטש ומגדולי מרביצי תורה וחסידות, זך השכל ומחדש נפלא ובעל הסברה בלתי מצויה, פה מפיק מרגליות, סיני ועוקר הרים, העמיד אלפי תלמידים במסירות נפלאה, ענוותן אמיתי, טוב ומטיב לכל ביתו פתוח לרווחה, אהוב וחביב על הבריות ונערץ בפי כל. נולד בשנת תרח"צ בעיר קלימוביץ עיירה חסידית טיפוסית, לאביו הגה"ח ר' שניאור זלמן זצ"ל, מחשובי החסידים

רבי זעליג פלדמן

ומראשוני הרמ"ם בישיבת חב"ד לוד. משחר ילדותו בלט כעילוי עצום, תמיד למד בכיתות גבוהות בכמה שנים מגילו, בגיל צעיר הגיעה משפחתו לארץ ישראל, את דרשת הבר מצוה אמר בעל פה בחריפות ובבקיאות במשך כשעתיים, מגיל צעיר התחיל להרביץ תורה בתורת הנגלה והחסידות, במשך כ-40 שנה, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה. ראש ישיבת 'אחי תמימים', ומראשי ישיבת 'תומכי תמימים'.

מסור בלב ונפש לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל, וכאשר נכנס ליחידות אצל הרבי בפעם הראשונה, והוא עודנו בחור, זכה להדרכות כיצד לנצל את כשרונותיו המצוינים, במשך שנים היה לו חברותא עם כ"ק אדמו"ר מסטריקוב זצ"ל. נלב"ע באופן פתאומי לאחר שלקה בדום לב, ביום שישי כ"ה תמוז ערב שבת קודש אחרי חצות, פרשת מטות ומסעי תשנ"ו, והוא בן נ"ח שנים בלבד. למגינת לב בני משפחתו והמוני תלמידיו ידידיו ומעריציו. זכו לבנין וחתנין רבנן מרביצי תורה ומשפיעים בחסידות. הורי: ה"ה ר' יקותיאל ליפא פלדמן, זו' מ' אסתר לבית ה"ה ר' שלמה חיים פלדמן זו' מ' תרצה לבית ליפשיץ; מרת פרלה בעלה ר' יצחק מאיר סגל; מרת חוה בתיה בעלה ה"ה ר' מרדכי יונה קליין.

ד. הרב ר' יצחק וובר הי"ו בבני-ברק, זוג' מרת רחל ב"ר משה ישכר שלזינגר. הורי: מרת גיטל רבקה בעלה ה"ה ר' יהודה קירשבוב; ה"ה ר' ישראל וובר, זו' מ' בתיה לבית פובידלו; ה"ה ר' חיים מנחם וובר, זו' מ' רבקה לבית סלמון; ה"ה

ר' יקותיאל זלמן וובר, זו' מ' מרים לבית קליין; ה"ה ר' ישעי' וובר, זו' מ' יוכבד לבית סלבוטיצקי; מ' חנה בעלה ה"ה ר' שמעון ווייס; חיה רוזא; מ' אסתר סרח בעלה ה"ה ר' משה רדונסקי; ה"ה ר' משה ישכר וובר, זו' מ' ברכה לבית ווייס; מ' רוחמה בריינדל בעלה ה"ה ר' משה מנחם בורשטיין.

ה. מרת שרה תחי' זוג' הרב יואל בלוך שליט"א. הורי: ה"ה ר' ישראל בלוך זו' מ' אסתר לבית שפירא; מ' צפורה בעלה ה"ה ר' אברהם סמט; ה"ה ר' יקותיאל זלמן יום טוב ליפא בלוך, זו' מ' לאה לבית רינד; מרת גולדה בעלה ה"ה ר' שלמה גודלמן; ה"ה ר' יהודה לייב אריה בלוך זו' מ' צפורה לבית בדיל; מרדכי חנוך העניך בלוך.

6. הרבנית הצדקנית מרת אלטע חיה שרה יהודית תליט"א, בעלה הגאון רבי אלימלך אשכנזי זצ"ל, גאב"ד מעלבורן, בן דודה הרה"צ ר' אלכסנדר חיים בהרה"צ ר' איציקל וועליטשקער אשכנזי זצ"ל. נולד בער"ח ניסן תרע"ז בבודפסט, בשב"ק אחרי קדושים תרפ"ו בהיותו כבן תשע, שבת עם אביו בבעלזא אצל כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"ד זי"ע, ובמשך השבת נעמד ממול מרן כדי להתבונן בדמות דיוקנו ובעבודתו הקדושה, אך אביו ר' סנדר חשב אולי זה יכול להפריע למרן, ורצה קצת להזיזו משם, וכאשר מרן הבחין בזה, אמר לו שישאירו במקומו, וכך זכה שצורתו הטהורה נחקקה בזכרונו עד יומו האחרון. בגיל צעיר שלחו אביו לסטאניסלאוו, להתגדל בתורה וביראה אצל זקנו, הגה"צ רבי יצחק אדמו"ר מאלעסק בסטאניסלאוו, ושם זכה להתקרב לגדולי התורה, בהם האב"ד רבי דוד הלוי הורביץ, בעל שו"ת "אמרי דוד", והראב"ד רבי אלטר יחיאל נבנצל, בעל "פרי עץ ומנחת יחיאל" על יו"ד, כבר בגיל צעיר קיבל תעודה מאת רבה של העיר, המפליגה בשבחו.

כאשר נקלע לסטאניסלאוו האורח החשוב והדגול הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, לצורך מגבית הקמת בנין ישיבתו, והעמיד בכור המבחן את העלם אלימלך, שכבר אז היה ידוע בחריפותו ובקיאותו, מיד נתקבל לישיבה, שם למד שנים אחדות, בשקידה וביגיעה עצומה ורכש ידיעות בכל מקצועות התורה, וקנה תורה מפי רבו הגר"מ שפירא, והרבנים זצ"ל, רבי יעקב הורביץ אב"ד פרוביזנא, בעל שו"ת "צור יעקב", רבי אריה צבי פרומר אב"ד קוזיגלוב, בעל שו"ת "ארץ צבי", והגה"ק רבי אברהם שמעון [ר' שימעלע] הורביץ מזעליחוב זצ"ל.

בשנת תרצ"ד, לאחר הסתלקות הרב מלובלין, באו גאוני פולין וגליציה לתהות על קנקנם של תלמידי הישיבה, ואז קיבל תעודת צורבא מרבנן, עליה חתומים הרבנים זצ"ל רבי מנחם זמבא, הגאון מטשעבין ועוד, באותו חורף שוגרו כמה ממופלגי תלמידי הישיבה, להספיד בערי פולין את ראש הישיבה הגר"מ שפירא, כדי לעורר את הציבור להחזקת הישיבה, הבחור המופלג רבי אלימלך הספיד בערים קעלץ, בילגורייא, [שם העדיף לנסוע כדי לפגוש את הגה"צ רבי מרדכי מבילגורייא, אולם

למגינת לבו, באותו שבת נסע כ"ק מהר"מ זי"ע לבעלזא, לחסות בצל קדשו של אחיו כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א זי"ע, זולקליבקא, טורבין, טארנינגראד בבית הכנסת העתיק. בשובו משיבת חכמי לובלין אל עיר מגורי אביו בסטאניסלאוו, התכבד על ידי ראשי הקהילה, לדרוש שם בבתי מדרשות, ונערץ מאד על שומעיו, בראותם לפניהם צעיר גדול בתורה וביראה, פה מפיק מרגליות.

מגיל הבחרות נסע להסתופף רבות בצל קדשם של צדיקי הדורות, וכך הגיע לנסיעות תכופות לבעלזא, לכ"ק מרן אדמו"ר מהר"א זי"ע, וזכה לקרבתו הרבה, על היותו נר"נ לכ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש זי"ע, כל ימי חייו הרבה לספר מתוך געגועים וכיסופי הוד על תקופה נעלית זו, בתקופת שהותו בבעלזא נשא ונתן רבות בדברי תורה עם גדולי הרבנים והחסידים שהגיעו לבעלזא, ואף הם נהנו מאד מידיעותיו המקיפות בתורה. כן נסע כמה פעמים לכ"ק מרן האדמו"ר מסאטמאר זי"ע, אשר

רבי אלימלך אשכנזי

קירבו וחיבבו מאד, והעמיד אותו על כור המבחן בכמה מקצועות בשלחן ערוך או"ח וי"ד, ובכמה סוגיות הש"ס לאורכה ולרחבה, ולאחר שעות ארוכות של מבחן, כתב ביד קדשו "כתב הורמנא" אשר בו הוא מפליג בידיעותיו ובחריפותו ובקיאותו, כן זכה להשתתף בשני לילות הסדר אצל כ"ק מרן האדמו"ר מסאטמאר זי"ע.

בקיץ תרח"צ נסע ללמוד אצל דודו הגה"צ רבי יואל אשכנזי אב"ד טרעסיף הי"ד, שהיה גאון אדיר ופוסק מובהק, ממנו קנה שימוש והוראה, וזכה לקבל ממנו הורמנא ומעוד חשובי הרבנים שתהו על קנקנו, קהילת הורדנקא ביקשה לעטרו כרב

הקהילה, על כס זקנו שאת שמו נשא, אולם בצוק העתים, ערב מלחמת העולם השנייה, נאלץ למלט נפשו והגיע לשווייץ בשנת תרצ"ט, שם כבר ישב אביו. בשווייץ התיידד עם רבה של ציריך, הגאון רבי יעקב ברייש זצ"ל בעל "חלקת יעקב". בשנת ת"ש עלה לאר"י, וביום י"ג כסלו תש"א נשא את זוג' הרבנית. בשנת תש"א ייסד יחד עם פוסק הדור בעל "שבט הלוי" הגאון הגדול רבי שמואל הלוי וואנזר זצ"ל, את כולל ישיבת חכמי לובלין בירושלים, אחרי כן כאשר ייסד ה"שבט הלוי" את ישיבת חכמי לובלין בבני ברק, היה לו לעזר וסיוע בכל הענינים.

היה חביב על כל גדולי התורה והרבנים בירושלים, אשר העריכו מאד את עומק הבנתו וידיעותיו בכל מכמני התורה, ומדי יום היה מוסר שיעורים עמוקים בגפ"ת, בשטיבל דחסידי בעלזא ובביהמ"ד סאטמאר בירושלים. זכות מיוחדת היתה לו להיות פעיל מרכזי בנס ההצלה של כ"ק מרן מהר"א מבעלזא ואחיו כ"ק הרב

מבילגורייא זי"ע, והיה לו תפקיד מרכזי בתכנון הבריחה של הרבי מבודפסט לאר"י, ובהשגת הסרטיפיקטים, הוא פעל בכל החזיתות ובמשך זמן רב לא אכל ולא שתה, משום שהיה עסוק בדבר אחד: להביא את הרבי למקום מבטחים לארה"ק, והשמחה היתה גדולה מאד, כאשר ביום ט' שבט תש"ד הגיעו הרבי ואחיו זי"ע לארה"ק, כן היה לו זכות להיות פעיל מרכזי בהצלת כ"ק מרן האדמו"ר מסאטמאר זי"ע.

בשלהי חודש שבט תש"ד קרא לו מרן זי"ע לחדרו ואמר לו את הדברים הבאים: כשהייתי בידי הצוררים הגרמנים ימ"ש, החלטתי שאם הקב"ה יעזור לי ואעבור בשלום את ימי הצרות האלה, אעמוד בפני הציבור, ונעורר את כלל ישראל בדברים שצריכים תיקון, לכן, הייתי רוצה לקיים יום תפילה ותענית ציבור, שבו כלל ישראל, הן בארץ ישראל ובתפוצות הגולה, יתפללו יחד ויקבלו על עצמם, קבלות טובות, אבקש לארגן את יום התפילה בעצה אחת עם כ"ק האדמו"ר ה"אמרי אמת" מגור זצ"ל. ה"אמרי אמת" קיבל את שליחות הקודש מאת רבי אלימלך, והודיע על הסכמתו, ואף חתם על הכרוז יחד עם מרן זי"ע ואחיו מהר"מ מבילגורייא, ואכן לבקשת כ"ק מרן זי"ע, ארגן את יום התפילה הידוע בער"ח ניסן, וכשליחו של מרן זי"ע, פנה אל גדולי הצדיקים והרבנים, להצטרף לעצרת התפילה שנערכה בישיבת מאה שערים, ואכן חפץ ה' בידו הצליח לקיים מעמד מרומם ונשגב, בהשתתפות המונים מתושבי עיר הקודש, ובכל רחבי ארץ ישראל נקבע יום צום לרבים.

בחדשי שהותו של כ"ק מרן מהר"א זי"ע בירושלים, הסתופף בצל הקודש השכם והערב, וזכה לקרבה גדולה אצל כ"ק מהר"מ מבילגורייא זי"ע שהשתעשע עמו רבות, ובתחילת בואם לירושלים ביקרו בביתו בשכונת מאה שערים, ומדי שנה היה מרן מהר"א קורא במגילת אסתר שלו, וכמו"כ למד הרבה שנים בגמרא מס' ברכות שלו, דבקותו בבעלזא לא כהתה עד יומו האחרון, ובהגיעו לארה"ק ביקר אצל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, שקיבלו בכבוד גדול, בביקורו של הרה"צ ר' אהרן מרדכי שליט"א בארה"ב, עלה לביתו לבקרו ולדרוש בשלומו, בשליחות אביו, ורבי אלימלך יצא מגדרו לכבדו ביותרת הכבוד, ולא הסתיר את התרגשותו הגדולה.

משנת תשי"ח כיהן כאב"ד בסאן-פאולו בברזיל, לשם התקבל בהמלצת הגאון מטשעבין, כ"ק מרן האדמו"ר מסאטמאר, וה"דעת סופר" מפרשבורג. משנת תש"ל כיהן כגאב"ד מעלבורן באוסטרליה, ומשנת תשמ"ז עבר לגור בסיגייט שבברוקלין, שם הקים את בית מדרשו "חוות דעת" ע"ש זקנו החו"ד. היה מגדולי הרבנים ופוסקי הדור, נואם בחסד עליון, פיקח ושנון קיבל כל אדם בסבר פנים יפות, ורבים נהנו ממנו עצה ותושיה, נלב"ע ביום י' אלול תשע"ב בארה"ב ונטמן ליד קברי אבותיו בהר הזיתים בירושלים. זכה להניח שלשלת זהב, דור מפואר של תלמידי חכמים רבנים ואדמו"רים, מרביצי תורה חסידים ואנשי מעשה ויראי ה', אישי ציבור, בעלי צדקה ואנשי חסד, משפחה עניפה של בנים, נכדים, נינים, ובני נינים.

צאצאיהם:

א. הרבנית מרת מלכה פריידא קרמר ע"ה, שנודעה בצדקותה ובעזרתה לזולת, ובמסירת נפשה לחינוך בניה, נפטרה ביום כ"ט ניסן תשס"ז, נטמנה בבית החיים במונרו. צאצאיה: ה"ה ר' אשר אנשיל, זו' מ' הינדא; ה"ה ר' ישראל יצחק, זו' מ' הענטשע חיה פערל; ה"ה ר' יהודה דוד.

ב. הרה"צ ר' יצחק שליט"א אדמו"ר מאלעסק, זוג' הרבנית מרת חוה תליט"א בת הרה"צ כ"ק אדמו"ר מקאליב מארה"ב זצ"ל. הורי: מ' חנה, בעלה ה"ה ר' יצחק אייזיק שנעבאלג; ה"ה ר' זונדל ישכר דוב, זו' מ' מאטיל לאה; ה"ה ר' חנוך העניך, זו' מ' חיה; ה"ה ר' משה, זו' מ' חנה פריידא; ה"ה ר' זלמן, זו' מ' מלכה רחל; ה"ה ר' צבי הירש, זו' מ' רויזא גיטא; ה"ה ר' אלכסנדר חיים, זו' מ' יהודית רחל; מ' אסתר רבקה, בעלה ה"ה ר' יוסף מייזליש; ה"ה ר' יואל מנדל, זו' מ' ליבא; ה"ה ר' אהרן זעליג, זו' מ' אסתר גיטל; מ' בלומא רויזא, בעלה ה"ה ר' מנחם מנדל פיש.

ג. הרבנית מרת רבקה נעכא תליט"א זוג' הרה"ג ר' מאיר אברהם אילאוויטש שליט"א אב"ד סאן-פאולו ברזיל. הורי: ה"ה ר' יקותיאל יו"ט, זו' מ' מרים פייגל; ה"ה ר' יוסף צבי; מ' רוחמה, בעלה ה"ה ר' צבי נח פארטיגל; מ' מרים פערל, בעלה ה"ה ר' משה טייטלבוים; מ' רייזל רחל, בעלה ה"ה ר' אפרים טווערסקי; מ' מלכה, בעלה ה"ה ר' ישראל לייפער; ה"ה ר' גבריאל יהודה, זו' מ' חיה שיינדל; ה"ה ר' אלכסנדר חיים, זו' מ' ליבא דבורה; מ' בלומא רויזא, בעלה ה"ה ר' פנחס אל' וייסמאנדל; ה"ה ר' יואל חנוך דוב, זו' מ' מלכה ביילא.

ד. הרה"צ ר' יואל יקותיאל זלמן יו"ט ליפא זצ"ל, נולד ד' אדר תש"ז בירושלים, למד בת"ת סאטמר, ובבחרותו למד בישיבת סאטמר ובבית מדרש עליון אצל הגאון ר' גדליה שור זצ"ל, נשא את הרבנית מרת פראדל תליט"א בת הרה"צ ר' יעקב מאשקאוויטש משאץ זצ"ל, אחרי חתונתו גר במונסי, בשנת תשל"ב בא לגור בארה"ק ליד זקנו הרה"צ ר' סנדר זצ"ל ושהה בה כשנתיים, בתקופה זו ראה את העניות הגדולה אצל הרבה אנשים כאן, וזה עורר את לבו החם לעמוד לעזרתם, והקים את מוסדות משמחי לב, היה גאון הגאונים בעניני חסד, וגבאי

רבי זלמן אשכנזי

צדקה במסירות נפש נפלאה, גם כאשר נתן לאנשים נצרכים, סכומים גדולים מאד, דאג להעביר את הכסף ע"י אנשים אחרים, כדי שלא ירגישו שום חובה כלפיו, הוא לא היה מחכה שיבקשו ממנו עזרה, אלא חיפש את הנצרכים כדי שיוכל לבוא לעזרתם. נלב"ע ב' אד"א תשע"א ונטמן בבית החיים מונרו בקרבת ציון רבו הדברי

יואל זי"ע. הור"י: מ' צירל, בעלה ה"ה ר' יעקב אלימלך פאנעט; ה"ה ר' יעקב שלום, זו' מ' בלומא יהודית; ה"ה ר' אלכסנדר חיים, זו' מ' רבקה צירל; מ' רחמה, בעלה ה"ה ר' ברוך פנחס גולדשטיין.

ה. הרבנית מרת רחל רייזל תליט"א זוג' הרה"ג ר' יחיאל באב"ד שליט"א אב"ד טארטיקוב. הור"י: ה"ה ר' משה יצחק, זו' מ' זעלדא רבקה; מ' גיטל רבקה, בעלה ה"ה ר' יעקב יואל באנדא; ה"ה ר' יקותיאל זלמן, זו' מ' יוטא הינדא; ה"ה ר' שלום חיים, זו' מ' שרה רבקה; מ' חנה מרים, בעלה ה"ה ר' ישראל מרדכי אייכנשטיין; ה"ה ר' יואל, זו' מ' חוה שרה מרים.

ו. הרה"צ ר' חנוך העניך דוב שליט"א אדמו"ר מהורודענקע, זוג' הרבנית מרת חנה תליט"א בת הרה"צ כ"ק אדמו"ר מקערעסטיר זצ"ל. הור"י: מ' רבקה צירל רחל, בעלה ה"ה ר' שלמה יחזקאל מייזליש; ה"ה ר' אלכסנדר, זו' מ' מלכה רעכיל; מ' הינדא, בעלה ה"ה ר' ברוך פנחס לייפער; מ' אסתר מלכה, בעלה ה"ה ר' חיים שלמה רובין; ה"ה ר' מאיר יוסף, זו' מ' זיסל; ה"ה ר' חיים, זו' מ' רבקה; מ' בלומא רויזא, בעלה ה"ה ר' לוי יצחק ראזנבוים.

ז. הרה"ג ר' אשר אנשיל שליט"א ראש ישיבת סאטמאר בויליאמסבורג, זוג' הרבנית מרת פעסיל ברכה תליט"א בת הרה"צ ר' נחום הורוויץ שליט"א אב"ד שארית ישראל. הור"י: ה"ה ר' יקותיאל יהודה, זו' מ' רבקה מיריש; ה"ה ר' אלכסנדר חיים, זו' מ' רבקה צירל; מ' חנה איידל, בעלה ה"ה ר' יואל טייטלבוים; ה"ה ר' יואל, זו' מ' ביילא דבורה; ה"ה ר' נתן יעקב יצחק, זו' מ' דינה; ה"ה ר' חנוך דוב, זו' מ' חיה שרה; ה"ה ר' אברהם אבא, זו' מ' חנה דינה; ה"ה ר' שלום, זו' מ' ראצה; מ' בלומא רויזא.

ח. הרה"ג ר' שלום אהרן שליט"א ראש ישיבת נדבורנה בני ברק, זוג' הרבנית מרת חיה ביילא תליט"א בת הרה"צ כ"ק אדמו"ר מנדבורנה זצ"ל. הור"י: ה"ה ר' חיים מרדכי, זו' מ' מרים הענא; מ' בלומא רויזא, בעלה ה"ה ר' יחזקאל שרגא פאנעט; מ' רחל, בעלה ה"ה ר' אברהם גרוס; מ' אסתר מלכה, בעלה ה"ה ר' חיים משה טווערסקי; מ' חנה בעלה ה"ה ר' מרדכי ראזענבוים.

ט. הרה"ג ר' יהושע שליט"א ראש כולל רב אחא וראש כולל פאג"י בירושלים, זוג' הרבנית מרת נחמה תליט"א בת הרה"צ כ"ק אדמו"ר מקאמרנא שליט"א. הור"י: ה"ה ר' יהודה ארי' לייב, זו' מ' מלכה; מ' בלומא רויזא, בעלה ה"ה ר' צבי רייך; ה"ה ר' ישראל יצחק, זו' מ' מלכה; מ' אסתר מלכה בעלה ה"ה ר' יעקב יצחק בידרמן; רבקה; אלכסנדר חיים.

מקורות: המבשר קהילות, מדור למשפחותם לבית אבותם, בעריכת הרב מ. ירושלמי והרב מרדכי ברנשטיין. - התודה והברכה למרכז מידע הר הזיתים על תמונות המצבות, וכל אלה שעמדו לעזרתי בהכנת המאמר.

הרב שלמה יהודה הכהן שפיצר - מערכת 'עלי זכרון' בני ברק

לפני תשעים שנה (2)

תקציר ידיעות על מאורעות, קהלות ואישים מלפני כ-90 שנה, מתוך העתונות היהודית: Hagymony (מסורת) (להלן בקיצור Hag); Egyenloseg (אחדות) (להלן בקיצור: Egy); Der Israelit (להלן בקיצור: Is); Juedische Presse (להלן בקיצור: JP).

קולטה - ב-כ"ז אדר נערך המבחן הפומבי של תלמידי יסודי התורה בקאלטא. הרב יוסף אבלס מולקי-שארלו ובעלי בתים רבים נוכחו, והיו שבעי רצון מידיעת התלמידים. במשך החורף למדו 36 דפי גמרא ותוס'. מוסד זה את יסודו הניח הרב מר"ה יואל צבי [נייהויז] זצ"ל, והיא אחת מחברת הת"ת הותיקות ביותר במדינה. הרב הראשי שלנו [רבי מאיר רייכרט] נעדר מהמבחן עקב חולשתו. (JP גליון 14/15 י"ד ניסן תרפ"ה עמ' 100)

הידו-בעסערמין - נפטר רבי גינז יעקב [יוסף] הגאון מ-הידובוסורמני. יהדות הונגריה מתאבלת קשות, נפל עמוד אחד מבנינה שהפיץ את גדולתה וחוזקה גם מעבר לגבולות. הגאון הצדיק ז"ל כבר איננו יותר. החזיר את נשמתו לבוראו ב-ה' ניסן בגיל 71. הוא יחסר מאוד לכולנו. אבל במיוחד לבני קהילתו, שמקטון ועד גדול ראו בו את אביהם ואת מנהיגם. הוא רכש את אהבתם ללא מיצרים.

ב-ז' לחודש נקבר בהשתתפות ציבור גדול מכל הסביבה שהגיעו לבוסורמני. בלוויה דיבר חתנו ומ"מ הרשמי הרב ציטרון יוזף [רבי יהושע]. אחריו בן הנפטר גינז יהושע [אב"ד אפץ]. לאחר מכן הרבנים של הידודורוג [רבי זאב וואלף ציטרון], דברצין [רבי שלמה צבי הכהן שטראסר], בידסנטמיהלי [רבי שמעון גרינפלד], בלמאזאווירוש [רבי יחיאל מיכל הכהן פריד], הידונאנאש [רבי יקותיאל יהודה הלפרט], בלום יצחק [יעקב] סגן הרב בברעטיואויפאלו, הרבנים של נאדאודוור [רבי ישראל הלוי יונגרייז] וקאבא [רבי חיים יהודה טייטלבוים]. ולבסוף בשם התלמידים הספיד קליין משה מסערענטש [מח"ס בית מאיר].

כדוגמא נביא את היחס של קהילת הודובוסורמני אל הנפטר הדגול, כאשר הם בחרו בהתלהבות פה אחד כיוורשו ברבנות את חתנו ציטרון יוזף [רבי יהושע] שבמשך 3 שנים האחרונות שימש כעוזרו הנאמן של חותנו הרב ז"ל.

בהזדמנות זו אנו מבקשים לכל מי שברשותו דברי תורה של הנפטר בכתב, איגרות, חידושים בהלכה ובאגדה להמציא אותם אל הרב ציטרון יוזף, בכדי שנוכל להדפיסם ולהביא את תורתו לפני כל הציבור. (Hag י"ד אייר תרפ"ה עמ' 6-7; Egy א' אייר תרפ"ה עמ' 15)

קולטה - הרב מאיר רייכהרט רבה של קולטה נפטר ב-ה' ניסן בגיל 80. היה אחד מותיקי הרבנים של המדינה, ת"ח של הדור הישן. מרחוק ומקרוב הגיעו המונים ללווייתו. על אף חודש ניסן נישאו הספדים קצרים. דיברו שני בניו א. [רבי ארי' ליב] רייכהרט מהומנא [דיין] ושמואל. וכן הרבנים ליאופולד [אברהם יהודה ליב] טרוטצ'ר מ-נענדעד (גיס הנפטר), ב. [בנימין] זיידל מגאלאנטא, ליאו [רבי לוי שלום] פירסט מטשוז, ושמואל דונאט מפרסבורג. בשם הקהילה מר ניהאוז. בנו מהומנא

בעק אנטסט אכונג!

עס איזט מיר צו האנדען נעקאסטען איין אויפריף איינעם הערן ראכטיגער און וועלכעס ער זעהר בעסאנעלע אונד זעהר סיעלע פערדעכטיגונגען נעמערן האט, און דער צוועיטע דעם קאפפע-צוזאמעס (צינאריע) אונד דערנליכען, נאכדעם ער און איינער קאנטורדענרענאבריק נעזענען וואר אונד דארט אללעס נענטי אונטערזוכט האט.

דאס קאנן דארט וואהל אללעס אז זיין!

אבער אין דעם פאבריקען דער העררען היינריך פראנק זעהנען, וועלכע איר דורך אונד דורך אינטערזוכט האבען, אונד אין וועלכען איר זייט מער אלס 30 יאהרען דעם אבערזויפטיג פירט, פאללען אללע דיעזע פערדעכטיגונגען אונד בעסענענלעכע דיעזע, אונד עס פענגט זיך נאריכט אן, ביא דער פירמא פראנק און טור אים נערינגסטען איבער אינדענר צוזאם צו צווייפעלן.

דער פראנק קאפפע איזט פערלעסליך

כשר אונד יעדער פראסטע יודע קאנן איהן נאנץ בערוהינט נעניעסען!

עס האנדעלט זיך דא ניכט אום צווייפעלנע, רעליגיעז פראגע, דיא דעם אויפזעלע דער העררען ראכטיגער אינטער-ליענען; ניין! דיא פראנק פאבריקען זינד אינטער סינגער אבער אויפזיכט אונד דער פראנק קאפפע איזט אהנע יעדען צווייפעל כשר, וויא עס יענער פראנק קאפפע, וועלכער דאס נאנצע יאהר נעקאסטען וורה, אדער וויא עס דער פראנק קאפפע פיר סח (אסטען), איבער וועלכען איין סעפארטער הכשר (אסטעס) איזט איין יעדעס קיסמבען איינע הכשר שליטע פיר סח אויפגעלעכט איזט.

אויף קאנן ניכט אז איין אנטריכט צוזעהנען, וויא מאן פרייכט נענען דיא פירמא היינריך פראנק זעהנען, דורך אויסשפרייטונג פון פערדעכטיגונגען אינדערזענען, וועלכע וויא דער פראנק קאפפע זעמליכע ואלכע אונטוהרע בערויפונגען, מענען זיא פאן וועלך איינטער זייטען אויסזעהנען, פיר דיא פאבריקען דער העררען היינריך פראנק זעהנען טלל אונד ניכטס אונד נאריכט דענע-כאר זינד!

מאן זינדנט זעהר דאסיט, זאלך איין אונטערזוכט צוא טון, איר זאנע ווערען אונטערע אללע שציינען, וועלכע וויר ווערענען דאס נאנצע יאהר נעניעסען, אז כשר וויא דער פראנק קאפפע ווערען וויר נעריכט, דאס וויר עכט כשר שפויזען נעניעסען, אהנע מינדעסטען בעדענקען!

ווערען אונטערע מצוה אונד אללעס, וואס וויר פסח נע-ניעסען, אז ריין פאס מינדעסטען בעדענקען, וויא דער פראנק קאפפע של פסח אין קיסמען, אז קעננען וויר אונד פרייען, דאס אללעס, וואס וויר נעניעסען, פרייא פאן יעדעס בעדענקע מינדעסטען חשש חסין איזט.

איר האפען, דאס יעדער פערטנעמין דעקענען גלייכעס נעקאסטען טון ווייסען וויר, וואס ער פאן זאלכען ליצענע-האפטען אויס שפרייטונגען צוא האלמען האט אונד איהנען ניכט מער אויפזעצט!

נעשריבען ווערענען מינער פערזענליכען אונטערזעהט אין קאפפע, כי אדר תרפ"ה.

דיק שטענען ביחה טהראשיב זעיל סופר אבריק ערלי

כתב הכשר ליכט מהרב מערלוי על 'פראנק קאפע' (JP, "ד ניסן תרפ"ה)

נבחר פה אחד כיוורשו כרב בקהילה. (JP) גליון 14/15 "ד ניסן תרפ"ה עמ' 100; Hag גליון 12 "ד אייר תרפ"ה עמ' 9)

בעלעד - בקהילת בעלעד שבמחוז שופרון, הרב בנימין ברגר מנהל ישיבה עם 100 בחורים. הוא גם מורה וגם מחנך. לאחרונה הוא פרסם ספר "אמירה לבית יקב" על אודות חינוך בנות ישראל.

החברה "מהדירי הש"ס" עם תקנותיה קמה ביזמתו. בער"ח ניסן נערך במסגרתה סיום. נוכחו רבים מבני קהילות ראבא, פאפא, שופרון, שטארנא ושטיינאמאנגר עם רבניהם ות"ח, בחגיגה נישאו דרשות, כאשר כולם שבו את

הרב 'לא אלמן ישראל'. (JP גליון 14/15 "ד ניסן תרפ"ה עמ' 99)

זילינה - מאמר על קהילת זילינה שנמצאת במרכז המדינה (סלובקיה). קיימת בה קהלה גיאולוגית ובימינו מתארגנת גם קהילה אורטודוקסית.

נשיא הקהילה ד"ר ארפאד בראון מנסה להקים את המוסדות כמו בית כנסת, מקווה ותלמוד תורה. ישנה חשיבות רבה ביזומה כזאת, מפני שבמקום שזה צומת דרכים, חרדים רבים עוברים דרכה, ומן הראוי שיהיו בה מוסדות שהם זקוקים להם. (JP גליון 14/15 "ד ניסן תרפ"ה עמ' 99)

פרסבורג - בדרשת שבת הגדול בפ"ב ע"י הרב הראשי [רבי עקיבא סופר] הדגיש בין השאר את הקלקולים שנעשו תחת מעטפה "יהודית", כמו פעולות בא"י נגד שומרי הדת ובמיוחד נגד בני היישוב הישן. עלינו להחזיק את התורה בא"י ביניהם את הישיבות. נוסף על כך הוא דרש מכל אחד להיזהר ולהישמר מבלי לבקר בכל מיני הצגות והופעות "יהודיות" הנוגדות את רוח ישראל סבא.

קידוש החמה בפ"ב. על פי הוראת הרב הראשי יתאספו כל מתפללי בתי הכנסת והמנינים שבעיר תחת כפת השמים ביום ג' לאחר תפילת שחרית לפני בית הכנסת הגדול, כדי לברך את ברכת החמה ברוב עם. כך נהגו גם בימי המהר"ם ברבי והחת"ס.

המבחן של [הת"ת] 'סודי התורה' בפ"ב נערך בש"ק פ' ויקרא ולמחרתו ביום א', בנוכחות הרב הראשי [רבי עקיבא] שרייבר וחברי בית הדין, גבאים וחברי הקהילה. יש לציין שבוגרי הת"ת מהווים גם את התגבורת לישיבות שונות במדינה. - גם בישיבה הקטנה נערך מבחן ב-ז' ניסן על החומר של 'שיעור עיון' שנלמד בזמן חורף. בנוכחות הרב הראשי שרייבר ובעלי בתים. לאחר שהמבחן של 'שיעור פשוט' היה כבר לפני שבועיים בניהולו של [הרב"ד] הרב דוד וועסעלי. התלמידים ענו על השאלות ברהיטות. ישיבה זו היא השלמה ל"ישיבה הרמה" (ישיבה הגדולה). המגיד שיעור הרב ברוך [משה נחמי'] לבל יש לו את כל הכישורים לתפקיד זה. הרב הראשי הביע את שביעות רצונו מתוצאות המבחן, ואמר שבוגרי המוסד יפארו את היהדות ויתנו כבוד לתורה"ק. (JP גליון 14/15 י"ד ניסן תרפ"ה עמ' 100)

פיליעפסאלאש - בשבת האחרונה נערכה בר-מצוה ל-בלה [רבי משה דוב וולנר, רבה של אשקלון] בן וולנר דוד [רבי צבי יהודה] חזן של קהילת פילעפסאלאש. לאחר דרשת הבחור הבר-מצוה דרש המלמד מבודאפעסט הירש ברנט בנו של הרב האורטודוקסי הירש ה. [כנראה רבי יצחק חנוך הירש רב ביהכנ"ס בבודאפעסט לכבוד הבר-מצוה. (Egy גליון י"ז ניסן תרפ"ה)

ג'נק (יינק) - פישר אימרע [רבי עמרם] רבה של ג'נק נפטר לאחר ייסורים רבים בגיל 74. בניו פישר פיליפ [רבי מרדכי אפרים פישל] רבה של שארושפטק, ג'ולה [רבי שמחה יואל] רבה של דעווא, יאקאב [רבי עקיבא] רבה של קונסנטמיקלוש מתאבלים עליו. קהילתו בחרה בבנו, רבה של קונסנטמיקלוש כיוורשו [הוא לא מילא את מקום אביו ונפטר בשנת תרפ"ו]. (Hag גליון 12 י"ד אייר תרפ"ה עמ' 9)

נפטר הרב עמרם פישר ביום ב' חול המועד פסח שעבר בג'נק, שם שימש כרב 45 שנה. הוא נולד ב-852 בטעט כבנו השני של רבי עקיבא פישר [אב"ד טעט] ששימש במשך 8 שנים כ'הויז-בחור אצל רבו החת"ס, ונזכר רבות בתשובות רבי יהודה אסאד. מצד אמו הוא שייך לאחת המשפחות הרבניות הותיקות של הונגריה שיצאו ממנה רבנים ידועי שם, ביניהם הרב עמרם חסידא (שעל שמו נקרא רבינו), הרב

צבי (מגליד) [מביטשקע], הרב יוסף גרינוואלד, הרב עמרם בלום מחבר שו"ת בית שערים והרב משה גרינוואלד מחבר שו"ת ערוגת הבושם.

ראשית דרכו בחינוך היה אצל אביו. לאחר מכן למד זמן ממושך בישיבתו של הרב חיים ה. [הרש] מנהימר באונגוואר. בגיל 16 למד אצל הרב ד"ר [עזריאל] הילדסהיימר באייזנשטאט כפי שמוזכר בין התלמידים בדו"ח הישיבה בשנת תרכ"ט. לאחר שהרב הילדסהיימר עזב לברלין הוא עבר לישיבת פרסבורג. לאורך שנים רבות הוא שמר על קשרים עם הרב הילדסהיימר, וישנן גם חילופי אגרות רבות ביניהן. (אחת מהן היא חשובה, כי בה מביע במרירות הרב הילדסהיימר את דעתו השלילית אודות המצב בהונגריה בתוך הקהילה, תח"י המכתב, אולי בהזדמנות אפרסמו). בפ"ב למד 8 שנים, היה בין תלמידיו האחרונים של ה-כתב סופר ומבין הראשונים של ה-שבט סופר. בין חבריו שם נמנים הרב ד"ר ש. [שלמה זלמן] ברויאר מפ"פ, הרב ישעיה פירסט מוינה והרב ד"ר ה. [חנוך] אהרנטראוי ממינכן.

לצורך מציאת זיווג לבתו הבכורה, הגיע הרב זוסמן סופר [אב"ד פאקש] לעיר, וביקש את הבחור המוכשר ביותר בישיבה כבעל לבתו. וכך השתדך רבינו. לאחר מספר שנים הוא נתמנה כרב בג'נק, ושם הוא נשאר לאורך 45 שנים עד לפטירתו בגיל 73. הרב פישר מנע את עצמו מכל מחלוקת ולכן לא התערב בנושאים קהילתיים, פרט למקרה אחד כאשר צירף את שמו על 'קול קורא' בלה"ק בנוגע להקמת מכון להכשרת מורים חרדים [ה'קול קורא' פורסם במלואו בספר עטרת עקיבא, בני ברק תשס"ג, עמ' תד-תיב]. השתתף לעתים קרובות במאמרים הלכתיים ב'תל תלפיות'. יש לציין שבכתב עת התורני הזה (שנה 10 גליון 45) בו פירסם הרב הירש תשובה הלכתית שהופנתה אליו, מוסיף רבינו - ביחד עם רבנים נוספים - הערות והארות משלו.

קבורת הרב, בהתחשב במרחק הגדול בו התגוררו בניו, נערכה בערב יו"ט האחרון בשעות הצהריים. הגיעו במספר מצומצם - עקב המועד - רק משלחות ספורות מהקהילות הקרובות. את כל חמשת בניו היא חנך לתורה וליראה - אחד מהם נפטר לפני שנים אחדות - ומשמשים ברבנות. בחצר בית הכנסת נספד בקיצור ע"י 3 מבניו ו-2 חתניו, וכן ע"י גיסו [רבי שמעון סופר] רבה של פאקש וכן הרב של הוג'עס [רבי יוסף שלמה גאיטיין]. [Is] גליון 19 י"ג אייר תרפ"ה עמ' 13; Hag גליון 20 י"א תמוז תרפ"ה עמ' 5-3 - המאמר נשלח משאראש-פאטאק, דהיינו שהכותב הוא בנו רבי מרדכי אפרים פישל (פישר)

אוי העלי - יום השנה ה-51 לפטירתו של ה'דברי ירמיהו', הרב ירמיה לעוו, רבה הראשי של המקום, בשבת חוה"מ פסח. נכדו [ר' בנימין זאב] וואלף לעוו הגר במקום נתבקש ע"י הקהילה החרדית לשאת דברים לכבוד זקנו. בית הכנסת נתמלא עד אפס מקום וכולם שמעו בתשומת לב רבה את דברי התורה בחריפות ובאגדה

מפי הנכד, שאמר אותם בטוב טעם ודעת לכבוד סבו הדגול. (Egy א' אייר תרפ"ה עמ' 17)

בודאפעסט - בין המוסדות של הקהילה האורתודוקסית של בודאפעסט יש להזכיר את הת"ת בשם "תורת אמת" עם 4 כתות, ששם לומדים ילדים מגיל 10-14 במשך 5 שעות חומש, רש"י, נ"ך ודינים וכן גמרא ותוס'. אחה"צ הם לומדים מקצועות חול במשך 3 שעות. עבור ההורים שברצונם לשלוח את בניהם לישיבות נערכים גם שיעורי הכנה בהם לומדים ש"ס ופוסקים ע"י הרב ישראל וועלץ (לפני כן רבה של טיניע). אתמול נערך מבחן ל-10 בחורים שלמדו בשיעור זה במשך החורף את מסכת ביצה עם פרש"י ותוס', מהרש"א ומהר"ם ועוד ראשונים ופוסקים (40 דפים). ועדת הבוחנים נהנתה מהחידושים שחלק מהתלמידים אמרו בע"פ בשם צ"ח והח"ס. למדו גם משניות ממסכתות שונות וסימנים רבים מתוך שו"ע או"ח. מלבד זה למדו בלימוד עצמי (מבלי הנחיה מרבים) פרשת השבוע עם רש"י ושפתי חכמים. על תלמידים כאלה וכמו"כ על רבם נוכל לאחל שירבו כמותם בישראל.

בחברת "תפארת בחורים" בבודאפעסט מורגשת בחדשים אחרונים תנופה חדשה בלימודים. זה מתבטא גם בדרשות ושיעורים במסגרת החברה. במשך ימי חג הפסח מסרו הרבנים [רבי פישל] זוסמן [ורבי יונתן] שטייף שיעורים בחריפות ובאגדה. מנהל בית הספר ד"ר [הרב אברהם] דויטש דיבר על נושא קידוש החמה. באחרון של פסח היה האורח [רבי אברהם חיים] דוד שרייבר ודרש בפני דור הצעיר. הקהילה האורתודוקסית נוהגת לאחר כל "בין הזמנים" לארגן סעודת פרידה מהבחורים העוזבים לישיבות. בסעודה זו משתתפת כל הנהגת הקהילה כולל רבניה. את ה'גשמיות' סיפקה הקהילה ועל ה'רוחנית' דאגו הבחורים. הפעם עוזבים 150 צעירים את העיר ואת משפחתם בכדי להקדיש את עצמם אך ורק ללימודים. 80 בחורים מקבלים מהקהילה באמצעות חברת "הזהרו" תמיכה קבועה. הקהילה ובראשם הנשיא אברהם פון פרוידיגר עושים רבות בתחום עידוד לימוד התורה. (JP) גליון 16 ל' ניסן תרפ"ה עמ' 106, 108)

בודווג-קרסטור - רבי שיעלע הרבי של קרסטור נפטר בגיל 74. ללא כל הבדל של השתייכות קהילתית בקרו אותו רבים, והוא תמך בכל הנזקק הן בעצה וכן בגשמיות וברוחניות. אלפים השתתפו בלווייתו. מאות רבנים נתנו את הכבוד האחרון. ליורשו נבחר בנו רבי אברהם. (Hag גליון 12 י"ד אייר תרפ"ה עמ' 9)

נפטר הרב [י]שעיה שטיינר הרבי מבודרוגוקרסטור. בגיל 73 {71} נפטר אחד מהרבי-ים המפורסמים ביותר של המדינה. הוא המשיך את דרכם של הרביים מקאלוב, אולסליסקא, צ'נגר ומרמרושיסיגט. ממרחקים הגיעו אליו המונים בכדי להתרפא ממחלות שונות ולהנות מעצותיו החכמות בכל התחומים. הוא פעל במשך 4 עשורים בקרסטור. אלפים ביקרו אותו מידי חודש, וכך שחברת הרכבת נאלצה

לתגבר את הקו לעיירה זו כתוצאה מלחץ הנוסעים אליו. גם נוצרים, ביניהם בעלי אחוזה, פנו אליו בעת צרתם ובקבלת עצותיו.

הנה דיווח על חייו ועל שעותיו האחרונות. הוא נפטר ביום שני בבוקר }ג' אייר כתוצאה מהרעלת דם} לאחר מחלה של 5 ימים בלבד. {על אף גילו הוא נסע ליאהרציט של הרבי מצאנז לצאנז. בחזור הגיע רק עד פרשוב (עפערעש) כי התפתחה דלקת על רגלו. הוא נחלה כל כך שלאחר שהות של יומיים הוא נאלץ לחזור לביתו ברכב}. בשבת מחלתו התגברה ונקראו רופאים, ביניהם מנתח כירורגי, מבודפשט, אך הגיעו למסקנה שהתערבות דרך ניתוח בלתי אפשרי עקב מצבו. במוצאי שבת כאשר נודע לכולם מצבו הקשה התאספו רבים סביב מיטתו ובחצר ביתו בכדי להתפלל לרפואתו. יש לציין שגם רבים מהתושבים הנכרים עשו כן - כולל הכומר - כי הם ראו ברבי אדם שבזכותו כל העיירה פרוחה גם מבחינה כלכלית. הקהל לא התפזר במשך כל הלילה ולמחרת. ספרו שהרבי היה בהכרה במשך כל הזמן וענה על שאלות הרופאים וכן גם של קרוביו. המצב נעשה קצת יותר יציב במשך יום ראשון, אך המפנה לרעה היה ביום ראשון בלילה.

בהיותו כל זמן מחלתו בהכרה מלאה, הוא התפלל עם מנין בחדרו. ביום ב' לאחר התפילה, ככל הנראה הרגיש בסופו המתקרב, קרא לבנו יחידו הרב אברהם ובאחזו בידיו בירך אותו ונתן לו עצות מחכימות. הוא הזהיר אותו שילך בדרכו ויגמול חסד עם כל אחד ושלא ישכח את העניים מלתמוך בהם. הוא אמר לו שהוא מרגיש את קצו ולכן הוא מצווה עליו את כל זה. הוא עוד נפרד בחמימות מקרוביו ומכל המקורבים אליו. עד שהחזיר את נשמתו ביום שני בשעה 6 [10] בבוקר. השמועה התפשטה במהירות בכל הסביבה הקרובה והרחוקה כולל בעיר הבריה, שגם שם היו לו חסידים רבים, ונעשו ההכנות ללוויה שנערכה ביום שלישי בבוקר בהשתתפות אלפי אנשים.

רבי שעיה בא ממשפחה עניה ושימש במשך שנים רבות כגבאי של הרב מאולסליסקא [בעל ה'אך פרי תבואה']. לאחר פטירת הרב לפני 51 שנים נעשה רבי שעיה כאדם הכי מקורב אליו ממשיך דרכו. כל ימיו הוא חתם כ"עבד הרב של אוליסקא". בקרסטיר היה לו בית משלו, מקווה ובית מדרש. הוא התקבל אצל כולם כ'רבי עושה מופתים'. ואכן רבות הסיפורים על מעשה נסים שהוא עשה בקרב היהודים וכן בקרב הנכרים כאחד. בביתו סעדו לעתים קרובות עשרות ואף מאות אנשים. מבחינה חיצונית מראהו של רבי שעיה היה גוף בקומתו אך לכל אורך השנים הוא שמר על מראהו הצעיר. בחורף הוא עוד שהה בפעסט עם בנו. את שלושת בנותיו הוא חיתן עם רבנים: מזמפלן-סינאי [רבי ראובן חיים קליין], זמפלן-ריצ'עי [רבי שמואל גרוס] ועדעלעני [רבי ישראל אברהם אלטר לנדא]. את פטירתו רואים כל בני המקום כמכה ובזאת הסתיימה תקופה מיוחדת במינה בתולדות היישוב גם מהבחינה הכלכלית.

ההכנות של הלוויה החלו כבר לאחר חצות ליל שני. משולחן עליו למד והתפלל הכינו ארון קבורה. עקב ריבוי המשתתפים בטהרה הוכן מקווה מיוחד באחת מפינות החצר. לקראת השעה הזאת (1 לאחר חצות) נוכחו כבר כעשרת אלפים איש בחצרו של הרבי. {הטהרה היתה ב-4 וחצי בבוקר}. מלבד הרכבות הרגילות הגיעו לפנות בוקר עוד שש רכבות מיוחדות. מבודפשט הגיע הרב [פישל] זוסמן ונציגי הנהלת הקהילה משם. מקהילת בודא הגיע הרב [יאקב יוסף] גרוס וכן נציגי הח"ק. מבודפשט לבד הגיעו ציבור של כ-300-400 איש מהם ברכבת מהם ברכב. (בכתבה מונים את שמות 69 קהילות נוספות שמהם הגיעו ללוויה). {בסביבות השעה 8 הביאו את ארונו לבית המדרש אך כתוצאה מהדחק העצום כאשר אי אפשר היה להתקדם אפילו לא צעד אחד נאלצו לעשות את ה'הקפות' בחצר. כבר לפני כן הכריז נשיא הקהילה שעל פי בקשת האחרונה של הנפטר יתמנה בנו יחידו רבי אברהם כיוורשו}. מחוסר מקום לקהל הרב בחצר הגדולה היו שהורידו את הרעפים מעל הגגות וכך טיפסו על קורות הבתים. היות ולא היה מספיק מקום בבית המדרש של הרבי לכן את כל הסדרים הנערכים לפני הלוויה (כמו הקפות) נערכו תחת כיפת השמים. עקב ריבוי הרבנים שרצו להספיד הוחלט שרק חתני הנפטר יישאו הספדים: הרבנים של סינא, ריצ'א ועדעלעני. ומלבדם רק הרבנים של העג'אלימאדא [רבי מרדכי ליב ווינקלר], אופעהרטו (ראצפערט) ואוי סאנדעץ {בנו של הרבי הזקן של סאנז רבי שלום אליעזר הלברשטאם}. רק לקראת הצהריים החל מסע הלוויה הענקית שנמשך עד מאוחר בלילה. וכך זכה לקבורה שלא היתה כדוגמתו במדינה, הרבי שגם הוא היה איש יוצא מן הכלל.

{בבית החיים הספידו הרבנים של נ.קאלו [רבי מנחם בראדי], נ'ירבאטור [רבי נפתלי טייטלבוים] ואוהלי [רבי יואל סג"ל פלנר]. כולם הדגישו את גדולתו וקדושתו של הנפטר. בין השאר הוזכר אודות חובותיו העצומים לבנקים בסך 200 מיליון שלקח בהלוואה בכדי לפרנס עניים ונצרכים. יש לציין שעם פטירתו איבדה יהדות הונגריה את אחד ממיצגיו הדגולים של זרם החסידות}.

נציין עוד בסיום שהשתתפות האוכלוסיה המקומית באבל על מותו של רבי שעיה היתה משהו שראוי לשבח. במשך כל הלוויה נפסקה כל המסחר והתעשייה והעבודות בשדה במקום ובכל הסביבה. יש לציין את הפעילות האינטנסיבית של הדואר כאשר מברקים לאלפיהם הגיעו בעת כזאת אל קרסטיר האבלה. (Egy ט' אייר תרפ"ה עמ' 3, 12; ההוספות בסוגריים מסולסלות עפ"י JP גליון 18 י"ד אייר תרפ"ה עמ' 124)

הרב באראשהאזא מרטון [מרדכי] ביכלר הקדיש את דרשתו בשבת האחרונה לכבודו של הרבי הקדוש ופירט בפני הציבור את מעלותיו, בין השאר הוא סיפר:

א. אציל הונגרי ממשפחת הבסבורג קיבל ברכה מאת הרבי שיזכה להיבחר לבית המחוקקים בתנאי שיטיב לכל בני אדם מבלי להבחין במוצאם ובודתם אלא יאהב את כולם שווה בשווה. הרבי לא רצה לקבל כל גמול מאת האציל, והלה הבטיח למלא את רצונו של הרבי, והשאיר שם בחצר הרבי מסמך המאשר את זה.

ב. כאשר בני המשפחה האבלה ישבו 'שבעה', הגם שהבן עוד באופן רשמי לא קיבל את משרת אביו, אבל כבר מתהלכים כמה סיפורים אודותיו. הרבי אמר בין השאר לבנו לפני פטירתו: הכל ישאר כמו שהיה, אם תלך בעקבותיי יאהבו אותך כולם כמו שאוהבים אותי. אני בן אדם, איני משאיר רכוש כספי מאחורי רק כוח אחד את אהבת האדם, אם יפנו אליך בשאלה שלא תמצא לה תשובה, אזי תבוא אל קברי כל יום ששי אחה"צ לפני כניסת השבת ותתפלל וה' יענה לך.

ג. בצ'ונגרד היו שני פקידי עיריה רמי מעלה אחד יהודי והשני נכרי. הם היו ידועים כישרים ואהודים על התושבים. לאחר שנים כאשר כבר הזדקנו ורצו לצאת לגמלאות כלל התושבים דחקו בהם להישאר במשרתם. שניהם נהיו גם חולניים במשך הזמן. היהודי ביקש את הרב ביכלר שיפנה בשמם אל הצדיק מקרסטיר לקבל את עצתו מה יעשו. הרבי ענה בלשון זה: התפללתי לקב"ה אבל 'עינים להם ולא יראו רגליהם ולא יהלכו'. האחרון יחול על הראשון והוא לא יופרע ממעשיו כי יעשה את מלאכתו בידיו, והאחרון יחול על הראשון והוא לא יפסיק מאורחות חייו הדתיים. הפתרון של הענין התבהר מאוחר יותר, לפקיד הנכרי נכרת רגלו האחת אבל המשיך לשרת את הציבור במשרתו על אף הגבלותיו. היהודי איבד את מאור עיניו, ואמנם לא יכול היה למלא את תפקידו בעיריה, אך שמר על אורח חייו הדתי עד סוף ימי חייו. (Egy ט"ו אייר תרפ"ה עמ' 3)

קראלי - הקהילה של נאג'יקארולי בחרה במקום הרב ס. [שאול] בראך שעבר לקאשוי, את הרב יואליש טייטלבוים כרבה. בנו של הרב המפורסם [ה'קדושת יו"ט] שכיחן כרבה של מארמרוש-סיגעט. (Hag גליון 12 י"ד אייר תרפ"ה עמ' 9; Egy י"ז סיון תרפ"ה עמ' 10)

ערלוי - מודעה (בגרמנית): בחורי ישיבה המסוגלים ללמוד ולהבין לפחות גמרא ותוספות באופן יסודי, בעלי מידות טובות ויראי ה', ימצאו כאן לבטח את מקומם. יקבלו קעסט יומי והכנסות צדדיות. כל אחד ישלח כתב והעתק בהקדם, ויקבל על זה תשובה מספקת. הכתובת מור [משה] שרייבר, רב בעגער [ערלוי] מחוז העוועש. (Hag גליון 12 י"ד אייר תרפ"ה עמ' 9)

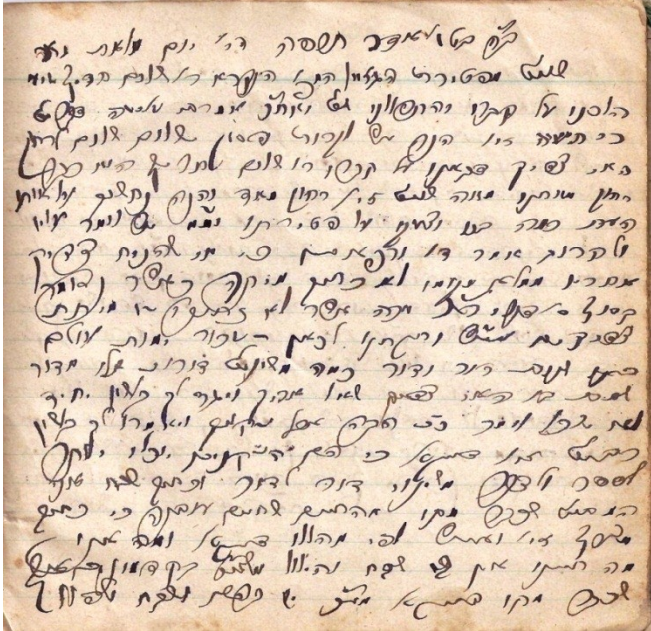
קאפאוואר - הנהלה הקהלה האורטודוקסית החליטה לבנות בית כנסת חדש במקום הישן. לועד הבנין נבחרו ראש הקהלה פאביאן אילעש, רוזנברג שאנדור, רוזנברג דוד, בירינגר עדע, אבלס הרמן. (Egy ט"ו אייר תרפ"ה עמ' 10)

עוללות

לעלה 25 – הדברי ר"ש מלאקענבאך

ב"עלי זכרון" מס' 25 עמ' נ"א-נ"ב הובא מאיזראעליט ויודישע פרעססע אודות המאורע לרגל מלאות מאה שנים לפטירת זקיני הגה"ק רבי שלום חריף זצ"ל אבדק"ק לאקענבאך.

יש להוסיף שבשנת תרפ"ה כיהן כרבה של לאקענבאך זקיני הגה"ק רבי יהודה הכהן קרויס זצ"ל, שבדרשתו בביה"ח ליד ציונו הק' של בעל ה"דברי ר"ש" אמר בתו"ד (הדרשה נדפס לראשונה מכת"ק בקובץ "מאורי לאקענבאך" ח"א, שבט תשע"ד, עמ' כ"ג-כ"ד): "הנה יש לקרות הפסוק (ישעיה נ"ז י"ט) שלום שלום לרחוק ולקרוב

אמר ה' ורפאתיו וגו' על האי צדיק דבאנו על קברו הגאון רבי שלום חריף זי"ע שהוא כבר רחוק מאתנו מאה שנים שהוא זמן רחוק מאד, והנה אם נחשוב ונתאר לעצמינו על אותו העת כשנפטר כמה בכו וצעקו על פטירתו שהיה אבידה גדולה. אבל מכל מקום יש לומר עליו ולקרוב אמר ה' ורפאתיו דהיינו שמי שהניח אחריו בן צדיק למלאות את

מקומו לא כתיב בו מיתה... ומצינו רמז להיום הזה שבאנו להרם קרן התורה ולזכור זכות צדיק מפרשתינו ששמו הקדוש נרמז בפרשה שלנו, דכתיב כי תשא את ראש בני ישראל, דרא"ש הוא ר"ת ר'בינו א'דוננו ש'לום בן ישראל (שם אביו: ישראל איסר) – ואזי צריך להסתכל בחסרונינו 'לפקודיהם', ולכן 'ונתנו איש כופר' דעתה הנה רוצים לחדש את ספרו היקר דברי ר"ש, 'ולזה יתנו כל העוברים', ויהיה זאת לכפרה עלינו, ובזכות זה יזכור אותנו לטובה ויהיה מליץ יושר בעדינו ויבא במהרה גואלינו אמך".

בספר "זכרון יוסף" (סעאיני תרפ"ו) מודיע המחבר הגה"ק רבי משה אהרן הכהן קרויס זצ"ל ה"ד בנו של הנ"ל (חתן הרבני רבי ליב אולמאן זצ"ל בן הגה"ק רבי דוד

אולמאן בן הגה"ק רבי אברהם אולמאן בן הגה"ק רבי שלום אולמן על דבר הדפסת הספר "דברי ר"ש" מחדש בתוספת ביאוריו והערותיו (וחלקם כבר פרסם המו"ל בספר שו"ת "בית אברהם – בית דוד" מונקאטש תרס"ט), בזה"ל: "מודעה רבה לאורייתא. הולך ונדפס הספר הנפלא יקר הערך דברי ר"ש למרן הגאון הקדוש ר' שלום חריף ז"ל אולמאן שהי' אב"ד בק"ק לאקענבאך ושאר ק"ק והאיר עולם בפלפולו העצום, עם מפתחות, באורים וחידושים לבאר עומק מחשבותיו, הרוצה בו ימנה אלי במוקדם כי רק מספר מצומצם יודעם, כמו כן נמסר לרדפים ספר מעין מים חודשים ובאורים נפלאים בה' גדה ומקואות, מנאר ומפרש דברי הראשונים ונורח השי"ע וסאפן לתשובת גדולי האחרונים להלכה.

ת"י:
Oberrabbiner Kraus,
BAIA-MARE.
 (Rumänien, Transylvania.)

ישראל מנחם מנדל וידר -
 מכון "לאקענבאך", בני ברק

לעלה 25 - רש"ל פעלבערבוים מסילץ, חותנו רא"י וויינבערגער, רר"ח ראזענבערג

1. חותנו ר' אהרן יצחק וויינבערגער מסילץ

בעלה 25 עמוד ל"ז הובא אודות ר' אהרן יצחק וויינבערגער מפאדוויין (קאסטל) שבצ'כיה, שהוא חותנו של ר' שמואל ליב פעלבערבוים מסילץ.

הנה ר' אהרן יצחק היה גם כן מתושבי **סילץ** (כפר קטן על יד עיר אורשיווא באוקריינא, לפעמים **סילטץ** או **סילטש**, היום SILTSE ולפנים בהונגרית KISFALUD במחוז בערעג) ושם מנוחתו כבוד. על מצבתו נחרט: ויצא **יצחק** לשוח בשדה זה / התורני המופלג ירא ה' / שמו מהולל בשערים / הלך בצדק ומישרים / רחים רבנן ומוקיר רבנן / ומלחמו לדל חנון / הנכב' מר"ה **אהרן יצחק** / במר"ה זאב ז"ל נפטר ג' / תשרי תר"ט לפ"ק תנצבה כמובן שסיבת בואו של ר' שמואל ליב פעלבערבוים ז"ל לסילץ היה לגור במקום חותנו. במשך הזמן נתקבל שם לשרת כשו"ב ומוהל (אולי במקום חותנו).

2. מחותנו ר' ראובן חיים ראזענבערג שר"ב סעליש

בהמשך (עמוד ל"ח) הובא אודות הרה"ח ר' ראובן חיים ראזענבערג הי"ד שר"ב סעליש שהיה חתן אצל ר' דוד הלוי ווייס שר"ב בריד, מה שלא ידעתי עד עכשיו. הנה במאטריקל דישוב בריד נרשם שר' ראובן חיים היה בנם של ר' ליב ראזענבערג ומרת חיה בארמינקא מבריד, ולהרחבת הדבר נעתיק גם יתר יוצאי חלציהם הנרשמים:

א. ביום ט"ו סיון תרכ"ז נולד להם בבריד את בנם ר' בצלאל ראזענבערג ז"ל ונימל ע"י הרה"צ ר' אהרן צבי מבריד (מיוצ"ח. ר' מענדל ראזענבערג הי"ד שר"ב זלאטנע אוסטרא ע"י עיר קאמארן Zlatná na Ostrove ובהונגרית Csallóközarányos, ר' שמעון ראזענבערג ממונקאטש, ור' יעקב ראזענבערג הי"ד מבריד). ב. בשנת תר"ל נולד להם בבריד בתם מרת פייגא אשת ר' שמואל (ב"ר הירש ומרת לאה) וואכטנהיים מהארשפאלווא. ג. בשנת תרל"ה נולד להם בבריד בנם הנזכר הרה"ח ר' ראובן חיים ראזענבערג הי"ד שר"ב בק"ק סעליש (אולי הוא 'רודאלף ראזענבערג' בעל של 'ראזליא ווייס' שנולדו שניהם בבריד, ונולד להם ד' ילדים בין השנים תרנ"ז-תרס"א בשאמקוט, מקום ששימש כשוחט וחזן). ד. בשנת תרמ"ד נולד להם בבריד בתם מרת שבע אשת ר' אלי' מארקאוויטש מהאלמין. ה. בשנת תרמ"ז נולד להם בבריד בתם רחל לאה.

והנה כבר זמן רב הנני משתדל לברר אם יש קרבת משפחה בין ר' ליב ראזענבערג הנ"ל ומשפחת ר' צבי דוד ראזענבערג מבריד (אבי זקני ר' שמואל ליב ראזענבערג מבריד). הדבר נוטה לומר כן היות שאצל לידת ר' ראובן חיים נזכר, שר' צבי דוד ראזענבערג היה קורא השם.

על פי השערתי, אולי היה ר' ליב ראזענבערג הנ"ל אחיו של ר' צבי דוד (ב"ר שמעון)

ראזענבערג מבריד.

- סמוכין לדבר
- ממצבה בבית
- החיים דבריד,
- אשר נחרט עליו:
- איש תם וישר /
- הלך בדרכי התורה
- ויראה / מו"ה
- יהודא בן / מו"ה
- שמעון / נפטר
- בשיבה טובה כ"ח

תשרי / תרפ"ד לפ"ק

ובכן האם יש מהקוראים היודעים פרטים אודות בית אבותיו של ר' ראובן חיים ראזענבערג שו"ב סעליש?

יהודה אריה טעסלער - אנטווערפן

בשולי המכתב מכותב המאמר: מה שכתבתי שרבי אהרן יצחק וויינבערגער היה מפאדווין, שמעתי מאחד שמצא במטריקאל של פאדווין משפחה בשם וויינבערגער וביניהם היה אחד בשם אהרן ושם אביו היה זאב, והסיק מתוך כך שזהו רבי אהרן יצחק המדובר.

אך עכשיו שמצאנו את רבי אהרן יצחק בסילץ, ותאריך פטירתו שונה משל רבי אהרן יצחק וויינבערגער מפאדווין, בטח ששניהם אינם זהים, ואם כן שאר הדברים שכתבתי אודות משפחה זו שהיו מבוססים על השערה הנ"ל גם כן אינם צודקים, דהיינו שם זוגתו של רבי אהרן יצחק לא ה' הענדל לבית פרידפערטיג ושם אמו לא ה' ביילא, כי פרטים אלו הם ממטריקאל של פאדווין.

יצחק צבי מארגירעטען - מאנטריאל

לעלה 25 - צאצאי ר' אהרן יצחק פלברבוים

בקונטרס כ"ה של "עלי זכרון" הובאה רשימת השלמה לאישים ממשפחת פלברבוים, כתוספת למה שפורסם בקונטרס כ"ב ולמעשה היו בה אי דיוקים. אילו הייתי במקומו של הרושם הייתי רושם כדלהלן:

מיו"ח של רבי אהרן יצחק פלברבוים ז"ל ב"ר שמואל יהודה, נפטר בכ"ד מרחשון תרצ"ט ומנו"כ בעיר שאלאנדוהם (וואגשעלע) - כיום סלובקיה.

בנו רבי שמואל יהודה פלברבוים, נפטר ומנו"כ בבודאפשט.

בנו רבי יוסף פלברבוים, מייסד וראש הקהל בעדת ישראל מלבורן אוסטרליה, נפטר ל' תשרי תש"ל ומנו"כ בראשון לציון. נשא את מרת עדל בת רבי מרדכי פריד.

בנו רבי שרגא צבי פלברבוים, מכפר אתא - קרית ישמח משה - ירושלים. נשא את מרת אלישבע בת רבי משה יצחק ראאב. ובזווג שני נשא את מרת מרים בת רבי אברהם וייס מפייקורט. רש"צ נפ' כ"ג ניסן תשמ"ז, ורעייתו מרת מרים י"ג טבת תשנ"א, ומנו"כ בחלקת המשפחה בראשון לציון.

בנו רבי מאיר פלברבוים נשא את מרת רחל [ריכל].

בנו רבי יואב פלברבוים, נפטר כ"ג מרחשון.

בתו מרת רבקה נישאה לרבי שלמה בן רבי משה קליין מבערגסאז.

בתו מרת פייגא נישאה לרבי אברהם (ב"ר צבי) איינהורן דומ"צ בסומבוטהעלי. מנו"כ בסומבוטהעלי הונגריה.

בתו מרת שפרה רויזא נישאה לר' בן ציון פרידמן, כפר אתא. רב"צ נפ' י"ט אב תשי"ז ומרת רויזא ח' חשון תשנ"ט, ומנח"כ בקרית אתא.

*

אנצל במה זו והזדמנות זו בהבאת פרטים עלומים על עוד נצר למשפחת פלברבוים. **יוסף פלברבאום** ה"ד - ב"ר יעקב ועדה [אתל], נולד בכ"א אייר תרע"ה בעיר חוסט, אז בשטח הונגריה ואחרי מלחמת העולם הראשונה הועברה לצ'כוסלובקיה.

התגורר בירושלים. נהרג בפעולת איבה ב"ב באדר ב' תש"ח ברחוב בן יהודה והובא למנוחות עולמים בבית העלמין בסנהדריה. גוש ג חלקה ג' שורה כד. הותיר אב, אישה, אחיו ר' שמואל יהודה ור' יום טוב, ואחיותיו שרה, אסתר וגיטה.

יוסף גדל בפרשבורג צ'כוסלובקיה. הוא עלה לארץ עם רעייתו לאה לבית קליין-פלברבאום בשנת תרצ"ה. בהגיעם לארץ ישראל התיישבו בירושלים. הוא עבד כפקיד קבלה במלון "אמדרסקי" ברחוב בן יהודה בעיר.

במהלך חודש שבט תש"ח החליט עבד אל-קאדר אל-חוסייני, מפקד הכוחות הערביים באזור ירושלים, לבצע פיגוע גדול בלב ירושלים היהודית. משימה זו בוצעה על ידי שישה עריקים, שוטרים וחיילים בריטים ששיתפו פעולה עם הערבים וגנבו למענם שלוש משאיות צבאיות ומשוריין אלחוט בריטי. על שלוש המשאיות הועמסו למעלה מטונה חומרי נפץ וכן אמצעי חבלה נוספים.

ארבעת כלי הרכב, נהוגים על ידי העריקים הבריטים, יצאו לדרכם בשעת בוקר מוקדמת של יום 22 פברואר 848 מעימוואס ליד לטרון. בהגיע כלי הרכב למבואות ירושלים, ליד רוממה, הם נעצרו על ידי מחסום יהודי שלאנשיו ניתנה הוראה לעשות חיפוש ברכב ונוסעים ערבים אך לא ברכב בריטי, לכן לא יכלו אנשי המחסום לעצור את השיירה והיא המשיכה בדרכה לרחוב בן יהודה במרכז ירושלים היהודית. כלי הרכב עצרו ברחוב בן יהודה, הערבים הדליקו את פתילי חומרי הנפץ, ירו בשני יהודים שעברו בסמוך ומיד עלו על המשוריין והסתלקו מהמקום בנסיעה מהירה.

בהתפוצצות האדירה, שאירעה סמוך לשעה 6.30 בבוקר יום ראשון י"ב באדר א' תש"ח, נהרסו ארבעה בניינים, בהם מלונות "אטלנטיק" ו"אמדרסקי" ושני בנייני דירות, ונפגעו קשה בניינים נוספים בסביבה. בפיצוץ וביריות נהרגו 50 אנשים, כמה עשרות נפצעו קשה ושניים מהפצועים נפטרו מאוחר יותר מפצעייהם. עוד כ-200 נפצעו באורח קל. רוב הנפגעים שהו בבתיים שנהרסו ובתי המלון, ובהם גם משפחות שלמות. בין ההרוגים היה יוסף, שנפגע במלון בו עבד. היה בן 33 במותו.

בנימין קלוגר - ירושלים

בשולי המכתב מכותב המאמר: ר' יוסף פעלבערבוים שהזכיר שהיה בן של ר' יעקב ועדה [אתל], מסתבר שזהו בנם של ר' יעקב ואדל שהזכרתי בין צאצאי ר' יחיאל מעכיל במאמרי שם (עלה 25 עמ' ט).

יצחק צבי מארגירעטען - מאנטריאל

לעלה 24 - ר' מאיר קרויס

ב'עלי זכרון' עליה כ"ד עמ' כט. בתוך רשימת צאצאי רבי חיים אלעזר בן רבי איתמר אפרים קרויס, נזכר בנו ר' מאיר מקאשוי הי"ד.

בתולדות מנוחת משה הנדפס במהדורה חדשה של ספר תורת משה נתן ב"כ, עמ' קפח, ברשימת צאצאי רבי אברהם יחיאל הלוי יונגרייז, הזכרתי את: "חתנם רבי ישראל דוד ב"ר מאיר קרויס, אב"י בק"ק קאשוי, נולד ביום ד' אלול תרס"ה בק"ק שאראשפוטסק לאביו רבי מאיר [יליד תרמ"ג] ולאמו מרת שפרה [ילידת תרמ"ז] לבית וינשטוק. נעקדה"ש ביריה בבודאפסט ט"ו חשון תש"ה. זוגתו מרת זלטה ע"ה הי"ד, נעקדה"ש ביום כ"ז חשון עם יוצ"ח קילא, רבקה, ריזל ע"ה הי"ד".

כעת מצאתי את המצבה של רבי מאיר קרויס בביה"ח האורתודקסי בבודא פעסט, וממנה אנו למדים פרטים נוספים וגם תאריך הפטירה הנכון, וזה הנוסח: פ"נ / הרבני המופלג בתורה ויראה טהורה / מו"ה / מאיר קרויס / בן ר' חיים אלעזר זצ"ל / שיצאה נשמתו על קידוש השם / כ"ו חשון תש"ה לפ"ק / שם אמו מרים / וביום כ"ז חשון נהרגו על קידוש השם / בני משפחתו ולא נודע מקום מנוחתם / אגוז הערקת פולש פרה"ב ר' משה ווינשטאק זצ"ל בנו מוה ישראל רוד / בנו מוה איתמר אפרים / בתו מרת רחל ובעלה / מוה יצחק אהרן בן ר' אברהם פריד / ר' יצחק נפתלי / תל"ב ה'

חיים אריה רייניץ - ירושלים

לעלה 25 - צאצאי ה'שערי תורה'

בעלה 25 מאמר על משפחת בעל שערי תורה בסאנטוב. מעניין לברר איך רבי שמואל דונאט מפרשבורג בעל מח"ס חדושי שמואל הרמשי"י היה נכד לבעל השערי תורה, כי במצבתו [המובאת בספר החשוב 'פנקס המוהל חת"ס'] כתוב 'מגזע בעל

השע"ת', וחשבתי שאולי הכוונה ל'שערי תשובה', אבל בספר חדושי שמואל הרמשי"י שנדפס בארץ ישראל כתוב שהיה מגזע בעל השערי תורה, ובהקדמת הספר שלו כתוב שזקנו מצד אמו היה רבי ישראל כ"ץ וזקנתו מצד אמו הוא ייטל, ועל כן מעניין למי הכוונה, והאם יש שייכות לבת בעל השערי תורה שנקראת ייטל, המוזכרת במאמר הנ"ל.

ישראל לוי - ירושלים

בשולי המכתב מכותב המאמר - אינני יודע, וכבר תמהתי על כך בעבר, אבל ר"ש דונט נולד בשנת תרכ"א בנייטרא, ואם יוטל בת השערי תורה עוד היתה בחיים בשנת תקע"ט כפי שהראיתי במאמר, הרי שאי אפשר לומר שאחרי 42 שנה כבר היה נכד של נכדה שלה שהספיקה להקרא על שמה... - ויש להוסיף, שכידוע "מגזע" אינו תמיד צאצא, וייתכן שמדובר בקרבת משפחה אחרת. בכל מקרה, לאמו של השערי תורה גם קראו ייטל, ובקרב צאצאי השמן רוקח עדיין רב הנעלם.

יעקב גולדשטיין - ירושלים

נערך ע"י

**הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער
מאמרים, תגובות ורשומות יתקבלו ברצון
כל הזכויות שמורות**

ניתן לקבל העלה במייל 3446@okmail.co.il

יצא לאור בס"ד בימים אלו

עֵלֶי זָכַרְתָּ

כרך שלישי - גליונות טו-יט

נשאר עדיין גם

כרך ראשון - גליונות א-ט

כרך שני - גליונות י-יד

ניתן להשיגו:

בירושלים

ההפצה טל' 052-7603523

ספרים ווינקל - עלי הכהן 15   גרסא - חפץ חיים 13 זכרון משה

ספרי הישיבה - רח' בית ישראל 1   ויסבקר - לבוש מרדכי 4 גאולה

ליד ישיבת מיר   ולדמן - בנין ביהמ"ד קרית בעלזא

בבני ברק

ההפצה טל' 050-4188399

בנדיקט - רח' חבקוק   בימ"ס סאטמאר - ליד ביהמ"ד

מרכז הספרים - ליד איצקוביץ   הגדול שיכון סאטמאר

בארה"ב

ההפצה בימ"ס שירה ברוקלין טל' 1-718-8718652

בלונדון

הרב יוסף ווייס

33a West Bank N16 5DF London

טל' 00447983418827 00442088006183